

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΠΑΤΡΑΣ**

ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

**ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
<< ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ >>**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΜΑΡΙΑ ΛΙΑΡΑΚΟΥ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΑΜΟΣ

ΠΑΤΡΑ, ΜΑΙΟΣ 2013

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ		
	<i>ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ</i>	7
	<i>ΠΡΟΛΟΓΟΣ</i>	8
	<i>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</i>	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ	13
1.1	<i>ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ</i>	13
1.2	<i>ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ</i>	15
1.2.1	<i>Επτάνησα και τουρισμός</i>	16
1.2.2	<i>Επτάνησα και πολιτισμός</i>	17
1.2.3	<i>Επτάνησα και περιβάλλον</i>	18
1.3	<i>ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ</i>	19
1.3.1	<i>Πληθυσμός</i>	19
1.3.2	<i>Δημογραφική εξέλιξη</i>	19
1.3.3	<i>Συγκριτικά στοιχεία</i>	20
1.4	<i>Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ</i>	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	<i>Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΈΝΩΣΗ</i>	22
2.1	<i>ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ</i>	22
2.2	<i><u>Η ΕΘΝΙΚΗ ΙΔΕΑ: ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΚΑΙ ΕΝΩΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ</u></i>	25
2.3	<i><u>ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ: Ο ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΛΗΨΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥΣ ΣΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΙΔΕΑΣ</u></i>	27
2.4	<i><u>ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΟΣ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΣΜΟΣ: Η ΑΠΙΣΧΝΑΣΗ</u></i>	29

	<i>ΜΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ</i>	
2.5	<i>Η ΈΝΩΣΗ, ΣΗΜΕΙΟ ΤΟΜΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΤΑΝΗΣΩΝ</i>	32
2.6	<i>ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ</i>	37
2.7	<i>Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ</i>	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	<i>ΣΕΙΣΜΟΙ, ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ, ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΣΤΑ ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ</i>	43
3.1	<i>ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΕΙΣΜΟΥΣ</i>	43
3.2	<i>ΣΕΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ, ΣΕΙΣΜΙΚΗ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑ, ΚΑΙ ΣΕΙΣΜΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ</i>	44
3.3	<i>ΟΙ ΣΕΙΣΜΟΙ ΤΟΥ 1953</i>	45
3.3.1	<i>Η ιστορία των καταστροφικών σεισμών του 1953, όπως την έγραψαν οι εφημερίδες της εποχής</i>	46
3.4	<i>ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ – ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΩΝ ΣΕΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ</i>	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	<i>ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ</i>	57
4.1	<i>ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ</i>	57
4.1.1	<i>Γεωγραφία</i>	57
4.1.2	<i>Σύντομη ιστορία</i>	60
4.1.3	<i>Πηγές πλούτου</i>	62
4.2	<i>ΖΑΚΥΝΘΟΣ</i>	62
4.2.1	<i>Γεωγραφία</i>	62
4.2.2	<i>Ιστορία</i>	63
4.2.3	<i>Κλίμα</i>	64

4.2.4	<i>Οικονομία</i>	64
4.2.5	<i>Πολιτισμός</i>	65
4.2.6	<i>Σεισμοί</i>	65
4.3	<i>ΚΕΡΚΥΡΑ</i>	67
4.3.1	<i>Η πόλη της Κέρκυρας</i>	67
4.3.2	<i>Ιστορία της Κέρκυρας</i>	68
4.4	<i>ΠΑΞΟΙ</i>	71
4.5	<i>ΛΕΥΚΑΔΑ</i>	71
4.5.1	<i>Οικονομία</i>	72
4.5.2	<i>Πολιτισμός - Αθλητισμός</i>	72
4.5.3	<i>Ιστορία – Μυθολογία</i>	73
4.5.4	<i>Τουρκοκρατία – Ενετοκρατία</i>	74
4.5.5	<i>Αξιοθέατα</i>	75
4.6	<i>ΙΘΑΚΗ</i>	77
4.6.1	<i>Γενικά</i>	77
4.6.2	<i>Αξιοθέατα</i>	78
4.7	<i>ΚΥΘΗΡΑ</i>	81
4.7.1	<i>Μυθολογία</i>	83
4.7.2	<i>Κλίμα</i>	84
4.7.3	<i>Δημογραφία</i>	84
4.7.4	<i>Διοίκηση</i>	84
4.7.5	<i>Αλυκές Κυθήρων</i>	85

4.7.6	Αξιοθέατα	86
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ, ΠΙΛΟΤΙΚΑ ΠΡΟ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ	88
5.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	88
5.2	ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	88
5.2.1	Η περιοχή Κερί – Αγαλά	88
5.2.2	Η περιοχή Υπεραγάθου – Δρακοσπηλιάς	89
5.2.3	Η περιοχή στις Βολίμες	89
5.2.4	Το Εθνικό Πάρκο Λαγανά	90
5.3	ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ	90
5.3.1	Ανάπτυξη του Άξονα Νυδρί – Αγ. Νικήτα	90
5.3.2	Περιοχή λιμνοθάλασσας στη Λευκάδα	90
5.3.3	Μεγανήσι	90
5.4	ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ – ΙΘΑΚΗΣ	91
5.4.1	Ευρύτερη περιοχή του Πόρου	91
5.4.2	Περιοχή Λακήθρας – Περατάτα	91
5.4.3	Περιοχή Νοτίου Ιθάκης	91
5.5	ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	95
5.5.1	Περιοχή Παντοκράτορα – Δήμου Θηναλίων	92
5.5.2	Λίμνη Κορισίων	92
5.5.3	Περιοχή Παλαιοκαστρίτσας – Αγγελόκαστρο	92
5.6	ΕΝΔΕΙΚΝΥΟΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	92
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο	ΤΑ ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ ΚΑΙ Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	95

6.1	Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	95
6.2	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	97
6.3	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	99
6.3.1	Υποδομές μεταφορών	99
6.3.2	Οδικό δίκτυο	100
6.3.3	Λιμενική υποδομή	101
6.3.4	Αεροπορική υποδομή	102
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ^ο	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	104
7.1	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	104
7.2	ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	105
7.3	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	106
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	109
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – ΙΔΙΩΜΑΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ	111

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της εργασίας αυτής θέλω να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στην διεκπεραίωση της. Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον κύριο Γεώργιο Τσάμο ως επιβλέποντα αυτής της εργασίας, για τις χρήσιμες επισημάνσεις, τόσο για τη βελτίωση της εργασίας όσο και για τη διεξαγωγή της.

Θέλω επίσης να ευχαριστήσω και να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένεια μου, και ιδιαίτερα στην αδελφή μου Τόνια για την κατανόηση την ηθική, ψυχολογική και οικονομική υποστήριξη που μου παρείχαν καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της πτυχιακής αυτής εργασίας αλλά και της διάρκειας των σπουδών μου. Τέλος οφείλω ένα τεράστιο ευχαριστώ στην φίλη μου Κωνσταντίνα Κορκονέα γιατί χωρίς την ανεκτίμητη βοήθειά της δεν θα είχα φτάσει στο τέρμα της φοιτητικής μου διαδρομής.

Με εκτίμηση

Μαρία Λιαράκου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων¹ αποτελεί μια νησιωτική περιφέρεια, η οποία συγκροτήθηκε με βάση κυρίως το κοινό ιστορικό και πολιτισμικό παρελθόν της. Τα νησιά έχουν κοινά κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά, που απορρέουν από την δομή του νησιωτικού χώρου στον οποίο εντάσσονται. Το κοινό ιστορικό και πολιτισμικό παρελθόν με τους πλούσιους πολιτιστικούς πόρους έχει διαμορφώσει την ταυτότητά της Περιφέρειας. Παράλληλα η Περιφέρεια διαθέτει αξιόλογο φυσικό περιβάλλον με διακεκριμένους οικότοπους που παρουσιάζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του νησιωτικού χώρου.

Τα Ιόνια Νησιά είναι μια νησιωτική ακριτική Περιφέρεια και αποτελούν το «Ιόνιο Αρχιπέλαγος», το οποίο εκτείνεται κατά μήκος των δυτικών παραλίων της Ελλάδας. Η Περιφέρεια των Ιονίων Νήσων βρίσκεται στο θαλάσσιο χώρο της Κεντρικής Μεσογείου και γεινιάζει προς βορρά με την Βαλκανική και προς δυσμάς με το Mezzogiorno της Ιταλίας. Είναι μέρος του ελληνικού νησιωτικού χώρου, ο οποίος αποτελεί σπάνια περίπτωση φυσικής, περιβαλλοντικής, μικροκλιματολογικής, οικιστικής, ιστορικής, πολιτιστικής ποικιλίας, η οποία μπορεί να λειτουργήσει ως συγκριτικό πλεονέκτημα στην ανάπτυξη του χώρου και στην εσωτερική συνοχή του.

Η περιφερειακότητα των Ιονίων Νήσων δεν έχει αντιμετωπισθεί ακόμη αποτελεσματικά και αποτελεί άμεσα ιεραρχημένο στόχο σε συνδυασμό με την άμβλυνση των ενδο-περιφερειακών και ενδονομαρχιακών αντιθέσεων. Οσον αφορά στην συνοχή των νησιών, αυτή είναι συνυφασμένη με την άρση της απομόνωσης και την σύνδεση με κέντρα του ηπειρωτικού χώρου, με θαλάσσια και εναέρια δίκτυα καθώς και με την μείωση της περιφερειακότητας.

¹ Η **Περιφέρεια Ιονίων Νήσων** είναι μία από τις δεκατρείς περιφέρειες της Ελλάδας. Αποτελείται από τους νομούς Κέρκυρας, Κεφαλληνίας, Λευκάδας και Ζακύνθου. Περιλαμβάνει τα περισσότερα από τα νησιά των Επτανήσων, εκτός από τα Κύθηρα και Αντικύθηρα, που ανήκουν διοικητικά στην νομαρχία Πειραιά και κατ' επέκταση στην περιφέρεια Αττικής, και την Ελαφόνησο, που ανήκει στον νομό Λακωνίας. Η έδρα της Περιφέρειας βρίσκεται στην Κέρκυρα. Τα Ιόνια νησιά βρίσκονται κατά μήκος της δυτικής ηπειρωτικής ακτής της Ελλάδας.

Η προώθηση των περιφερειακών πολιτικών² της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι δυνατόν να οδηγήσει την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, μέσα από την ανάδειξη της γεωγραφικής της θέσης, στο κέντρο του διαδρόμου Αδριατικής-Ιονίου. Τα Ιόνια Νησιά μπορούν να διαδραματίσουν ένα στρατηγικό ρόλο στις προγραμματιζόμενες δράσεις για την ανάπτυξη διασυνοριακών συνεργασιών ανάμεσα σε Ελλάδα-Ιταλία και τις χώρες της Βαλκανικής καθώς και της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Επίσης έχουν την δυνατότητα ανάπτυξης διαπεριφερειακών σχέσεων στο χώρο της Κεντρικής Μεσογείου με προώθηση οικονομικών και πολιτιστικών σχέσεων και ολοκληρωμένη διαχείριση του νησιωτικού πλέγματος της Κεντρικής Μεσογείου.

Η Περιφέρεια έχει συνολική έκταση 2.318 τ.χλμ, καλύπτει δε το 1,8% της συνολικής έκτασης της χώρας. Αποτελείται από τους Νομούς Κερκύρας, Λευκάδας, Κεφαλληνίας & Ιθάκης και Ζακύνθου και σύμφωνα με τη νέα διοικητική διαίρεση («Καποδίστριας») αποτελείται από 33 νέους δήμους και 6 κοινότητες, οι οποίες παρέμειναν για εθνικούς ή οικονομικούς λόγους. Η έδρα της Περιφέρειας ευρίσκεται στην Κέρκυρα.

Συνολικά η Περιφέρεια αριθμεί 32 νησιά (μικρά και μεγάλα) εκ των οποίων κατοικούνται μόνο τα 13. Περιλαμβάνει από τα βόρεια προς τα νότια τα νησιά Οθωνοί, Ερείκουσα, Μαθράκι, Κέρκυρα, Παξοί, Αντίπαξοι, Λευκάδα, Μεγανήσι, Κάλαμος, Καστός, Ιθάκη, Κεφαλληνία και Ζάκυνθο.

Βασικά γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά των Ιονίων Νησιών είναι οι ορεινοί όγκοι με μεγάλο υψόμετρο, οι λιμνοθάλασσες, τα ποτάμια καθώς και οι καταπράσινες πεδιάδες. Τα υψηλότερα όρη είναι ο Αίνος στην Κεφαλληνία, η Ελάτη στην Λευκάδα, ο Παντοκράτορας στην Κέρκυρα και ο Βραχίωνας στην Ζάκυνθο. Ανάμεσα στα όρη απλώνονται εύφορες κοιλάδες κατάφυτες στο μεγαλύτερο μέρος από ελιές.

Το ποσοστό των ορεινών εκτάσεων καλύπτει το 28,3% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας, των ημιορεινών το 35,8%, ενώ το 35,9% των εκτάσεων είναι πεδινές. Η Κεφαλληνία και η Ζάκυνθος έχουν εκτεταμένες ζώνες ημιορεινών εκτάσεων, 41,84% και 55,15% αντίστοιχα. Μεγάλο τμήμα ορεινών

² Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Ιονίων Νήσων 2000-2006 - ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ

ζωνών έχει η Λευκάδα 62,25%, ενώ μεγάλα τμήματα πεδινών εκτάσεων διαθέτει η Κέρκυρα, το 68,32% περίπου της έκτασής της. Όλα τα νησιά έχουν πλούσια βλάστηση και το καθένα έχει μια ιδιαίτερη φυσικογεωγραφική ταυτότητα.

Γενικά η Περιφέρεια των Ιονίων Νήσων, λόγω της σημαντικής ανάπτυξης του τουριστικού τομέα τις τελευταίες δεκαετίες, δίνει την εντύπωση στον μακρινό παρατηρητή ότι πρόκειται για μια σχετικά ανεπτυγμένη Περιφέρεια. Στην πραγματικότητα όμως πρόκειται για μια νησιωτική ακριτική περιφέρεια με τις συνακόλουθες ενδοπεριφερειακές διαφορές στο επίπεδο της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και με σημαντικά προβλήματα οργανικής διασύνδεσης μεταξύ των νησιών αλλά και στην σύνδεσή τους με την ηπειρωτική χώρα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εργασία αυτή θα ασχοληθούμε με τα Επτάνησα, “ τα επτά θαύματα του κόσμου” όπως έγραψε κάποιος ποιητής...

Η περιοχή των Ιονίων³ είναι νησιώτικη περιοχή της Ελλάδας, που εκτείνεται κατά μήκος των δυτικών παράλιων της και μέχρι τη νότια Πελοπόννησο. Περιλαμβάνει από Βορρά προς Νότο τα νησιά: Κέρκυρα, Παξούς, Λευκάδα, Ιθάκη, Κεφαλονιά, Ζάκυνθο και Κύθηρα.

Τα βουνά των Ιονίων νησιών είναι δυτικότερα τμήματα των ελληνικών οροσειρών. Το ψηλότερο βουνό είναι ο Αίνος και βρίσκεται στην Κεφαλονιά (1628μ.). Η περιοχή των Ιονίων είναι από τις πιο σεισμικές περιοχές της Ελλάδας. Οι σεισμοί, που οφείλονται στο μεγάλο κατατεμαχισμό της γης έφτασαν σε μέγεθος 6,5 - 7 ρίχτερ. Ποταμοί και λίμνες δεν υπάρχουν.

Το κλίμα των Ιονίων νησιών είναι μεσογειακό, με ήπιους χειμώνες και δροσερά καλοκαίρια. Η γλυκύτητα του κλίματος είναι τέτοια, ώστε από πολλούς θεωρείται ανώτερο από το περίφημο κλίμα της γαλλικής Ριβιέρας.

Η οικονομία των Ιονίων νησιών στηρίζεται κύρια στη γεωργία, που διαφέρει από νησί σε νησί. Καλλιεργούνται ελαιόδεντρα, εσπεριδοειδή, αμυγδαλιές, αμπέλια και σταφίδες. Η κτηνοτροφία έχει σημειώσει ιδιαίτερη κάμψη τα τελευταία χρόνια. Εξάλλου αξιόλογη πηγή εισοδήματος για τα περισσότερα νησιά αποτελεί ο τουρισμός.

Η εργασία μου λοιπόν αποτελείται από επτά κεφάλαια στα οποία προσπάθησα να δώσω το μεγαλείο των νησιών, κάνοντας αναφορές στην ιστορία τους στον πολιτισμό τους στο περιβάλλον τους, δίνοντας στοιχεία για την ανάπτυξή τους και βέβαια για τον τουρισμό τους.

Πιο συγκεκριμένα:

³ Πηγή: www.wikipedia.org

Στο πρώτο κεφάλαιο θα γνωρίσουμε γενικώς την περιοχή των Ιονίων νήσων και θα δώσουμε πληροφορίες για την ιστορία τους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα κάνουμε μια αναδρομή στην ιστορική εξέλιξη των νησιών και θα περιγράψουμε την κατάσταση στην περιοχή πριν και μετά την Ένωση.

Στο τρίτο κεφάλαιο, θα μιλήσουμε για την σεισμικότητα στην περιοχή του Ιονίου και θα περιγράψουμε το μεγάλο σεισμό που έπληξε τα Ιόνια πριν μισό αιώνα περίπου, στηριζόμενοι σε όσα γράφτηκαν στις εφημερίδες της εποχής.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, θα παρουσιάσουμε ένα – ένα τα νησιά του Ιονίου δίνοντας τώρα ειδικότερες πληροφορίες.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, προτείνονται κάποιες δράσεις με τη μορφή πιλοτικών προγραμμάτων για την ανάπτυξη γενικώς της περιοχής.

Στο έκτο κεφάλαιο, θα ασχοληθούμε με τον τουρισμό στα Ιόνια και θα δώσουμε πληροφορίες για ξενοδοχεία, συγκοινωνίες και μεταφορές δίνοντας έμφαση στην υποδομή τους.

Τέλος στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο παραθέτουμε τα συμπεράσματά μας για τα όσα συζητήθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ

1.1. ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ

Τα **Επτάνησα** είναι νησιωτικό σύμπλεγμα της Ελλάδας στο Ιόνιο Πέλαγος.

Ονομάζονται Επτάνησα από τον αριθμό των μεγαλύτερων νησιών του συμπλέγματος, που είναι (με αλφαβητική σειρά):

1. Ζάκυνθος
2. Ιθάκη
3. Κέρκυρα
4. Κεφαλονιά
5. Κύθηρα
6. Λευκάδα
7. Παξοί

Το σύμπλεγμα των Επτανήσων περιλαμβάνει και κάποια μικρότερα νησιά όπως τα Αντικύθηρα, τους Αντίπαξους, το Αρκούδι, την Άτοκο, τον Βρόμωνα, την Δρακονέρα, την Ερεικούσσα, τον Κάλαμο, τον Καλόγηρο, το

Καρλονήσι, τον Καστό, τον Λαμπρινό, το Μαθράκι, τη Μάκρη, το Μεγανήσι, το Μόδι, τους Οθωνούς, την Οξεία, τον Πεταλά, τον Ποντικό, το Προβάτι, τον Σκορπιό, την Σοφία, τις Στροφάδες, την Σωρό και άλλα. Στο σύμπλεγμα των Επτανήσων περιλαμβάνεται και η νήσος Σάσων, η οποία από το 1864 έως το 1914 ανήκε στην Ελλάδα.

Τα Επτάνησα ανήκουν διοικητικά στην περιφέρεια των Ιόνιων νησιών, πλην των Κυθήρων, που ανήκουν διοικητικά στην Περιφέρεια Αττικής. Η περιφέρεια των Ιόνιων νησιών περιλαμβάνει τους νομούς Ζακύνθου, Κέρκυρας, Κεφαλληνίας και Λευκάδας.

1.2. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ

Τα Επτάνησα περιήλθαν υπό Ενετική κυριαρχία⁴ τον 13ο αιώνα και δεν γνώρισαν ποτέ Τουρκική κατοχή. Ο στρατός του Ναπολέοντα και η Βρετανική Αυτοκρατορία άφησαν τα σημάδια τους στα νησιά, πριν από την προσάρτηση τους από την Ελλάδα, το 1863, σαν δώρο από την Βασίλισσα Βικτωρία προς το νέο μονάρχη της χώρας, Δανό Πρίγκιπα Γεώργιο Α'.

Τα νησιά του Ιονίου είναι ακριβώς το αντίθετο από τις Κυκλάδες. Καλυμμένα από πευκοδάση και ελαιώνες, τα νερά που τα περιβάλλουν είναι πάντα ζεστά. Οι τοπικές κουζίνες βασίζονται στο κρέας και τα τοπικά κρασιά έχουν δυνατή γεύση και είναι σχεδόν ημίγλυκα.

Η Κέρκυρα είναι το πιο κοσμοπολίτικο από τα Επτάνησα. Το νησί είχε την τύχη να μην καταστραφεί από τους καταστροφικούς σεισμούς του Ιονίου Ρήγματος, και ειδικά από τους σεισμούς του 1953, που συγκλόνισαν τα νότια Επτάνησα. Έτσι, η Κέρκυρα διατηρεί την Ενετική γοητεία της, εμπλουτισμένη από την επιρροή που άσκησε η σύντομη Γαλλική κατοχή και η 50χρονη Βρετανική κυριαρχία.

Η Λευκάδα η οποία ονομαζόταν Αγιά Μαύρα (Santa Maura) από τους Ενετούς, είναι το νησί των ποιητών. Από την Λευκάδα κατάγονταν οι ποιητές Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, Άγγελος Σικελιανός Νάνος Βαλαωρίτης αλλά και ο εθνικός ποιητής της Ιαπωνίας Λευκάδιος Χερν. Στην Λευκάδα βρίσκεται και ο Σκορπιός Λευκάδας, το μικρό νησί που αγόρασε ο Αριστοτέλης Ωνάσης. Οι παραλίες τις Λευκάδας είναι ξακουστές για τα γαλάζια νερά τους και έχουν βραβευτεί πολλές φορές.

Η Κεφαλονιά, το μεγαλύτερο νησί του αρχιπελάγους, κυριαρχείται από τους ορεινούς όγκους του. Το νησί πέρασε στην επικαιρότητα τα τελευταία χρόνια με το γύρισμα της ταινίας *Το Μαντολίνο του Λοχαγού Κορέλι* (Captain Corelli's Mandolin, 2001), με πρωταγωνιστές τον Νικόλας Κέιτζ και την Πενέλοπε Κρουζ. Πριν αποσπάσει την προσοχή του Χόλλυγουντ, η Κεφαλονιά ήταν μια "ωραία κοιμωμένη" ανάμεσα στα Ελληνικά νησιά, με σχετικά περιορι-

⁴ Μοσχονάς Ν., *Το Ιόνιο Κράτος και οι αγώνες των Επτανησίων*, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τομ.ΙΓ (1977), σελ.200-217

σμένο αριθμό καταλυμάτων και ελάχιστη προβολή. Σήμερα, το νησί φιλοξενεί κάθε καλοκαίρι διασημότητες όπως η Μαντόνα, ο Στήβεν Σπίλμπεργκ και ο Τομ Κρουζ.

Η Ζάκυνθος, το νοτιότερο νησί των Επτανήσων, ήταν το αγαπημένο νησί των Ενετών, "το Φιόρο του Λεβάντε". Το Τζάντε, όπως λέγεται επίσης το νησί, έχει τις καλύτερες παραλίες των Ιονίων και η πρωτεύουσα του, η Χώρα της Ζακύνθου, έχει το μεγαλύτερο φυσικό λιμάνι της δυτικής Ελλάδος, κάτω από έναν εντυπωσιακό βράχο, τον Μπόχαλη, πάνω στον οποίο ο Διονύσιος Σολωμός έγραψε τον Ύμνο στην Ελευθερία, τον Ελληνικό εθνικό ύμνο.

1.2.1.

Επτάνησα και τουρισμός⁵

Ο τουρισμός είναι ένας από τους κυρίαρχους πόρους των κατοίκων. Οι παραδοσιακές ταβέρνες, χτισμένες δίπλα στη θάλασσα αλλά και σε γραφικά δρομάκια των νησιών προσδίδουν ξεχωριστό χαρακτήρα στα νησιά. Μην παραλείψετε να δοκιμάσετε παραδοσιακά πιάτα και γλυκά παραδοσιακά του Ιονίου, άλλα και τα παραδοσιακά ντόπια κρασιά. Ο Σεπτέμβρης είναι περίοδος τρύγου για τους κατοίκους.

Για όσους θέλουν να ταξιδέψουν αεροπορικά, τα νησιά του Ιονίου εξυπηρετούνται από τα αεροδρόμια της Κέρκυρας, της Κεφαλλονιάς και της Ζακύνθου ενώ η Λευκάδα εξυπηρετείται από το αεροδρόμιο του Ακτίου (20 χιλιόμετρα απόσταση). Όλα τα αεροδρόμια συνδέονται με τις περισσότερες πόλεις της Ευρώπης.

Για τις θαλάσσιες συγκοινωνίες υπάρχει καθημερινή σύνδεση με φερυμπωτ με τα μεγάλα Ιταλικά λιμάνια της Αδριατικής. Τα περισσότερα πλοία σταματούν στην Κέρκυρα. Για την Λευκάδα το κοντινότερο λιμάνι είναι της Ηγουμενίτσας, ενώ η Κεφαλλονιά και η Ζάκυνθος εξυπηρετούνται από το λιμάνι της Πάτρας. Με Θαλάσσιες συγκοινωνίες πραγματοποιείται και σύνδεση των επτά νησιών.

⁵ Πηγή: www.in.gr/ταξίδια και τουρισμός

Η Λευκάδα είναι το μόνο νησί του Ιονίου που μπορεί κάποιος να ταξιδέψει οδικός. Στο νησί υπάρχει πλωτή γέφυρα που το ενώνει με την απέναντι όχθη (νομός Αιτωλοακαρνανίας) .

Τα Επτάνησα δεν επηρεάζονται από τα μελέμια ,κάτι που στην περιοχή του Αιγαίου είναι συχνό φαινόμενο. Στις περισσότερες περιοχές οι άνεμοι φτάνουν τα 4 μποφόρ.

Οι επισκέπτες δεν θα δυσκολευτούν να βρουν το χώρο διαμονής τους, καθώς υπάρχουν και μεγάλα ξενοδοχεία αλλά και πολλά μικρότερα, που πληρούν όλες τις προϋποθέσεις για την καλύτερη διαμονή.

Άλλωστε τα χαμογελαστά πρόσωπα των κατοίκων είναι έτοιμα να δώσουν οποιαδήποτε πληροφορία στους επισκέπτες.

1.2.2. Επτάνησα και πολιτισμός

Τα Νησιά του Ιονίου διαθέτουν πλούσια και ιδιαίτερη πολιτιστική κληρονομιά με χαρακτηριστικό την ιταλική επίδραση από την περίοδο της Ενετοκρατίας – ιδιαίτερα στον τομέα της μουσικής, με τις χαρακτηριστικές επτανησιώτικες καντάδες. Χαρακτηριστικοί είναι και οι ιδιωτισμοί της γλώσσας οι οποίοι είναι πολλοί και αποδίδουν χρώμα στην καθημερινότητα των νησιών. (Σχετικό παράρτημα με τους ιδιωτισμούς της Κεφαλονιάς υπάρχει στο τέλος της εργασίας).

Τα μουσεία των Επτανήσων διαθέτουν σπάνια εκθέματα και αποτυπώνουν έκδηλα την πολιτιστική κληρονομιά τους (πχ το Αρχαιολογικό Μουσείο Κέρκυρας, το Λαογραφικό Μουσείο Κεφαλονιάς, το Μουσείο Μεταβυζαντινής Τέχνης στη Ζάκυνθο, το Λαογραφικό μουσείο Λευκάδας).

Πλούσιο πολιτισμικό υλικό διαθέτουν επίσης και οι βιβλιοθήκες των Ιονίων Νήσων (π.χ. Κοργιαλένειος Βιβλιοθήκη Αργοστολίου, Βιβλιοθήκη Λευκάδας, Βιβλιοθήκη Ζακύνθου, Δημόσια Βιβλιοθήκη Κέρκυρας).

Τα Επτάνησα ήταν η γενέτειρα σημαντικών προσωπικοτήτων. Ο Ιωάννης Καποδίστριας, ο Διονύσιος Σολωμός, ο Λορέντζος Μαβίλης, ο Νίκος Καββαδίας, ο Ανδρέας Κάλβος, ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, ο Άγγελος Σικελιανός, ο Ανδρέας Λασκαράτος. ο Νικόλαος Μάντζαρος, ο Κωνσταντίνος Θεο-

τόκης και πολλοί άλλοι έκαναν διάσημη την επτανησιακή κουλτούρα σε όλο τον κόσμο.

Τα Ιόνια Νησιά χαρακτηρίζονται από μια κοινή ιστορική πορεία τόσο κατά την αρχαιότητα, όσο και κατά τους Βυζαντινούς χρόνους, την περίοδο την Ενετοκρατίας και τη σύγχρονη εποχή.

Αυτή η ιστορική πορεία αποτυπώνεται έντονα στην ιστορική κληρονομιά των νησιών του Ιονίου.

Ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα (π.χ τις αρχαίες Αλακκομενές στην Ιθάκη, τον Κεραμεικό στην Κέρκυρα, τον Δωρικό ναό του Απόλλωνα στην Κεφαλονιά, τους τύμβους του Στενού στη Λευκάδα).

Τα Ιόνια Νησιά διαθέτουν επίσης πληθώρα μοναστηριών και εκκλησιών που αποτελούν σημαντικά ιστορικά μνημεία. Η Μονή του Αγίου Σπυρίδωνα στην Κέρκυρα, το μοναστήρι Άτρου στην Κεφαλονιά, η Μονή του Ευαγγελισμού στη Λευκάδα, η Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στη Ζάκυνθο, το μοναστήρι της Παναγίας των Καθάρων στην Ιθάκη, είναι ενδεικτικά παραδείγματα του ιστορικού πλούτου των νησιών.

1.2.3. Επτάνησα και περιβάλλον

Ο φυσικός πλούτος που είναι ένα χαρακτηριστικό των νησιών του Ιονίου.

Τα νησιά είναι πλούσια σε βλάστηση με σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας, ενώ υπάρχουν πολλά φυσικά αξιοθέατα με ενδιαφέροντα γεωλογικά φαινόμενα.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το Ιόνιο από άποψη οικολογική. Στη θάλασσα του ζουν μερικά από τα είδη που κινδυνεύουν με εξαφάνιση στη Μεσόγειο, η καρέτα-καρέττα και η μεσογειακή φώκια.

Κατά την περιήγηση στα νησιά θα συναντήσετε πολλές ομορφιές. Χαρακτηριστικό των νησιών αυτών είναι οι ονειρεμένες παραλίες με τα γαλαζο-

πράσινα νερά και απέραντες αμμουδιές. Πολλά είναι τα γραφικά και όμορφα λιμανάκια στα νησιά, καταφύγια για ξεκούραση και κολύμπι για όσους αναζητήσουν τις ομορφιές του Ιονίου με σκάφος .

1.3. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1.3.1. Πληθυσμός⁶

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας ανέρχεται σε 202.000 κατοίκους σύμφωνα με την εκτίμηση της ΕΣΥΕ για το 1998 και αντιστοιχεί στο 1,9% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Ο αστικός πληθυσμός ανέρχεται στο 26% του συνολικού πληθυσμού (1991) και παρουσιάζει αυξητικές τάσεις σε σχέση με το 1981, ο αγροτικός πληθυσμός στο 63% του συνολικού πληθυσμού και παρουσιάζει μικρή άνοδο, ενώ ο ημιαστικός πληθυσμός σταδιακά μειώνεται και φτάνει στο 11% του συνόλου.

Ο νομός Κέρκυρας συγκεντρώνει το 1,1% του πληθυσμού της χώρας, ο νομός Λευκάδας το 0,2% (είναι ο μικρότερος νομός της χώρας από άποψη πληθυσμού), ο νομός Κεφαλληνίας & Ιθάκης το 0,3% και ο νομός Ζακύνθου το 0,3% της χώρας.

1.3.2. Δημογραφική εξέλιξη

Ο πληθυσμός των Ιόνιων Νησιών παρουσίασε συνεχή μείωση τη μεταπολεμική περίοδο. Τη δεκαετία του 1970 ουσιαστικά σταθεροποιήθηκε γύρω στις 185.000 κατοίκους. Αντίθετα τη δεκαετία του 1980 παρουσίασε αντιστροφή της πτωτικής του πορείας και το 1991 ανήρχετο σε 193.734 κατοίκους. Όμως η φυσική αύξηση του πληθυσμού (γεννήσεις – θάνατοι), αν και με επιβραδυνόμενο ρυθμό, παραμένει αρνητική. Οι θάνατοι το 1991 υπερέβησαν τις γεννήσεις κατά 600 άτομα, ενώ το 1996 κατά 400. Παράλληλα, είναι φανερό ότι συνεχίζεται η ροή μεταναστών προς την Περιφέρεια από άλλες περιοχές της χώρας και το εξωτερικό. Η μεγαλύτερη αύξηση του πληθυσμού σημειώθηκε στον νομό Κερκύρας, ο οποίος κατά την απογραφή του 1991 είχε ξεπεράσει κατά πολύ τον πληθυσμό του 1961 και το 1997 ανήρχετο στους 111.700 κατοίκους, συγκεντρώνοντας το 55% του πληθυσμού της Περιφέρειας. Αντί-

⁶ *Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Ιονίων Νήσων 2000-2006 - ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ*

θετα, ο πληθυσμός του νομού Λευκάδας, ο οποίος ευρίσκεται δίπλα στην ηπειρωτική Ελλάδα και κατά το 1994 είχε παρουσιάσει τάσεις συγκράτησης και αύξησης του πληθυσμού του, υπολείπεται κατά πολύ του αντίστοιχου πληθυσμού του 1961. Την τελευταία δεκαετία υπολογίσιμη αύξηση του πληθυσμού εμφάνισε ο νομός Ζακύνθου (4,2% την περίοδο 1991-97), μικρότερη ο νομός Κεφαλληνίας & Ιθάκης (2,7% αντίστοιχα), ενώ ο πληθυσμός του νομού Λευκάδας κατά το διάστημα αυτό ουσιαστικά παρέμεινε ο ίδιος. Αξιοσημείωτο στοιχείο είναι ότι το 1997 η Ζάκυνθος είχε φυσική αύξηση του πληθυσμού 1,1% ανά 1.000 κατοίκους, έναντι 0% της χώρας. Το αντίστοιχο ποσοστό στο νομό Κεφαλληνίας ήταν -4,2%.

1.3.3. Συγκριτικά στοιχεία

Γενικά η εξέλιξη του πληθυσμού στα Ιόνια Νησιά εμφανίζει υψηλότερη αύξηση από την αντίστοιχη της χώρας, γεγονός το οποίο δεν οφείλεται σε φυσική αύξηση του πληθυσμού (υπεροχή γεννήσεων έναντι θανάτων) αλλά σε εισροή μεταναστών από άλλες περιφέρειες και το εξωτερικό, κυρίως στο νομό Κέρκυρας. Αξιοσημείωτο είναι ότι στα μικρά νησιά της Περιφέρειας παρατηρείται σε γενικές γραμμές συγκράτηση του πληθυσμού, γεγονός το οποίο αποτέλεσε έναν από τους βασικούς στόχους του ΠΕΠ Ιονίων Νήσων 94-99.

Η πυκνότητα του πληθυσμού των Ιόνιων Νησιών ήταν 84 κάτοικοι ανά τετρ. χλμ., μεγαλύτερη δηλαδή από την αντίστοιχη της χώρας (78 κάτοικοι), ενδοπεριφερειακά δε ήταν υπερδιπλάσια στην Κέρκυρα (165 κάτ. /τετρ. χλμ.) και μικρότερη του ημίσεως στην Κεφαλληνία & Ιθάκης (36 κάτ. / τετρ. χλμ.).

Η εξέλιξη καθ' ομάδες ηλικιών παραμένει ανησυχητική. Κατά την περίοδο 1981-1991 παρατηρήθηκε μείωση κατοίκων όσον αφορά στις ηλικίες κάτω των 44 ετών και αύξηση στις ηλικίες άνω των 45 ετών. Το ποσοστό του γηρασμένου πληθυσμού στα Ιόνια σε σύγκριση με το αντίστοιχο της χώρας είναι υψηλότερο.

1.4. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ⁷ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

Τα Ιόνια νησιά αποτέλεσαν ιστορική και πολιτιστική ενότητα στα χρόνια της Βενετοκρατίας και εξής.

Η κοινή ιστορική τύχη και η κοινή πολιτιστική διαδικασία έδωσε μια ιδιαίτεροτητα στα Ιόνια νησιά και δημιούργησε τον Επτανησιακό πολιτισμό.

Κύριο χαρακτηριστικό της διαδικασίας των πολιτιστικών προσμίξεων είναι ο εγκλιματισμός δυτικών μορφών κοινωνικής συνείδησης και η επιβολή αντίστοιχης κοινωνικής οργάνωσης σε ανθρώπινα περιβάλλοντα, στα οποία παρέμεινε ζωντανή η σύνδεση με τις παραδοσιακές μορφές του πολιτισμού. Κοινοί ιστορικοί δεσμοί ένωσαν τα Ιόνια νησιά στα πρώτα βυζαντινά χρόνια, όταν αποτέλεσαν τμήμα της αυτοκρατορίας. Από τον 11ο αιώνα τα Επτάνησα δοκιμάστηκαν από τις επιδρομές πειρατών και διαφόρων ηγεμόνων της Δύσης. Κατά την περίοδο των Σταυροφοριών αποσπάστηκαν από το Βυζάντιο και γνώρισαν διάφορους Φράγκους ηγεμόνες, μέχρι που κατακτήθηκαν στα τέλη του 15ου αιώνα, εκτός από τη Λευκάδα, από Βενετούς.

Οι Βενετοί ανέδειξαν στα Ιόνια νησιά μια τοπική αριστοκρατία, στην οποία ανατέθηκαν οι τοπικές υποθέσεις. Με την πάροδο του χρόνου καθιερώθηκε ένα μητρώο ευγενείας, που απέκλειε έμπορους και τον καθένα που οι πρόγονοι του είχαν ασκήσει χειρωνακτικό επάγγελμα. Έτσι η δημιουργία διακρίσεων οδήγησε σε οξύτατες κοινωνικές αντιθέσεις. Η ιταλική επίδραση είναι φανερή και στον τομέα της μουσικής, ιδιαίτερα της έντεχνης. Η «Επτανησιακή Μουσική Σχολή» με πατέρα το Ν. Μάντζαρο και κυριότερους εκπροσώπους τους Σαμαρά, Κάρρερ, κ.ά. ανέδειξε προσωπικότητες, που διακρίθηκαν στο διεθνές μουσικό κοινό. Εξάλλου στα Ιόνια νησιά άνθισε ένα χαρακτηριστικό είδος λαϊκού τραγουδιού, η περίφημη «καντάδα», με μια χαρακτηριστική μελωδική δομή, έξω από το μουσικό ιδίωμα των δημοτικών τραγουδιών.

⁷ Μοσχονάς Ν., *Η ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τομ.ΙΓ (1977), σελ.233-235*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΈΝΩΣΗ

2.1. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ⁸ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ

Το σύμπλεγμα των επτά νησιών του Ιονίου Πελάγους και των εξαρτημένων από αυτά παρακείμενων μικρότερων νησιών αποτέλεσε πεδίο ανταγωνισμού των ισχυρών δυνάμεων του ευρύτερου ευρωπαϊκού χώρου ήδη από το 12ο αιώνα. Η γεωπολιτική και στρατηγική σημασία των νησιών, κυρίως της Κέρκυρας, τα κατέστησε προγεφύρωμα για την επεκτατική κίνηση των ευρωπαϊκών Δυνάμεων προς την Ανατολή.

Από την εκπνοή του 14ου αιώνα, με την παρακμή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και τις γεωπολιτικές ανακατατάξεις στο χώρο της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου μετά την πτώση της, τα νησιά του Ιονίου Πελάγους -με ελάχιστες βραχύβιες εξαιρέσεις οθωμανικής κατοχής- πέρασαν σταδιακά στη σφαίρα ελέγχου ή κατοχής των ισχυρών αποικιοκρατικών Δυνάμεων της Δύσης, ακολουθώντας έτσι ένα εντελώς διαφορετικό κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και πολιτισμικό περιβάλλον σε σχέση με τον υπόλοιπο υπό οθωμανική κυριαρχία ελληνισμό. Η άμεση σύνδεση του επτανησιακού χώρου με τη Δύση δεν προκάλεσε ωστόσο την αλλοίωση της ελληνικής φυσιογνωμίας του γηγενούς στοιχείου. Τα δυτικά πρότυπα προσαρμόσθηκαν στις τοπικές ιδιαιτερότητες του επτανησιακού χώρου.

Με μακροβιότερη τη βενετική κυριαρχία (1386-1797) -στο πλαίσιο της οποίας συντελέστηκε η πολιτική, κοινωνική και πολιτιστική ενότητα του επτανησιακού χώρου, στη συνέχεια με πιο βραχύβια διαστήματα γαλλικής (1797-1798 και 1807-1814) και ρωσοοθωμανικής παρουσίας (1800-1807), και τέλος

⁸ Μοσχονάς Ν., *Η ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τομ.ΙΓ (1977), σελ.233-235*

υπό την αγγλική επικυριαρχία οριοθετείται μια μακραίωνη περίοδος ξενοκρατίας στον επτανησιακό χώρο, η οποία λήξε το 1864 με την οριστική προσάρτηση των νησιών στο Ελληνικό Βασίλειο. Ακριβώς αυτή η ιστορική συγκυρία συνέθεσε το διαφορετικό και ιδιαίτερο πλαίσιο κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής οργάνωσης, μέσα στο οποίο συντελέστηκε η ιδεολογική και πολιτική συγκρότηση των πολιτικών υποκειμένων του επτανησιακού ελληνισμού.

Βασικό διαφοροποιητικό στοιχείο του επτανησιακού χώρου⁹ αποτελεί ο κοινωνικός σκελετός που διαμορφώθηκε από την ιδιότυπη και συγκεντρωτική βενετική διοίκηση. Το γαιοκτητικό-φεουδαρχικό καθεστώς ιδιοκτησίας και η αυστηρή διάρθρωση των τάξεων με κυρίαρχο τον αριστοκρατικό χαρακτήρα (ευγενείς, αστοί, «πόπολο») και τις συνακόλουθες κοινωνικές ανισότητες καθόρισαν τη μετέπειτα εξέλιξη της επτανησιακής κοινωνίας. Η θεσμοθέτηση οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών προνομίων υπέρ της ολιγάριθμης ανώτερης τάξης την κατέστησε πανίσχυρη, ενισχύοντας έτσι τις κοινωνικές ανισότητες και την εξαθλίωση των κατώτερων στρωμάτων. Οι εχθρότητες και τα πάθη που αναπτύχθηκαν ανάμεσα στις τάξεις εξελίσσονταν συχνά σε έντονες συγκρούσεις, αρχικά με αποκλειστικό αίτημα την κοινωνική μεταβολή (από τις αρχές του 17ου αιώνα) και μεταγενέστερα με διεκδίκηση στη νομή της εξουσίας.

Στο εσωτερικό αυτού του αυστηρού κοινωνικού πλέγματος αναπτύχθηκε η επτανησιακή αστική τάξη και διαμορφώθηκε η ιδεολογία της υπό την επίδραση των ιδεών του ευρωπαϊκού διαφωτισμού, των αρχών της Γαλλικής Επανάστασης και των κινημάτων για αυτοδιάθεση των λαών που συντάραξαν την κοντινή γεωγραφικά και προσφιλή στα Επτάνησα Δύση. Η υιοθέτηση και μεταφορά των αστικοδημοκρατικών αιτημάτων προκάλεσε ιδεολογικές ζυμώσεις που γρήγορα μετεξελίχθηκαν σε κοινωνικό και εθνικό κίνημα με ευρεία απήχηση. Την περίοδο της πρώτης γαλλικής κατοχής (1797-1799) οι επανα-

⁹ Η Χρύσα Τζαγκαρουλάκη δρ. Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας, έγραψε για την πολιτική και ιδεολογική διαδρομή της επτανησιακής πολιτικής elite πριν από και μετά την Ένωση

στατικές διακηρύξεις των γάλλων Δημοκρατικών για την ελευθερία και τα ατομικά δικαιώματα, οι φιλελεύθερες και δημοκρατικές ιδέες διαχύθηκαν ακόμα περισσότερο στα νησιά, και τα αιτήματα για κοινωνική δικαιοσύνη και εθνική αποκατάσταση παγιώθηκαν και ενισχύθηκαν, προσδίδοντας φιλελεύθερο χαρακτήρα στο επτανησιακό εθνικό κίνημα. Λίγο μεταγενέστερα, κατά την πρώτη τριακονταετία της απολυταρχικής και συγκεντρωτικής διακυβέρνησης που επέβαλε η αγγλική Προστασία, η συμμετοχή πολλών επτανήσιων αριστοκρατών και αστών στα εθνικο -απελευθερωτικά κινήματα της δυτικής Ευρώπης συνέβαλε στη μετακένωση των φιλελεύθερων και αστικοδημοκρατικών αιτημάτων της εποχής. Συγκυριακά δε η Ελληνική Επανάσταση και οι διπλωματικές και πολιτικές εξελίξεις που την ακολούθησαν έως και το 1843, συντέλεσαν στην οργάνωση αντιπολιτευτικού κινήματος στα Επτάνησα με αίτημα την κοινωνική και πολιτική μεταβολή, και την εθνική αποκατάσταση με ένωση των νησιών με το ελληνικό βασίλειο. Οι ιδεολογικές διαφορές που υπήρχαν εξ αρχής ανάμεσα στους αντιπολιτευόμενους την αγγλική Προστασία σταδιακά αποκρυσταλλώθηκαν και κατέληξαν στη σύμπληξη δύο πολιτικών μορφωμάτων, του Μεταρρυθμιστικού και του Ριζοσπαστικού κόμματος, τα οποία είχαν συγκροτημένη ιδεολογία, οργανωμένο πρόγραμμα και κοινοβουλευτική ή/και εξωκοινοβουλευτική δράση.

2.2. Η ΕΘΝΙΚΗ ΙΔΕΑ: ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΚΑΙ ΕΝΩΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ¹⁰

Με την Συνθήκη των Παρισίων¹¹ (5/17 Νοεμβρίου 1815) τα Ιόνια νησιά αναγνωρίστηκαν ως κράτος ελεύθερο και αυτόνομο με την επωνυμία Ηνωμένων Κράτος των Ιονίων Νήσων (Stati Uniti delle Isole Ionie / United States of the Ionian Islands), και τέθηκαν κάτω από την άμεση και αποκλειστική προστασία της Μεγάλης Βρετανίας. Η εδραίωση και νομιμοποίηση της αγγλικής εξουσίας στο εσωτερικό του νέου κράτους εξασφαλίστηκε από ένα απολυταρχικό και συγκεντρωτικό σύστημα διακυβέρνησης, το οποίο υποστηρίχθηκε από το ολιγαρχικό Σύνταγμα του 1817 και από ένα διοικητικό μηχανισμό πλήρως ελεγχόμενο από τους Βρετανούς. Η συγκέντρωση όλων των εξουσιών στο πρόσωπο του διορισμένου από το βρετανικό υπουργείο των Αποικιών Άγγλου Ύπατου Αρμοστή (High Commissioner) καθιστούσε «τύπο» τη λειτουργία του αντιπροσωπευτικού συστήματος (Ύπατος Αρμοστής, Γερουσία, Κοινοβούλιο). Στο πλαίσιο αυτό, η αναγνώριση πολιτικής υπόστασης στο αριθμητικά περιορισμένο στοιχείο της τοπικής αριστοκρατίας αποτελούσε επίφαση, ενώ το περιορισμένο -βάσει εισοδήματος- εκλογικό δικαίωμα εξασφάλιζε την πολιτική περιθωριοποίηση των μεσαίων και κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων. Η επέκταση των βρετανικών επεμβάσεων στο υφιστάμενο εκκλησιαστικό σύστημα, καθώς και η γενικευμένη χρήση της ιταλικής και της αγγλικής γλώσσας στις συναλλαγές των δημόσιων υπηρεσιών, απέκοπταν τα κατώτερα στρώματα από τα κέντρα λήψης αποφάσεων.

Μέσα σε αυτό το πολιτικό και κοινωνικό σύστημα, οργανώθηκε -μεταξύ 1830-1840 η επτανησιακή φιλελεύθερη αντιπολίτευση. Η ανακίνηση του θέματος των εθνικοτήτων στην Ευρώπη και η σύσταση του Ελληνικού Βασιλείου ως εθνικής μητρόπολης συντέλεσαν στην ανάπτυξη της επτανησιακής εθνικής ιδέας. Ωστόσο, οι απόψεις των αντιπολιτευόμενων Επτανησίων δίσταντο ως προς τον τρόπο υλοποίησης της εθνικής ιδέας, καταδεικνύοντας έτσι διαφορε-

¹⁰ Πολυμέρου-Καμηλάκη Α., «*Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα και ο απόηχος της στον λαϊκό πολιτισμό*», Πρακτικά, τ. Β'. Επιστημ. Συνεδρίου «*Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα, 1864-2004*», Αθήνα 2006, σ. 629-642.

¹¹ Η συνθήκη των Παρισίων υπεγράφη στις 20 Νοεμβρίου 1815 μετά την ήττα του Ναπολέοντος στο Βατερλώ, την δεύτερη είσοδο των συμμαχικών στρατευμάτων στο Παρίσι και την αποκατάσταση στην εξουσία του οίκου των Βουρβόνων. Με αυτήν οι Ιόνιοι Νήσοι ετίθεντο υπό αγγλική προστασία.

τικό τρόπο πρόσληψης των προοδευτικών ιδεών. Η ιδεολογική αυτή διαφοροποίηση εκφράστηκε από τη μία πλευρά μέσα από το ενωτικό κίνημα και από την άλλη πλευρά από τους υποστηρικτές της μεταρρυθμιστικής ιδέας, των οποίων η συσπείρωση απέκτησε οργανωμένη μορφή με την ίδρυση του Συνεταιρισμού των Φιλελευθέρων, το 1832. Οι τελευταίοι πρότασαν το αίτημα για πολιτική μεταβολή, υποστηρίζοντας ότι αποτελεί την αναγκαία προϋπόθεση για την υλοποίηση της Ένωσης. Συγκεκριμένα διεκδικούσαν συνταγματική μεταρρύθμιση με βασικότερα σημεία εκείνα της φιλελευθεροποίησης του εκλογικού συστήματος με ελεύθερη εκλογή αντιπροσώπων από το λαό και της κατοχύρωσης της ελευθεροτυπίας βάσει νομικού πλαισίου. Το 1839 έθεσαν και το ζήτημα της εθνικής ανεξαρτησίας του Ιονίου κράτους με αίτημα την προαγωγή των ελευθεριών, των θεσμών και των δικαιωμάτων του επτανησιακού λαού.

Παράλληλα με τη μεταρρυθμιστική κίνηση, στις αρχές της δεκαετίας του 1830, εμφανίστηκε στην Κεφαλονιά ο πρώτος πυρήνας φιλελευθέρων που άρχισε να συζητά την ενωτική ιδέα¹². Πρόκειται για τον πρώτο πυρήνα του ριζοσπαστικού κινήματος, ο οποίος σε κλειστούς κύκλους φίλων θέτει σε πρώτη προτεραιότητα την εθνική αποκατάσταση και καλλιεργεί το αίτημα για ένωση με το ελεύθερο ελληνικό κράτος. Παρά τις διώξεις και τις εξορίες που υπέστησαν οι πρωτεργάτες του ενωτικού κινήματος, ο πρώτος ριζοσπαστικός πυρήνας επέτυχε -μέσα από τις πολιτικές Λέσχες, με μυστικές προκηρύξεις και άλλες ενέργειες- την εδραίωση και διεύρυνση του εθνικο-απελευθερωτικού κινήματος. Ήδη από το 1840 μεγάλη μερίδα του επτανησιακού λαού είχε ενστερνιστεί την ενωτική ιδέα. Στη δεκαετία του 1840 η ενωτική ιδέα απέκτησε ευρύτερο περιεχόμενο -κοινωνικό, πολιτικό, εθνικό- και μαχητική έκφραση -κυρίως το 1848-1849 με τις επαναστάσεις του Σταυρού και της Σκάλας στην Κεφαλονιά. Διατυπώθηκε δε επισήμως στο πλαίσιο της Θ' Βουλής της Ιονίου Πολιτείας, το 1850.

¹² Μοσχόπουλος, Γ., *Ιστορία της Κεφαλονιάς*, Αθήνα 2002

2.3. ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ: Ο ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΛΗΨΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥΣ ΣΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΙΔΕΑΣ

Η άρθρωση συγκροτημένου πολιτικού λόγου μετά την παραχώρηση της ελευθεροτυπίας το 1849, λίγο αργότερα η ελεύθερη εκλογή αντιπροσώπων και η καθιέρωση της μυστικής ψηφοφορίας, συνέβαλαν στη μετεξέλιξη των ιδεολογικών και πολιτικών τάσεων σε δύο κομματικούς σχηματισμούς με συγκροτημένη ιδεολογία, οργανωμένο πρόγραμμα και κοινοβουλευτική ή και εξωκοινοβουλευτική δράση. Πρόκειται για το Μεταρρυθμιστικό και το Ριζοσπαστικό κόμμα. Απέναντι σε αυτά δρούσε το συντηρητικό πολιτικό μόρφωμα των υποστηρικτών της αγγλικής Προστασίας, των επονομαζόμενων «Προστασιανών» ή «Καταχθονίων». Ο βασικός πυρήνας αρχών και επιδιώξεων των επτανησιακών κομμάτων βρήκε δημόσια εξωτερική έκθεση στο πλήθος των παραταξιακών εφημερίδων, οι οποίες στο μεγαλύτερο ποσοστό τους αποτελούσαν κομματικά όργανα.

Το Μεταρρυθμιστικό κόμμα συγκέντρωνε τους πιο μετριοπαθείς προοδευτικούς, εκφραστές της φιλελεύθερης αστικής σκέψης της Δύσης, και επαγγελλόταν τον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας και του κράτους, τον οποίο θεωρούσε αναγκαία προϋπόθεση για τη χρονικά ακαθόριστη επίτευξη της εθνικής αποκατάστασης. Με πρόταγμα τον πολιτικό εκσυγχρονισμό δια του αντιπροσωπευτικού συστήματος και την κατοχύρωση των πολιτικών και ατομικών ελευθεριών, οι Μεταρρυθμιστές υποστήριζαν την προετοιμασία των πολιτικών συνθηκών που θα οδηγούσαν στην ένωση με την Ελλάδα, όταν οι εξωτερικές συγκυρίες θα επέτρεπαν την κατάργηση της αγγλικής Προστασίας. Χωρίς, δηλαδή, να απορρίπτουν το αίτημα της Ένωσης, επιχειρούσαν να εντάξουν την έννοια του έθνους στο πλαίσιο ενός αστικού κράτους.

Στον αντίποδα της παραπάνω ιδεολογίας και της πρακτικής που υπαγόρευε κινούνταν το Ριζοσπαστικό κόμμα που είχε διπλό προσανατολισμό: εθνικοαπελευθερωτικό και κοινωνικοπολιτικό, ιδεολογικούς άξονες που έως και το 1852 συνιστούσαν τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Ο πρώτος άξονας, θεμελιωμένος στην αρχή των εθνοτήτων, συνίστατο στην ανάπτυξη και

υποστήριξη των φυσικών και απαράγραπτων ανθρώπινων δικαιωμάτων, με στόχο την εθνική ανεξαρτησία και ευρύτερα την εθνική αποκατάσταση. Διεκδούσε έτσι την κατάργηση της αγγλικής Προστασίας και την ένωση των νησιών με την ελεύθερη Ελλάδα, ως μοναδικού τρόπου επίλυσης των κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών προβλημάτων του επτανησιακού λαού. Σε αδιαχώριστη ενότητα με τον πρώτο, ο δεύτερος άξονας απαιτούσε κοινωνική ανάπλαση με κοινωνική ισονομία και δικαιοσύνη, καθώς και ριζική πολιτική μεταβολή με δημοκρατικές κατευθύνσεις μετά την Ένωση. Οι ιδεολογικοί δεσμοί του ριζοσπαστισμού με τη Γαλλική Επανάσταση, τις επαναστάσεις του 1848 και το ιταλικό Risorgimento είναι διακριτοί, προσαρμοσμένοι όμως στις ιδιαίτερες συνθήκες του επτανησιακού χώρου.

Οι παραπάνω αρχές, τα οράματα και οι στόχοι του ριζοσπαστισμού απέκτησαν γενικότερη ισχύ και ευρεία αποδοχή, καθώς αντιστοιχούσαν στην επιθυμία της συντριπτικής πλειονότητας του επτανησιακού λαού για πλήρη ανεξαρτησία, με την αποτίναξη της ξένης δεσποτείας και την απελευθέρωση από την πολιτική, οικονομική και κοινωνική καταδυνάστευση που ασκούσαν από τη μία η ξένη εξουσία και από την άλλη η ολιγάριθμη εγχώρια αριστοκρατία που την πλαισίωνε. Η αναζήτηση χώρου ιδεολογικής έκφρασης και η διεκδίκηση συμμετοχής της ισχυροποιημένης αστικής τάξης στη νομή της εξουσίας υπήρξε βασικό κίνητρο για την κινητοποίηση των πολιτικοποιημένων εκπροσώπων της. Οι τελευταίοι επέτυχαν με αριστοτεχνικό τρόπο την ευρεία υιοθέτηση και αποδοχή των ριζοσπαστικών ιδεών, χρησιμοποιώντας εκλαϊκευμένο πολιτικό λόγο, σε αντίθεση με το δυσνόητο και ακαδημαϊκού χαρακτήρα των Μεταρρυθμιστών. Έτσι, ο επτανησιακός Ριζοσπαστισμός έγινε η κυρίαρχη ιδεολογία στα νησιά, που κατάφερε να συσπειρώσει όλα τα κοινωνικά στρώματα αμβλύνοντας τις ταξικές αντιθέσεις. Το ενιαίο πολιτικό μέτωπο που δημιουργήθηκε ασκούσε πιέσεις στην τοπική ολιγαρχική πολιτική εξουσία και τις ευρωπαϊκές Δυνάμεις με βασικό σκοπό την εθνική ανεξαρτησία. Παράλληλα, και σε άρρηκτη σύνδεση με τον παραπάνω σκοπό, επιδίωξη αποτελούσε ο εκδημοκρατισμός του ελληνικού πολιτειακού καθεστώτος, ως αναγκαία προϋπόθεση για την ένωση των νησιών με το ελληνικό κράτος.

Να σημειωθεί ότι ο δημοκρατικός χαρακτήρας του ριζοσπαστισμού εμφάνισε τάσεις και αποκλίσεις ανάλογες με τις αντιλήψεις των δύο ηγετικών

στελεχών του κόμματος, Ηλία Ζερβού Ιακωβάτου και Ιωσήφ Μομφερράτου, οι οποίοι κινήθηκαν ανάμεσα στη συνταγματική μοναρχία και την αβασίλευτη δημοκρατία, αντίστοιχα. Η δε ανάδειξη του Ζακυνθινού Κωνσταντίνου Λομβάρδου¹³ σε ηγέτη του ριζοσπαστικού χώρου, που συντελέστηκε κατά τη μακροχρόνια εξορία των κορυφαίων Ριζοσπαστών μεταξύ 1851 και 1857, σηματοδότησε την ιδεολογική παρέκκλιση, με αποποίηση του κοινωνικού περιεχομένου και του δημοκρατικού χαρακτήρα του κινήματος. Η απόλυτη προτεραιότητα που ο Κωνσταντίνος Λομβάρδος έδωσε στον εθνικο-απελευθερωτικό άξονα και η απήχηση των απόψεών του προκάλεσε ιδεολογική διάσταση που κατέληξε στην οριστική διάσπαση του Ριζοσπαστικού κόμματος το 1863, το λεγόμενο «σχίσμα».

2.4. ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΟΣ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΣΜΟΣ¹⁴: Η ΑΠΙΣΧΝΑΣΗ ΜΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ

Αν ορίσουμε ως πρωτοπορία την ανάδειξη ιδεών και την ανάπτυξη δράσεων που διαρρηγνύουν παγιωμένες και υφιστάμενες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές δομές, ο επτανησιακός ριζοσπαστισμός ως εθνικό, πολιτικό και κοινωνικό κίνημα, και με βάση τα στοιχεία που έχει αναδείξει η έως σήμερα ιστοριογραφία, συνιστά μια πρωτοποριακή, ριζοσπαστική και ρηξικέλευθη ιδεολογία, όχι μόνο για τα δεδομένα του τοπικού πλαισίου της αυστηρά διαρθρωμένης ταξικής κοινωνίας, αλλά και για εκείνα που χαρακτήριζαν το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο του πρώτου μισού του 19ου αιώνα. Η πρωτοπορία που εξέφρασε ο επτανησιακός ριζοσπαστισμός ως κίνημα και ως πολιτικό μόρφωμα συνίσταται στην αδιαχώριστη ενότητα του διπολικού προσανατολι-

¹³ Ο Κωνσταντίνος Λομβάρδος (1820-1888), ήταν Έλληνας γιατρός και πολιτικός από την Ζάκυνθο. Ανέπτυξε πολιτική δράση στα αγγλοκρατούμενα Επτάνησα με το Κόμμα των Ριζοσπαστών και αργότερα ιδρύοντας το Κόμμα των Ενωτικών Ριζοσπαστών, και πρωτοστάτησε για την ένωση των Ιόνιων νήσων με την Ελλάδα που πραγματοποιήθηκε τελικά το 1864.

¹⁴ Με τον όρο Επτανησιακός Ριζοσπαστισμός εννοούμε το ενωτικό και δημοκρατικό κίνημα που εκδηλώθηκε στα Επτάνησα τον καιρό της Αγγλοκρατίας (1815-1864) και οδήγησε στην ένωση τους με το ανεξάρτητο Ελληνικό κράτος. Η πολιτική δράση του Ριζοσπαστισμού εκδηλώθηκε επίσημα στην Κεφαλονιά το 1848 και συνεχίστηκε εντατικά μέχρι το 1864 δηλαδή τη χρονιά που πραγματοποιήθηκε η Ένωση.

σμού του. Του εθνικοαπελευθερωτικού, θεμελιωμένου στην αρχή της εθνικής ανεξαρτησίας ως απαράγραπτου φυσικού δικαιώματος, και του κοινωνικοπολιτικού με αιτήματα την κοινωνική ανάπτυξη και τη ριζική πολιτική μεταβολή με δημοκρατικές κατευθύνσεις.

Η οργανική και αδιαπραγμάτευτη συνάρμωση των παραπάνω προσανατολισμών ολοκληρωνόταν με το όραμα για ανατροπή των αυταρχικών καθεστώτων στην Ελλάδα, τα βαλκάνια και την Ευρώπη. Η επέκταση των ριζοσπαστικών οραμάτων σε ολόκληρο τον εκτός ελλαδικού βασιλείου ελληνισμό με στόχο τη μία και αδιαίρετη πανελλήνια δημοκρατία, αλλά και στον πανευρωπαϊκό χώρο με στόχο την ευρωπαϊκή συμπολιτεία στη βάση της ισότητας, αμοιβαιότητας και δικαιοσύνης, συνθέτουν τη φυσιογνωμία ενός προοδευτικού κινήματος και πολιτικού μορφώματος που αποτιμάται ιστορικά ως πρωτοπορία. Να σημειωθεί βεβαίως ότι τις παραπάνω κοινωνικο-πολιτικές αντιλήψεις εκφράζει κυρίως ο Κεφαλονίτης ριζοσπάστης Ιωσήφ Μομφερράτος¹⁵.

Ωστόσο, η πρωτοπορία που εξέφρασε ο επτανησιακός ριζοσπαστισμός μέσα από τον αδιαχώριστο εθνικό, κοινωνικό και αστικοδημοκρατικό προσανατολισμό του, ανακόπηκε πριν από την ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα και συγκεκριμένα από τη φάση της ιδεολογικής παρέκκλισης, 1852-1858, που κατέληξε στη διάσπαση του Ριζοσπαστικού κόμματος λίγα χρόνια αργότερα. Η δημοκρατική και κοινωνική συνιστώσα του ριζοσπαστισμού έχασε τα κοινωνικά ερείσματά της, όταν ο εθνικο-απελευθερωτικός άξονας όχι απλώς προτάχθηκε από τη νέα ηγετική φυσιογνωμία του Κωνσταντίνου Λομβάρδου, αλλά προβλήθηκε ως η «ορθή ριζοσπαστική» ιδεολογία, η οποία και επικράτησε λόγω ιστορικών συγκυριών. Η ανάδειξη του Λομβάρδου σε αδιαφιλονίκητο ηγέτη του ριζοσπαστικού χώρου και η αποποίηση του κοινωνικού

¹⁵ Ο **Ιωσήφ Μομφερράτος** (1816-1888) ήταν Έλληνας πολιτικός από την Κεφαλονιά. Ο Μομφερράτος ήταν από τους αρχηγούς του Ριζοσπαστικού κόμματος των Ηνωμένων πολιτειών των Ιόνιων νήσων, δικηγόρος που είχε σπουδάσει σε πανεπιστήμια της Ιταλίας και της Γαλλίας. Διατέλεσε μέλος του Κερκυραϊκού κοινοβουλίου επί αγγλικής κατοχής και της Β' Έθνοσυνέλευσης της Αθήνας 1864, όταν τα Ιόνια νησιά είχαν παραχωρηθεί στην Ελλάδα από τους Άγγλους. Επίσης από το 1849 έως το 1859 εξέδιδε στην Κεφαλονιά την εφημερίδα *Αναγέννησις της Κεφαλονιάς*. Αγωνίστηκε για την ένωση των νήσων με την Ελλάδα και για την πολιτική του δράση φυλακίστηκε και εξορίστηκε από την Αγγλική αρμοστεία.

και δημοκρατικού περιεχομένου του ριζοσπαστισμού αποδείχθηκε εύκολη υπόθεση. Ο Λομβάρδος επωφελήθηκε από τη μακροχρόνια πολιτική απομόνωση των κορυφαίων Ριζοσπαστών, λόγω εξορίας μεταξύ 1851 και 1857, και εκμεταλλεύθηκε στο έπακρο το μεγάλο ρεύμα που το Ριζοσπαστικό κόμμα είχε σε όλα τα νησιά, καθώς και την ενδυνάμωση του ενωτικού αγώνα που εξαιτίας της πολιτικής τακτικής του ίδιου κόμματος είχε μετατραπεί σε μαζικό λαϊκό κίνημα. Εξάλλου, η ευρεία νοηματοδότηση της εθνικής ιδέας, ειδικά δε του αιτήματος της ένωσης των νησιών με την Ελλάδα, περιέκλειε ποικιλία ζητούμενων και επιδιώξεων, ενισχύοντας έτσι τις προσδοκίες όλων των τάξεων για την επίλυση των προβλημάτων και την προώθηση των ιδιαίτερων συμφερόντων τους. Στο πλαίσιο αυτό η εθνικιστική ρητορεία του Λομβάρδου βρήκε πρόσφορο έδαφος να εδραιωθεί, η δε ιδεολογία που αποτυπώνεται σε αυτήν εντός και εκτός επτανησιακής Βουλής, καθώς και η εντελώς αυτόνομη πολιτική πορεία του ίδιου και της ομάδας του, καταδεικνύει διαφορετικές αρχές, αντιλήψεις και μεθόδους ως προς το εθνικό, το θεσμικό και το πολιτειακό ζήτημα.

Σίγουρα η επιλογή της αποσύνδεσης του αγώνα για την εθνική ολοκλήρωση από τα πρωτοποριακά για την εποχή και ανεδαφικά για την ευρωπαϊκή συγκυρία πολιτικοκοινωνικά αιτήματα καταδεικνύει πολιτικό ρεαλισμό. Η λύση του επτανησιακού ζητήματος με την παραχώρηση των Επτανήσων στην Ελλάδα επιβεβαίωσε τις επιλογές του Λομβάρδου και παράλληλα εξασφάλισε στον ίδιο και τις ιδέες του την πρωτοκαθεδρία στον επτανησιακό χώρο και μια δυναμική πολιτική και κοινοβουλευτική παρουσία για τα επόμενα χρόνια μετά την Ένωση.

2.5. Η ΈΝΩΣΗ, ΣΗΜΕΙΟ ΤΟΜΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΤΑΝΗΣΩΝ¹⁶

Η διεύρυνση του ενωτικού κινήματος και η θετική για το ενωτικό ζήτημα έκβαση συνέβαλαν στη συσπείρωση και τη σύμπραξη πολλών μεταρρυθμιστών με τους «ενωτιστές ριζοσπάστες» υπό την ηγεσία του Κωνσταντίνου Λομβάρδου. Κοινό σημείο αναφοράς της έως τότε ιδεολογικά ετερόκλητης και κοινωνικά συμμιγούς πολιτικής ομάδας που αναδείχθηκε από την ιστορική συγκυρία ήταν η εθνική ιδέα και πρόταγμά της η συνέχιση του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα με στόχο την ενσωμάτωση όλων των αλύτρωτων ομοεθνών. Έτσι, στις πρώτες εκλογές μετά την επίσημη ένωση, το 1864, η ιδεολογικά και κοινωνικά συμμιγής κοινοβουλευτική ομάδα υπό τον Λομβάρδο καλύπτει περίπου το 80% στο σύνολο των επτανήσιων βουλευτών. Στο εξής η λομβαρδική ομάδα -περισσότερο ή λιγότερο αριθμητικά ενισχυμένη- συνιστά έναν νέο πολιτικό πυρήνα που διεκδικεί δυναμικό ρόλο στο νέο ιστορικό και πολιτικό πλαίσιο. Με βασικό ιδεολογικό άξονα την προώθηση και πραγμάτωση της Μεγάλης Ιδέας, έως το 1869 η συντριπτική πλειονότητα των επτανήσιων βουλευτών αντιλαμβάνονταν το εθνικό συμφέρον μέσα από την αναγκαιότητα της με κάθε κόστος επέκτασης των συνόρων.

Από την άλλη πλευρά, οι εκπρόσωποι του δημοκρατικού ριζοσπαστισμού που εκλέγονται στο ελληνικό κοινοβούλιο είναι εξαρχής ολιγάριθμοι και προέρχονται κυρίως από την Κεφαλονιά (περί τους οκτώ με δέκα το 1864 και στη συνέχεια δύο). Το 1869 εξαφανίζονται οριστικά από το πολιτικό προσκήνιο. Στο βραχύ διάστημα της κοινοβουλευτικής παρουσίας τους, οι «δημοκρατικοί» Επτανήσιοι παρέμειναν σταθεροί στις ιδεολογικές και πολιτικές αρχές του παρελθόντος τους, προτάσσοντας την εσωτερική οργάνωση και ανάπτυξη του κράτους, με την πεποίθηση ότι η βελτίωση των θεσμών στη βάση των αρχών της ισότητας και της λαϊκής κυριαρχίας, η ανάπτυξη της οικονομίας και των υποδομών, θα αποτελέσουν εγγύηση για την πραγμάτωση του εθνικού σκοπού.

¹⁶Μοσχονάς Ν., *Το Ιόνιο Κράτος και οι αγώνες των Επτανήσιων*, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τομ.ΙΓ (1977), σελ.200-217

Ανεξάρτητα από το διαφορετικό τρόπο προσέγγισης από πλευράς δημοκρατικών και εθνοφιλελεύθερων¹⁷, κοινός παρονομαστής στην πολιτική συμπεριφορά τους έως και την αποτυχία της Κρητικής Επανάστασης το 1869 είναι το εθνικό. Στην υπηρεσία του εθνικού ζητήματος με αιχμή τον αλυτρωτισμό τέθηκαν άλλοι δύο άξονες: α) η ενίσχυση του βασιλικού θεσμού ως παράγοντα ενότητας και συνοχής, αλλά και ως προϋπόθεσης για την εξασφάλιση της στήριξης από πλευράς Μεγάλων Δυνάμεων, και β) η εδραίωση της συνταγματικής τάξης και η εξασφάλιση της ευνομίας.

Σε ολόκληρο το 19ο αιώνα, ο θεσμός της βασιλείας είναι για τους Επτανησίους αδιαμφισβήτητος. Για τα πρώτα δέκα χρόνια από την Ένωση, ο φιλομοναρχισμός τους εντάσσεται στο γενικότερο κλίμα της εποχής και αιτιολογείται από τον εγγυητικό ρόλο που γι' αυτούς παίζει ο βασιλικός θεσμός στην επίτευξη του εθνικού σκοπού. Οι προσδοκίες ότι ο Γεώργιος θα ηγήτο των Ελλήνων στον εθνικό προορισμό καθορίζει εν πολλοίς τη στάση και τις επιλογές τους στο πολιτειακό ζήτημα κατά την ψήφιση του νέου συνταγματικού χάρτη το 1864. Έτσι, αν και σε πολλές περιπτώσεις εμφανείς είναι οι προσπάθειες που κατέβαλλαν για τον περιορισμό των αρμοδιοτήτων του ανώτατου άρχοντα υπέρ της λαϊκής κυριαρχίας, η συναίνεσή τους στην εσπευσμένη και χωρίς συζήτηση ψήφιση των σχετικών διατάξεων, καθώς και άλλων σημαντικών για το αντιπροσωπευτικό σύστημα διατάξεων, τους καθιστά συνυπεύθυνους για τις αντισυνταγματικές ενέργειες του στέμματος που ακολούθησαν και κορυφώθηκαν το 1875.

Πιο συγκεκριμένα, σε ό,τι αφορά τη φυσιογνωμία του νέου πολιτεύματος, η συμμετοχή των επτανήσιων πληρεξουσίων στην ψήφιση του Συντάγματος του 1864 ενίσχυσε τη δυναμική των υφιστάμενων προοδευτικών δυνάμεων της ελληνικής πολιτικής σκηνής προς την κατεύθυνση του εκδημοκρατισμού του πολιτικού συστήματος και της φιλελευθεροποίησης των θεσμών. Σημαντική υπήρξε η συμβολή τους στη συνταγματική καθιέρωση της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας και της καθολικής ψηφοφορίας, καθώς στην κατάργηση

¹⁷ Μοσχονάς Ν., *Η ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τομ.ΙΓ (1977), σελ.233-235*

του συντηρητικού θεσμού της Γερουσίας, στον αποκλεισμό του βασιλιά από τη συντακτική λειτουργία, στη συνταγματική καθιέρωση της αναθεώρησης του συντάγματος, αλλά και στη φιλελευθεροποίηση του συστήματος των ατομικών ελευθεριών. Ως προς το τελευταίο, ο τομέας στον οποίο ξεχώρισαν αρκετοί Επτανήσιοι πληρεξούσιοι για τις πρώιμες και προοδευτικές για την εποχή αντιλήψεις τους ήταν εκείνος της παιδείας. Οι προτάσεις τους για καθιέρωση δωρεάν υποχρεωτικής δημοτικής εκπαίδευσης απηχούν την ιδεολογία του επανησιακού ριζοσπαστισμού για κοινωνική ισότητα, προτάσεις που ωστόσο είτε απορρίφθηκαν είτε δεν συζητήθηκαν καθόλου στη Β' Εθνική Συνέλευση. Από την άλλη πλευρά, συνυπεύθυνοι κρίνονται για τη διατήρηση της συμμετοχής του βασιλιά στην άσκηση και των τριών εξουσιών (Νομοθετική, Εκτελεστική, Δικαστική), αλλά και για την απόρριψη της πρότασης για υποχρεωτική επιλογή των υπουργών από τη Βουλή, που θα μπορούσε να συμβάλει σε μερική έστω καθιέρωση της κοινοβουλευτικής αρχής ήδη από το 1864.

Σημείο τομής για το μεγαλοϊδεατικό μαξιμαλισμό των Επτανησίων, αλλά και για το αδιαμφισβήτητο του βασιλικού θεσμού και την ανοχή στην καταχρηστική εφαρμογή των βασιλικών αρμοδιοτήτων, αποτέλεσε η αποτυχημένη έκβαση της Κρητικής Επανάστασης το 1869 και η πολιτική κρίση της περιόδου 1868-1874. Η ματαίωση των εθνικών πόθων και οι διπλωματικές εξελίξεις που ακολούθησαν συνέβαλαν στην αναθεώρηση της επιθετικής τακτικής «δια του πυρός και του σιδήρου» στην εξωτερική πολιτική. Παράλληλα, οι αλληπάλληλες συνταγματικές εκτροπές της περιόδου έως και το 1874 δεν άφηναν πλέον κανένα περιθώριο για εγκώμια στον ανώτατο άρχοντα και αποσιώπηση των ευθυνών του στέμματος. Στο εξής, οι φιλελεύθεροι υπό τον Κωνσταντίνο Λομβάρδο προτάσσουν την εσωτερική ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, με σημείο αιχμής το αντιπροσωπευτικό σύστημα. Η φάση αυτή συμπίπτει με την ίδρυση του «Πέμπτου» κόμματος και τη συμμετοχή του Λομβάρδου ως συνιδρυτή, αλλά και πολλών άλλων Επτανήσιων πολιτικών, που είτε τον ακολουθούν σταθερά είτε όχι.

Ο Λομβάρδος και οι Επτανήσιοι που τον πλαισιώνουν επικεντρώνονται στο εξής στους κοινοβουλευτικούς θεσμούς και γίνονται θιασώτες της συνταγματικής νομιμότητας, χωρίς ωστόσο να φτάνουν στην αμφισβήτηση του καθεστώτος της συνταγματικής μοναρχίας. Ξεχωρίζει βεβαίως η καθοριστική συμ-

βολή του Λομβάρδου στην καθιέρωση της αρχής της δεδηλωμένης με το λόγο του περί δημοκρατίας το 1874. Ύστερα από δέκα χρόνια στήριξης του μοναρχικού θεσμού ως αναγκαιότητας λόγω περιστάσεων, ο Λομβάρδος προβαίνει σε ένα πράγματι αντιμοναρχικό και δημοκρατικό ξέσπασμα, αντάξιο του επτανησιακού ριζοσπαστισμού πριν από τη διάσπασή του, που ξεπερνά σε παρρησία και δυναμισμό την οξεία κριτική στο στέμμα που ο Χαρίλαος Τρικούπης διατύπωσε στο «Τίς πταίει;».

Ως προς τη σχέση των επτανήσιων βουλευτών με τα ελληνικά πολιτικά κόμματα διαπιστώνεται εύκολα ότι διατηρούν εξ αρχής μία αυτονομία που προοδευτικά ενισχύεται. Για όσο διάστημα κυριαρχεί το εθνικό ως πρόταγμα της συντριπτικής πλειονότητας των επτανήσιων βουλευτών, η ομάδα λειτουργεί ως συμπαγές σχήμα εντός κοινοβουλίου σε ό,τι αφορά τα σχετικά θέματα και ενισχύει την πλειοψηφία του κόμματος του οποίου η πολιτική συνάδει με τον κυρίαρχο και κοινώς αποδεκτό σκοπό της. Σε άλλα ζητήματα η συνοχή της ομάδας διασπάται και οι επιλογές των μελών της καθορίζονται από την ιδεολογική αφετηρία και κυρίως από τα ιδιαίτερα πολιτικά ή και ταξικά συμφέροντα της περιφέρειας που εκπροσωπούν. Ειδικά για το νησί της Κέρκυρας, η πολιτική συμπεριφορά των εκλεγμένων βουλευτών αντανakλά τις ταξικές διαφορές και στοχεύσεις. Εδώ θα παραμείνει κυρίαρχο το αγροτικό ζήτημα. Η δε σταθερή εκπροσώπηση των μεγαλοαστών στο ελληνικό κοινοβούλιο από το 1865 και εξής θα φέρει στο προσκήνιο τον ανταγωνισμό συμφερόντων μεταξύ των τάξεων. Οι αστοί θα επιδιώξουν την επέκταση του χώρου επιρροής τους. Περαιτέρω, η συσπείρωση προσώπων προερχόμενων από διαφορετικούς ιδεολογικούς χώρους θα επιβεβαιώσει την κυριαρχία του ταξικού έναντι του πολιτικού.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1870 οι ιδεολογικοπολιτικές διαφορές της επτανησιακής ομάδας αντανakλούν τα ιδιαίτερα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά συμφέροντα του κάθε νησιού, και αποτυπώνονται εμφανώς στην πολιτική συμπεριφορά των αντιπροσώπων που στέλνουν στη βουλή. Η στήριξη της γραμμής των κομμάτων εξαρτάται όχι τόσο από την ιδεολογία των κομμάτων, αλλά από την αντανakλαση των προτάσεων και των επιλογών των τελευταίων στη διαστρωματωμένη επτανησιακή κοινωνία. Ανάλογα με τα ιδιαίτερα συμφέροντα που εκπροσωπούν, οι επτανήσιοι βουλευτές ψηφίζουν ή

καταψηφίζουν νόμους, και συντάσσονται ή απομακρύνονται από τις γραμμές των κομμάτων. Εν ολίγοις, οι κομματικές μετατοπίσεις -φαινόμενο άλλωστε σύνηθες για την εποχή- είναι συχνές για τους Επτανησίους και ανάλογες με τα τοπικά συμφέροντα των ψηφοφόρων τους. Γενικότερα, οι επτανήσιοι βουλευτές χωρίζονται στο εξής σε φιλελεύθερα και συντηρητικά στοιχεία με σχεδόν ισομεγέθη ποσοστιαία εκπροσώπηση στην ελληνική βουλή.

Έτσι, η κυρίαρχη πρωτοποριακή ιδεολογία του επτανησιακού ριζοσπαστισμού δεν θα μεταφερθεί στην ελληνική πολιτική ζωή μετά την ένωση των νησιών με το ελληνικό κράτος. Οι επτανήσιοι πολιτικοί ενσωματώθηκαν τάχιστα και πλήρως στο ελληνικό πολιτικό σύστημα, υιοθετώντας και αναπαράγοντας τους κανόνες του και το όραμα των πρώτων ριζοσπαστών να π α- ρασύρουν την Ελλάδα στην αναγέννηση δεν θα πραγματοποιηθεί ποτέ.

2.6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ

Στα Επτάνησα, οι βαθύτερες αιτίες του κοινωνικού ζητήματος πρέπει να αναζητηθούν στην εποχή της Ενετοκρατίας, οπότε και δημιουργήθηκε ένα ιδιότυπο, μητροπολιτικού τύπου, δυσμενές φεουδαρχικό¹⁸ σύστημα. Δημιουργήθηκε, δηλαδή, το δίπολο «αγρότες – ευγενείς», το οποίο εκφράστηκε ήδη από τον 17^ο αιώνα με τα «ρεμπελιά» των Ποπολάρων (διαταξικές συγκρούσεις κατά τις οποίες εκφράστηκαν οι πρώτες επτανησιακές φιλελεύθερες ιδέες) και μάλιστα συνέχιζε να ισχύει αυτούσια και κατά τη διάρκεια των μεταγενέστερων ξένων κατοχών, παρά την παύση των ενετικών νόμων την 1^η Μαΐου 1841 και τη δημιουργία του Ιόνιου Πολιτικού Κώδικα¹⁹.

Αναλύοντας τις κοινωνικές τάξεις των νησιών διακρίνεται στην κορυφή της πυραμίδας η τάξη των αριστοκρατών γαιοκτημόνων και των μεγάλων εμπόρων, εκείνοι ο οποίοι αποκαλούνται από το λαό αφέντες ή άρχοντες, οι λεγόμενοι *signori*, οι οποίοι διατηρούν μία συνεχή υποστήριξη στην αγγλική προστασία και σαν αντάλλαγμα ήλεγχαν τον κρατικό μηχανισμό και κατείχαν όλες τις τοπικές εξουσίες.

Αυτή η τάξη εμφανίζεται στα Επτάνησα ήδη από την Ενετική παρουσία και ενισχύονται με την ελευθερία του εμπορίου και τη δημοκρατική πολιτική των Γάλλων.

Από την επόμενη τάξη, τη μεσαία, προήλθαν οι λαϊκοί ηγέτες στους αγώνες κατά της προστασίας. Επηρεασμένοι από το φιλελεύθερο ευρωπαϊκό πνεύμα που υιοθέτησαν στο εξωτερικό κατά την περίοδο των σπουδών τους πρωτοστάτησαν στους αγώνες ενάντια του αγγλοϊονικού κράτους. Στο τελευταίο στρώμα της ταξικής πυραμίδας βρίσκονταν οι εργάτες –βιοτέχνες και τεχνίτες- και οι μικροέμποροι. Σύμφωνα με μία στατιστική για την Κεφαλονιά (*Foglio Statistico dell'Isola di Cefalonia*), που συντάχθηκε το 1810, οι βιοτέχνες και οι τεχνίτες ανέρχονταν στους 2.373 και ήταν, κυρίως, σιδηρουργοί,

¹⁸ Σύστημα πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης του μεσαιωνικού κόσμου στη Δύση από τον 8^ο μέχρι το 13^ο αιώνα.

¹⁹ Ο Ιόνιος Πολιτικός Κώδικας, ο οποίος είναι ο πρώτος Αστικός Κώδικας που ίσχυε στη νεώτερη Ελλάδα, από 1-5-1841 μέχρι το 1946 που καταργήθηκε από τον Αστικό Κώδικα, δεν είναι απλά ένα πολύτιμο ιστορικό κείμενο και στοιχείο, αλλά ακόμα και μέχρι σήμερα διατάξεις του συνεχίζουν να διέπουν και να ρυθμίζουν έννομες σχέσεις των πολιτών των Ιονίων Νήσων.

ξυλουργοί, χτίστες, τσαγκάρηδες, βαφειάδες, ράπτες, πετροκόπτοι, βαρελοποιοί, αργυροτεχνίτες, ωρολογοποιοί και υφαντές. Περιορισμένος ήταν, από την άλλη, ο αριθμός των εμπόρων που ανέρχονταν μόνος στους 148. Ας μη λησμονήσουμε σ' αυτό το σημείο ότι στα κτήματα των γαιοκτημόνων εργάζονταν άνθρωποι των κατώτερων στρωμάτων επί σειρά γενεών με την απειλή της έξωσης από τη «νομή» λόγω «κακογεωργησίας» και με την υποχρέωση να καταβάλει αποζημίωση στον τιμαριούχο για τους καρπούς που ενδεχομένως κακομεταχειρίστηκε.

Από τα χρόνια της βενετικής κυριαρχίας στα Επτάνησα είχε δημιουργηθεί ο γεωργικός χαρακτήρας της οικονομίας. Η δυναμική που διατηρούσαν οι μεγαλογαιοκτήμονες στον αγροτικό τομέα σταματούσε κάθε προσπάθεια αποδέσμευσης των αγροτών από τα μειονεκτήματα της μονοκαλλιέργειας. Επίσης, η απροθυμία της αγγλικής διοίκησης για οποιαδήποτε μορφή ανάπτυξης συμφωνούσε απόλυτα με τους μηχανισμούς των γαιοκτημόνων, οι οποίοι διαιώνιζαν την οικονομική εξάρτηση των χωρικών.

Η Βιομηχανική Επανάσταση που συντελέστηκε στην Ευρώπη δεν επηρέασε την επτανησιακή οικονομία. Βασική πηγή εσόδων για τους Επτανήσιους ήταν για πολλά χρόνια η καλλιέργεια της γης και ιδιαίτερα η εξαγωγή της μαύρης σταφίδας, η τιμή της οποίας ήταν απόλυτα εξαρτημένη από τη ζήτηση στην αγγλική αγορά. Σκληρός ήταν, ωστόσο, ο ανταγωνισμός με τους παραγωγούς της Πελοποννήσου, οι οποίοι προωθούσαν τα ίδια ακριβώς προϊόντα. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, οι καταστροφές που προξένησε ο Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο, ευνόησαν την επτανησιακή παραγωγή και εξαγωγή σταφίδας και έτσι το εμπόριο γνώρισε την πρόσκαιρη ανάπτυξη. Παραταύτα, η πελοποννησιακή παραγωγή αποκαταστάθηκε και βύθισε την οικονομία των Επτανήσιων σε πολύ χαμηλούς ρυθμούς.

Η έλλειψη προηγμένων τεχνολογικών μέσων σε συνδυασμό με την κάμψη της εμπορικής ναυτιλίας δημιούργησαν σημαντικό οικονομικό πρόβλημα στα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Τη γενικότερη οικονομική δυσχέρεια επιβάρυνε και η δημοσιονομική πολιτική που εφήρμοζε η αγγλική προστασία, μια και επιβάρυνε εισαγωγές και εξαγωγές με υψηλούς φόρους, που έπλητταν κυρίως τις κατώτερες τάξεις των νησιών. Το νησί που επηρεάστηκε περισσότερο θε-

ωρείται η Κεφαλονιά εξαιτίας της μεγάλης παραγωγής σταφίδας, λαδιού και κρασιού. Επιπλέον, η τακτική της φιλοαγγλικής Ιονικής Τράπεζας, η οποία διευκόλυνε το δανεισμό με τόκο στο υψηλό 9% ενώ δεχόταν καταθέσεις με επιτόκιο 3%, έκανε ακόμα πιο δύσκολη τη ζωή των αγροτών. Τα παραπάνω επιβεβαιώνει και η επίσημη μαρτυρία του νομικού συμβούλου της Ιονικής Κυβέρνησης, Γενικού Εισαγγελέα Αναστασίου Τυπάλδου – Ξυδιά, ο οποίος επικρίνει τις πιέσεις της Τράπεζας προς τους γαιοκτήμονες για την εξόφληση των χρεών τους στο παρακάτω υπόμνημα : «Ο ανατοκισμός είναι μία πρόσθετη αιτία για τη δημιουργία γενικής δυσαρέσκειας, χωρίς ν' αναφερθούμε στον αναγκαστικό πλειστηριασμό. Ο νόμιμος τόκος σ' αυτά τα νησιά (σ.σ. Ζάκυνθο, Κεφαλονιά, Ιθάκη) είναι 10%, ενώ η γη δε δίνει παραπάνω από 4% κατά μέσο όρο. Η πληρωμή τόσο υψηλού επιτοκίου είναι εξαιρετικά επαχθής, αν λάβουμε υπόψη μας ότι σε χώρες που ο ανατοκισμός επιτρέπεται, το νόμιμο επιτόκιο δεν είναι ασφαλώς 10%, αλλά το μέγιστο 5 ή 5,5%».

Οποιαδήποτε προσπάθεια έγινε έπειτα για αναστήλωση της οικονομίας των νησιών από τους τοποτηρητές ή τους τοπικούς άρχοντες δεν έφερε αποτέλεσμα και αυτό είχε ως συνέπεια τις εξεγέρσεις του 1848 – 1849 στην Κεφαλονιά.

2.7. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ

Η είδηση της ένωσης ενθουσίασε τον απανταχού ελληνικό κόσμο. Χωρίς αμφιβολία ήταν μία εξέλιξη που επιθυμούσε για πολλά χρόνια μία από τις αλύτρωτες πατρίδες, όπως ήταν τα Ιόνια Νησιά. Παρά την ευρωπαϊκή κουλτούρα και μόρφωση που ακόμα και σήμερα εμφανίζουν οι Επτανήσιοι, ποτέ δεν έπαψαν να αισθάνονται περίσσια την ελληνική τους καταγωγή. Έχοντας πίστη στην απελευθέρωση του γένους, έδωσαν τη μάχη τους στον δρόμο της ιστορίας, ώστε να έρθει η μέρα που το ελληνικό κράτος θα αποκτούσε τα χαμένα εδάφη του.

Η Προστασία έκανε τους Ιόνιους να αισθάνονται για χρόνια υπόδουλοι. Και είναι πιο σκληρή η δουλεία όταν ονομάζεται «προστασία». Το κοινωνικο-οικονομικό σύστημα των νησιών ευνοούσε τους ευγενείς και δημιουργούσε μεγάλο χάσμα ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις. Η Ένωση έδινε στους Επτανήσιους την ελπίδα της «καλύτερης μέρας» και μιας καινούργιας ζωής. Ωστόσο, η αντίδραση των νησιωτών προς τους Άγγλους δεν ήταν εχθρική. Ας μη λησμονούμε τα έργα που διετέλεσαν οι τοποτηρητές των νησιών, τα οποία διατηρούνται ακόμα και στις μέρες μας. Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω ποιητικό απόσπασμα από εφημερίδα της εποχής, το οποίο δηλώνει περισσότερο τη χαρά των Επτανησίων παρά το μίσος τους προς τους Άγγλους:

Έρθε η μέρα! Σ' εμάς δε χωράει

Μέρα τέτοια θεόργιστο μίσος.

Τ' ουρανού μας το χρώμα γελάει.

Όλη ανθίζει και χαίρεται η γη.

Σύρτε, ώ ξένοι! Φευγάτε, και ανίσως

Από ταύτα τα ελεύθερα μέρη

Τ' αγεράκι έναν ήχο σας φέρει.

Δεν θα' ναι κατάρας βοή.

Οι λαοί που πέρασαν από το Ιόνιο ήταν πολλοί. Μόλις μέσα σε έναν αιώνα τέσσερις. Οι νησιώτες όμως αυτοί απέδειξαν το υψηλό εθνικό τους φρόνημα και δεν αλλοίωσαν τις ελληνικές τους αρχές. Οι ριζοσπαστικές αρ-

χές, όπως ξεκίνησαν από την Κεφαλονιά και επεκτάθηκαν στην Κέρκυρα και όλα τα νησιά, δημιούργησαν μία πρωτοφανή κίνηση ιδεών που μεταβλήθηκε σε οδηγό προς την ιδέα του Σοσιαλισμού στον Ελλαδικό χώρο κατά το πέρασμα στον 20^ο αιώνα (Μαρίνος Αντύπας, Πλάτων Δρακούλης, Ρόκκος Χοϊδός κ.ά.).

Στον οικονομικό τομέα, η ευρωπαϊκή επιρροή καθώς και η πολιτική Τρικούπη ωθούν στην όποια δειλή τάση εκβιομηχάνισης την ελληνική και ιόνια οικονομία. Οι δύσκολες συνθήκες εργασίας και η αντιπαράθεση εργατών και κεφαλαίου, ωστόσο, οδηγεί στη δημιουργία οργανώσεων και σωματείων υποστήριξης των δικαιωμάτων των εργαζομένων, με αφετηρία και πάλι την Κεφαλονιά, που αποδεικνύεται η πηγή των κοινωνικών αγώνων στον χώρο του Ιονίου. Η αρχή γίνεται στο Δημοτικό Κατάστημα Αργοστολίου, όπου καταβάλλονται προσπάθειες για την ίδρυση Δημοτικού Κόμματος με επικεφαλής τον Παναγιώτη Πανά.

Οι εκδηλώσεις ενθουσιασμού στα νησιά είχαν ήδη ξεκινήσει από τον Μάρτιο του 1864 και ολοκληρώθηκαν με την επίσκεψη του Βασιλιά Γεωργίου του Α' τον Ιούνιο του ίδιου έτους αρχικά στην Κέρκυρα και έπειτα στα υπόλοιπα νησιά. Η ευχαρίστηση ήταν τόσο μεγάλη όσο και η υπομονή και η καρτερικότητα που επέδειξαν οι Επτανήσιοι αναμένοντας την πλήρωση των εθνικών τους πόθων.

Παρόλα αυτά, υπήρχε και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία τα Επτάνησα είχαν εμπλακεί σε ένα διπλωματικό παιχνίδι που κανένας παίχτης δεν ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για την τύχη τους. «Η Ένωση είχε εμπλακεί έντεχνα στο παιχνίδι της εκθρόνισης του Όθωνα, της αναρρίχησης στον ελληνικό θρόνο του Γεωργίου Α' και της εξάρτησης της Επτανήσου, μαζί με ολόκληρη την Ελλάδα, πολιτικά και οικονομικά από την Αγγλία.» Οι πρωτεργάτες των αγώνων για απελευθέρωση στα νησιά θεωρούσαν ότι η Ένωση ήταν το δώρο των Άγγλων στον βασιλιά Γεώργιο Α' και εντασσόταν σε μία νέα στρατηγική της Μ. Βρετανίας, σύμφωνα με την οποία ο νέος Βασιλιάς «εξουσιοδοτούταν» να υπηρετήσει τα οικονομικά της σχέδια. Σχέδια όπως η τακτική υπόγειας επιρροής που θα ενίσχυε παράλληλα τη δύναμη του Γεωργίου. Η Επτάνησος, δεμένη στο άρμα του Ελληνικού Βασιλείου, εντάχθηκε οριστικά πια στην

σφαίρα της βρετανικής επιρροής, πανηγυρίζοντας τραγικά την ένωση και τη δήθεν εθνική και κοινωνική της ανεξαρτησία, σύμφωνα με τον ιστορικό Γ. Μοσχόπουλο. Στο ίδιο μήκος κύματος με την παραπάνω άποψη και η δήλωση του Παν. Πανά, ο οποίος σημειώνει ότι: «Η Αγγλία παρεχώρα την Επτάνησον όπως κατακτήση ηθικώς την Ελλάδα να μεταφέρει τον αρμοστήν της από της Κερκύρας εις Αθήνας»

Είναι αλήθεια ότι η Αγγλία, μετά από τη μακροχρόνια παρουσία της στον χώρο του Ιονίου θέλησε ξαφνικά να αποχωρήσει. Αυτό δεν οφειλόταν στην καλή της διάθεση ή στη διαπραγματευτική ικανότητα του Τρικούπη, παρά την σοβαρότατη προσπάθεια που κατέβαλλε για ικανοποίηση των απαιτήσεων της Ελλάδας, αλλά στη νέα τροπή που πήραν τα πράγματα στην Ευρώπη, όπου οι μοναρχίες άρχιζαν να ενισχύονται και οι Μ. Δυνάμεις θέλησαν να ενισχύσουν τη θέση τους, κερδίζοντας στην επιρροή τους όσο πιο πολλά προτεκτοράτα μπορούσαν. Έτσι και η Ελλάδα, με τον Βασιλιά Γεώργιο Α' θα εξυπηρετούσε καλύτερα τα συμφέροντα των Βρετανών, παραπάνω από όσο η προστασία στο Ιόνιο. Ωστόσο, αυτό δεν πρέπει να υποβαθμίζει την ποθητή εκπλήρωση των εθνικών πόθων του λαού της Επτανήσου, που περίμενε την ένωση σχεδόν έναν αιώνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΣΕΙΣΜΟΙ, ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ, ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΣΤΑ ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ

3.1. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΕΙΣΜΟΥΣ

Σεισμός²⁰ είναι η εδαφική δόνηση που γεννιέται από φυσικές αιτίες που βρίσκονται στο εσωτερικό της γης. Σήμερα ο σεισμός, και πολύ περισσότερο η δυνατότητα πρόγνωσής του, είναι ακόμα ένα άλυτο πρόβλημα, για τους εξής δύο κυρίως λόγους, έναν αντικειμενικό, και έναν υποκειμενικό:

1. Ο αντικειμενικός: Δεν έχουμε τη δυνατότητα άμεσης παρατήρησης του φαινομένου *in situ*, δηλ. εκεί όπου γεννιέται σε βάθη από μερικά μέχρι και 700 χλμ στο εσωτερικό της γης. Σε αντίθεση, για παράδειγμα, με τα μετεωρολογικά φαινόμενα που έχουμε τη δυνατότητα να τα παρατηρούμε με τους δορυφόρους εκεί όπου γίνονται.
2. Ο υποκειμενικός: Η κρατούσα άποψη της θεωρίας των τεκτονικών πλακών αν εξεταστεί προσεκτικά είναι γεμάτη από λογικές αντιφάσεις και ελλείψεις πειραματικής επιβεβαίωσης. Δεν θα μπω τώρα στις λεπτομέρειες. Απλά θα αναφέρω ότι εφ' όσον η παρατήρηση μας δείχνει ότι η ταχύτητα διάδοσης των σεισμικών κυμάτων αυξάνεται όσο πιο βαθιά κατεβαίνουμε στο εσωτερικό της γης, το εσωτερικό της γης δεν μπορεί να είναι σε ρευστή ή ημίρρευστη κατάσταση. Αντίθετα όσο πιο βαθιά καταβαίνουμε το υλικό γίνεται πιο στερεό και πιο άκαμπτο. Το γεγονός αυτό αποκλείει τη δυνατότητα αποκόλλησης από το υποκείμενο υλικό ενός στερεού στρώματος πάχους 100 χλμ περίπου, οριζόντιας κίνησης του σαν σχεδία σε ωκεανό, και διείσδυσης του μέσα σ' ένα άλλο στερεό. Όσον αφορά τα ρήγματα, όπου δημιουργούνται, δεν είναι το αίτιο αλλά το δευτερογενές αποτέλεσμα ενός δυνατού και ξαφνικού χτυπήματος που παράγει το σεισμό.

²⁰ ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΤΑΣΣΟΥ, ΣΕΙΣΜΟΛΟΓΟΥ-ΕΡΕΥΝΗΤΗ ΓΕΩΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ, ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣΚΟΠΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΙΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΕΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΚΑΛΥΨΗΣ ΤΩΝ ΛΑΪΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ

3.2. ΣΕΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ, ΣΕΙΣΜΙΚΗ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑ, ΚΑΙ ΣΕΙΣΜΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Είναι γνωστό ότι η Ελλάδα²¹ έχει την υψηλότερη σεισμικότητα στην Ευρώπη, και την έκτη στον κόσμο, με μέσο αναμενόμενο μέγεθος σεισμού κάθε χρόνο της τάξης των 6.4 ρίχτερ. Η παρατήρηση όμως δείχνει ότι οι σεισμοί δεν κατανέμονται ισομερώς στο χώρο και στο χρόνο αλλά συγκεντρώνονται, σε αντίθεση με τη σταδιακή φόρτιση της κρατούσας άποψης, που για να ολοκληρωθεί απαιτείται ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, της τάξης των χιλιάδων έως και εκατομμυρίων χρόνων, και τη στιγμιαία αποφόρτιση και τη γένεση ενός σεισμού, για να ξαναρχίσει ένας νέος κύκλος φόρτισης. Δηλαδή αν γινόταν ένας σεισμός οποιοδήποτε μεγέθους σ' ένα σημείο θα έπρεπε να περάσουν χιλιάδες έως εκατομμύρια χρόνια για να ξαναγίνει ένας νέος σεισμός στην ίδια περιοχή. Όμως η παρατήρηση δείχνει ακριβώς το αντίθετο. Όταν ο Εγκέλαδος ξυπνάει σε μια περιοχή οι πιθανότητες να γίνει ένας εξίσου ισχυρός σεισμός στην ίδια περιοχή όχι μόνο δεν μειώνονται αλλά αυξάνονται, και αν πριν γίνει ένας σεισμός οι πιθανότητες να γίνει ήταν 10%, μετά το σεισμό στο πρώτο 24ωρο είναι αυξημένες κατά 50%, δηλ. οι πιθανότητες είναι 15%, και σταδιακά μειώνονται στο πρότερο 10%.

Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα συγκέντρωσης των σεισμών στο χώρο και στο χρόνο είναι η σεισμική ακολουθία του Ιονίου από τις 9 μέχρι τις 12 Αυγούστου 1953: 6.4 ρίχτερ στις 9 Αυγούστου, 6.8 στις 11, 7.2 και 6.3 στις 12 Αυγούστου 1953 όταν ισοπεδώθηκε το μεγαλύτερο τμήμα της Κεφαλονιάς και της Ζακύνθου, και πάνω από 550 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους. Αυτό ήταν άλλωστε και το φονικότερο χτύπημα του Εγκέλαδου στην Ελλάδα στον 20^ο αιώνα. Άλλο παράδειγμα: από τις 14 μέχρι τις 20-2-2008 έγιναν πέντε σεισμοί με μεγέθη 6.7, 6.6, 5.6, 6.5 και 5.6 στο θαλάσσιο χώρο νότια της Μεθώνης, και ακολούθησαν πολλοί άλλοι μικρότεροι.

Στην Ελλάδα επειδή οι περισσότεροι από τους ισχυρούς σεισμούς γίνονται στη θάλασσα, ή σε ενδιάμεσα εστιακά βάθη, δηλαδή σε απόσταση από κατοικημένες περιοχές, ο σεισμικός κίνδυνος, ή με άλλα λόγια οι επιπτώσεις των σεισμών είναι πολύ περιορισμένες σε σχέση με γειτονικές μας χώρες,

²¹ www.wikipedia.org

όπως για παράδειγμα η Τουρκία όπου οι ισχυροί σεισμοί γίνονται κοντά σε κατοικημένες περιοχές.

3.3. ΟΙ ΣΕΙΣΜΟΙ ΤΟΥ 1953²²

Οι καταστροφικοί σεισμοί που έπληξαν τα Ιόνια νησιά το 1953, κράτησαν σχεδόν 2 μήνες, τον Αύγουστο και το Σεπτέμβριο (οι μικρότεροι μετασεισμοί κράτησαν πάνω από 6 μήνες). Το αποτέλεσμα ήταν να καταστραφούν ολοκληρωτικά η Κεφαλονιά, η Ιθάκη και η Ζάκυνθος. Τη καταστροφή στη Ζάκυνθο συμπλήρωσε μια μεγάλη πυρκαγιά.

Η Ελλάδα εκείνη την εποχή έβγαινε ολόκληρη από μια δύσκολη εποχή (πόλεμος - κατοχή - εμφύλιος) και ήταν στις πρώτες προσπάθειες ανασυγκρότησης. Ο πρώτος σεισμός έγινε με επίκεντρο την Ιθάκη στις 9 Αυγούστου, ακολουθούν ισχυροί μετασεισμοί για τρεις μέρες που ενεργοποιούν σεισμικά όλοι τη δυτική Ελλάδα και τότε έγινε ο μεγαλύτερος σεισμός (πάνω από 7 βαθμούς της κλίμακας Ρίχτερ) στις 12 Αυγούστου με επίκεντρο τη Κεφαλονιά. Οι σεισμοί αυτοί είναι οι καταστρεπτικότεροι που έχουν γίνει στην Ελλάδα με πάνω από 470 νεκρούς και αγνοούμενους και 2500 τραυματίες. Αυτή τη δίμηνη σεισμική ακολουθία συμπλήρωσαν δύο σεισμοί τον Οκτώβριο στο Ληξούρι και τον Νοέμβριο στην Ιθάκη, αλλά δεν είχε μείνει τίποτε άλλο όρθιο για να το καταστρέψουν.

Στην Κεφαλονιά μικρότερες ζημιές έπαθε το βόρειο τμήμα του νησιού, η περιοχή της Ερίσου και το Φισκάρδο όπου αρκετά αρχοντικά άντεξαν τη καταστροφική μανία των πάνω από 3000 σεισμών και μετασεισμών που έγιναν μέχρι την άνοιξη της επόμενης χρονιάς και είναι από τα ελάχιστα διατηρητέα παραδοσιακά χτίσματα στο νησί.

Σημαντική ήταν η διεθνής βοήθεια που προσέτρεξε στο νησί από πολλές χώρες. Είτε τους πρώτους μήνες για την παροχή άμεσης βοήθειας, είτε

²² Papazachos B & Papazachou C. «The earthquakes of Greece» Εκδόσεις Ζήτη Θεσσαλονίκη 1997

στην προσπάθεια των κατοίκων να ξαναστήσουν τη ζωή τους όλα τα επόμενα χρόνια. Χαρακτηριστική η απουσία του ελληνικού κράτους που δεν μπόρεσε να δημιουργήσει τις συνθήκες για να κρατήσει τους ανθρώπους στο τόπο τους. Έτσι η Κεφαλονιά εξαιτίας της έντονης μετανάστευσης που ακολούθησε τους σεισμούς στερήθηκε σημαντικό - και ίσως το πιο δημιουργικό και δυναμικό - κομμάτι του πληθυσμού της.

3.3.1. Η ιστορία των καταστροφικών σεισμών του 1953, όπως την έγγραφαν οι εφημερίδες της εποχής

- **Τετάρτη 12 Αυγούστου**

Το κακό άρχισε με έναν σεισμό με επίκεντρο τη Λευκάδα, την Κυριακή, που δεν φαίνεται να ελήφθη στα σοβαρά... Οι σεισμοί όμως της Τρίτης, ιδίως αυτός των 5.30 το πρωί, άλλαξαν το κλίμα. Οι εφημερίδες της Τετάρτης 12/8 παρουσίασαν τις νέες δονήσεις πρωτοσέλιδα με πεντάστηλα ως και οκτάστηλα, με έκδηλη ανησυχία.

- **Η στάση της Κυβέρνησης**

Η στάση της κυβέρνησης εξακολουθεί, όπως φαίνεται και στις ανταποκρίσεις από τα νησιά, που περιλαμβάνουν τις αγωνιώδεις εκκλήσεις για βοήθεια των τοπικών αρχών, να απέχει δραματικά από τις ανάγκες παρά τις προσπάθειες να εμφανιστεί, σε άλλες στήλες, ως άμεση και επαρκής. Η φιλοκυβερνητική «Καθημερινή» θα σημειώσει μάλιστα ότι «*άμεσος και ταχίστη εξεδηλώθη η μέριμνα της κυβερνήσεως διά της κατεπειγούσης αποστολής εφοδίων...*». Το ρητορικό, μόνο, ενδιαφέρον της κυβέρνησης αποκαλύπτεται από το τηλεγράφημα του πρωθυπουργού Αλ. Παπάγου προς τον δήμαρχο Ιθάκης.

«Η μεγάλη και απροσδόκητος καταστροφή η οποία έπληξε σοβαρώς τους κατοίκους της ιστορικής σας Νήσου συνεκίνησε βαθύτατα την κυβέρνησίν μου και ημάς προσωπικώς. Παρακαλώ διαβιβάσατε εις τον πληγέντα πληθυσμόν την συμπάθειαν και την λύπην την οποία ιδιαιτέρως ησθάνθημεν και διαβεβαιώσατε τούτον περί του ενδιαφέροντος και της στοργής με την οποίαν η

Κυβέρνησης τον περιβάλλει. Ευρίσκεται καθ' οδόν, με εφόδια και λοιπά υλικά μέσα, ο κ. υπουργός της Προνοίας, η δε κυβέρνηση θα συνεχίση έτι μάλλον το ενδιαφέρον και την προσπάθειάν της διά την πλήρην ανακούφισιν (...). Παρακαλώ, δώσατε ευρείαν δημοσιότητα παρόντος».

Ανάλογα τηλεγραφήματα απεστάλησαν και προς τους δημάρχους των λοιπών πληγεισών νήσων ενώ στον Τύπο έφθασε η είδηση ότι κατ' εντολή του Προέδρου της Κυβερνήσεως «όστις παρηκολούθησεν εκ του σύνεγγυς την δημιουργηθείσαν συνεπεία των σεισμών κατάστασιν εις την Κεφαλληνίαν, Ιθάκην και Ζάκυνθον απεστάλησαν χθες διά του αρματαγωγού «Λήμνος» 450 σκηναί μεγάλου μεγέθους εκ των οποίων αι 250 προορίζονται διά την Σάμην, 150 διά την Ζάκυνθον και 50 διά την Κυλλήνην Πύργου. Επίσης μεταφέρονται 3.000 οκάδες αλεύρων, 2.000 ζαχάρεως, 2.000 κυτία γάλα εβαπορέ, 190 κλινοσκεπάσματα, 40 δέματα ιματισμού... Το «Λήμνος θα προεσεγγίση τας Πάτρας, από όπου θα επιβιβαστούν ένα τάγμα μηχανικού, υγειονομικά συνεργεία και θα φορτωθούν διάφορα εφόδια». Οπως θα δούμε παρακάτω, το τάγμα έφθασε... με άλλο καράβι.

Η κυβέρνηση όμως μερίμνησε να φθάσει στις εφημερίδες τηλεγράφημα ληφθέν εις το υπουργείο Τύπου από τη λουτρόπολη του Λουτρακίου που καθησυχάζει ότι «ο χθεσινός σεισμός ουδεμίαν ζημίαν επροξένησεν εις τας εγκαταστάσεις της λουτροπόλεως». Οπως και η είδηση ότι οι αλλεπάλληλες σεισμικές δονήσεις από τις 5.30 ως τις 5.45 π.μ. έγιναν μόλις αισθητές στη Λάρισα και χαρακτηρίζονταν «μικρής εντάσεως»...

Την ίδια στιγμή σε ανταπόκριση από τον Πύργο, που αναφέρεται στις ζημιές της περιοχής και ιδίως σε Κυλλήνη, βρίσκουμε καταγραμμένες τις πρώτες ουσιαστικές ειδήσεις για τη Ζάκυνθο «από αφηγήσεις επιβατών αφιχθέντων στην Κυλλήνη το μεσημέρι της 11ης Αυγούστου (προερχομένων από Ζάκυνθο)». Μας πληροφορούν ότι «εις το βόρειον τμήμα της πόλεως, υπέστησαν καταστροφάς όλαι σχεδόν αι οικίαι. Εφονεύθησαν τρεις και ετραυματίσθησαν τριάκοντα κάτοικοι».

- **Αποκαλυπτική ανταπόκριση**

Ο απεσταλμένος όμως του «Βήματος» Π. Λινάρδος, επιβαίνοντας του «Αλφειού», όπως επισημαίνει η έγκυρη εφημερίδα, μας βγάζει από τον εφησυχασμό σε ό,τι αφορά τουλάχιστον το Αργοστόλι και τη Σάμη: *«Το μεσονύκτιον της Τρίτης η πόλις είναι βυθισμένη εις το σκότος και ομοιάζει με αληθινήν κόλασιν. Ο πληθυσμός εγκατέλειπε τας οικίας του και παραμένει εις την ύπαιθρον και εις την πραγματικότητα εις τα βουνά. Αυτοκίνητα μετέφεραν εις την πόλιν τραυματίας των πέριξ χωρίων. Το νοσοκομείον λειτουργεί εις το ύπαιθρον. Εκατοντάδες τραυματιών επί κλινών και φορείων κλαίουν οδυρόμενοι.*

«... Τηλεγραφικά πληροφορία εκ Ζακύνθου αναφέρουν ότι κατά την σημερινήν πρωινήν σεισμικήν δόνησιν κατεστράφησαν τα 50% των οικιών εις την πρωτεύουσαν. Ο πληθυσμός παραμένει εις την ύπαιθρον και αναχωρεί μέρος αυτού διά Πάτρας. Αι φυλακαί κατεστράφησαν σχεδόν ολοσχερώς. Ο βουλευτής Βούλτσος διά τηλεγραφήματός του ζητεί αποστολήν δυνάμεως στρατού και χωροφυλακής προς εξασφάλισιν της τάξεως».

- **Το Αστεροσκοπείο με τον αραμπά**

Ανακοίνωση του Αστεροσκοπείου που εξεδόθη την Τρίτη το πρωί, όπως διαβάζουμε στην «Καθημερινή» της Τετάρτης 12 Αυγούστου, που λέει ότι *«σήμερον την πρωίν (σ.σ.: δηλαδή Τρίτη 11 Αυγούστου), 5ην ώρα, 33', 13" ανεγράφη υπό των σειсмоγράφων σφοδρότατος σεισμός, όστις προήρχετο εκ δυσμών και εξ αποστάσεως 258 χιλιομέτρων από των Αθηνών»*, αποκαλύπτει ότι αυτό εκινείτο με αραμπά. Τα μηχανήματά του δεν κατέγραψαν έγκαιρα τα ρίχτερ. Στην ίδια εφημερίδα θα βρούμε, πάλι στα «ψιλά» του εφησυχασμού, *«ανακοίνωσιν του αμερικανού πρέσβη»* που αναφέρει ότι *«δυστυχώς, το μηχανημα επακριβούς καταγραφής που έχουν ανακαλύψει στην Αμερική, δεν έχει έρθει στην Ελλάδα».*

Το ενδιαφέρον βέβαια του αμερικανικού παράγοντα στη χώρα μας δεν σταματούσε σ' αυτό. *«Αι ενταύθα αρμόδια αμερικανικά Αρχαί, λαβούσαι αργά την εσπέραν γνώσιν της εκτάσεως των καταστροφών της Κεφαλληνίας, ειδοποίησαν αμέσως το ειδικόν σμήνος αεροπλάνων παροχής βοηθειών, το οποίον σταθμεύει εις την Τριπολίτιδα, όπως είναι έτοιμον προς αναχώρησιν...*

Το σμήνος τούτο διαθέτει και ελικόπτερα και θα ζητηθή η βοήθειά του από την ελληνικήν κυβέρνησιν» σημειώνεται.

- **13.8.1953 Μνήμες Χιροσίμα**

Το ξημέρωμα της Πέμπτης 13ης Αυγούστου οκτάστηλα πρωτοσέλιδα πληροφορούν τους εμβρόντητους κατοίκους της χώρας και τον κόσμο ολόκληρο για τα «*Ημερονύκτια αληθινής κολάσεως που ζουν οι κάτοικοι των τραγικών νήσων του Ιονίου*».

Πληροφορούμαστε ότι «*Ελικόπτερα των Ηνωμένων Πολιτειών θα ρίψουν τρόφιμα και εφόδια εις τους δοκιμαζόμενους κατοίκους*» («*Βήμα*»).

Η «*Καθημερινή*» στον υπέρτιτλο θα σημειώσει «*σκηναί Δαντικής Κολάσεως (είναι τώρα) εκεί όπου άλλοτε ήνθει το χαμόγελο της ζωής*» και στον κύριο τίτλο ότι «*Ολεθρος ασυλλήπτου εκτάσεως ηπλώθη εις τα Ιόνια Νησιά εκ των συνεχιζόμενων σεισμών*» και ότι «*Το όρος Αίνος Κεφαλληνίας ερράγη και η πόλις της Ζακύνθου φλέγεται απ' άκρου εις άκρον*». Οσο για τους νεκρούς θα σημειώσει ότι «*ο αριθμός των νεκρών και τραυματιών είναι αδύνατον να υπολογισθή έστω και κατά προσέγγισιν*». Αγνωστο πού όμως διακρίνει ότι είναι «*σύντονα τα μέτρα της περιθάψεως*» και διαβεβαιώνει ότι «*η κυβέρνησις θα ανοικοδομήση τάχιστα τας ερειπωθείσας πόλεις και χωρία*».

Και οι δύο εφημερίδες έχουν την ίδια, την κλασική, τετράστηλη φωτογραφία, «*της καιομένης Ζακύνθου, που ελήφθη από αεροπλάνο υπό του Χ. Χουρμούζη του αμερικανικού πρακτορείου Ασοσιέιτεντ Πρες*» και αποδίδει όντως τη Δαντική Κόλαση της Χώρας. Η λεζάντα που τη συνοδεύει στο «*Βήμα*» είναι χαρακτηριστική: «*Δεν είναι αι εικόνες αυταί παρμέναι από τη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι μετά την έκρηξιν της ατομικής βόμβας. Οχι. Από την άλλοτε γαλήνια Ζάκυνθο ο φωτογραφικός φακός μας δίδει μίαν ιδέαν της μεγάλης, της πρωτοφανούς τραγωδίας που εξέσπασε στις 11.30 το πρωί χθες, συμπαρασύροντας όλη σχεδόν την ειδυλλιακή πολιτεία. Σαν να μην έφθανε το έργον του Εγκελάδου, ήρθε και η φωτιά που από έξι σημεία ολοκλήρωσε την καταστροφή*». Οπως και το σχόλιο αυτό της «*Καθημερινής*»: «*Καθώς παρέρχονται αι ώραι αι τραγικά διά τόσας χιλιάδας συμπατριωτών μας, το μέγεθος του ολέθρου γίνεται στιγμής με την στιγμήν τρομακτικώτερον. Εντός ολίγων δευτερο-*

λέπτων η μοίρα μετέβαλεν εις λείψανα και εις ράκη και εις ανώνυμον πλήθος ενδεών και αποκλήρων πληθυσμούς εκ των ευγενεστέρων της πατρίδος μας. Αι πληροφορίες που μεταδίδονται κατωτέρω, όπως εξ όλων των πηγών καταφθάνουν από ώρας εις ώραν, είναι ωχραί προ της πραγματικότητας».

- **Η επόμενη μέρα**

* Ανταπόκριση από την Πάτρα (12/8). Το Αργοστόλι καίεται. Η Ζάκυνθος παρουσιάζει το θέαμα της Χιροσίμα. Μέσω ασυρμάτου Ανωτέρας Διοικήσεως Χωροφυλακής ελήφθη το ακόλουθο σήμα: *«Τεραστία πυρκαϊά εξαπλωθείσα εις το Αργοστόλι συμπληρώνει την καταστροφήν της πόλεως. Ελλείπει μέσων δεν είναι δυνατόν να περισταλή».*

* Λονδίνον (12/8). Ιδιαιτέρα Υπηρεσία. Τηλεγραφήματα εξ Αθηνών αναφέρουν ότι αυτόπτης μάρτυς ο οποίος επιβαίνων ελικοπτέρου, υπερέπτη των υπό των σεισμών πληγείσων ελληνικών νήσων, ανέφερεν απόψε ότι ολόκληρη η περιοχή μοιάζει με πεδίο μάχης. Η πόλις της Ζακύνθου παρουσιάζει την όψιν μάζης φλογών ορατών από αποστάσεων πολλών μιλίων. Αι οδοί φαίνονται ως να ανετινάχθησαν υπό ναρκών. Το θέαμα εν συνόλω είναι πολύ φοβερώτερον από εκείνο το οποίον παρουσιάζεν η Χιροσίμα.

* Ζάκυνθος (12/8). Το κάτωθι τηλεγράφημα απεστάλη αργά την νύκτα προς την εν Αθήναις αμερικανικήν αποστολήν: *«Καταστραφείσα νήσος ευρίσκεται καθ' ολοκληρίαν υπό τας φλόγας. Απολύτως υπερεπείγουσα και πρωταρχική ανάγκη διά την αποστολήν ύδατος, τροφίμων, φαρμάκων δι' εγκαύματα, τραύματα και κατάγματα. Τα ανωτέρω πρέπει να φθάσουν δι' οιοδήποτε τρόπου και μέσου. Προνοήσατε διά ταχίστην άφιξιν βρετανικού στόλου. Κατάστασις απελπιστική, μη ενδεχομένη ουδέ λεπτού καθυστέρησιν. Παρακαλούμεν αλλάξατε δρομολόγιον ενός σκάφους, το οποίον πρέπει να μεταβή εις Ζάκυνθον, διά να προμηθεύση το πλείστον δυνατόν πόσιμον ύδωρ, του οποίου υπάρχει μεγίστη και πρωταρχική ανάγκη.*

* Τα θύματα: Δίνονται στη δημοσιότητα τα ονόματα των πρώτων νεκρών και τραυματιών στις πληγείσες περιοχές της Σάμης και των γύρω χωριών της. Κάθε ηλικίας και κάθε φύλου, μωρά της αγκαλιάς, ηλικιωμένοι, παλικάρια.

* Εζητήθη βοήθεια Αμερικανών: Χθες την εσπέραν η ελληνική κυβέρνηση εζήτησεν από την ενταύθα αμερικανικήν πρεσβείαν όπως βοηθήση για να αντιμετωπισθεί η συμφορά της Κεφαλληνίας και της Ζακύνθου. Ειδικώτερον παρεκάλεσε όπως διατεθή νοσοκομειακόν σκάφος και ελικόπτερον για την μεταφοράν τραυματιών.

* Ο «Σταθμός Συμμοριτών»: Παρίσι, 12/8. Ιδιαιτέρα υπηρεσία (πρωτοσέλιδο μονοστηλάκι στο «Βήμα»). Ο ραδιοσταθμός των ελλήνων συμμοριτών εις αποψινήν εκπομπήν του, αναφερόμενος εις τους καταστρεπτικούς σεισμούς των Ιονίων νήσων, είπεν ότι πρέπει να παρασχεθή άμεση και επαρκής βοήθεια και περίθαλψις προς τους κατοίκους, να ληφθούν μέτρα διά την ζωήν και την υγείαν των φυλακισμένων «αγωνιστών», προς τούτο δε κατέστησαν υπεύθυνην την κυβέρνησιν του στρατάρχου Παπάγου. Ο σταθμός προσέθεσεν ότι διά τους σκοπούς της περιθάψεως πρέπει να διατεθούν κονδύλια εκ των στρατιωτικών δαπανών και να λάβη μέρος εις το έργον της διασώσεως όλος ο στρατός και ο στόλος.

* Ανταπόκριση από την Πάτρα: *«Κατά την γνώμην των αρμοδίων και ειδικών, συνεπεία του γεγονότος ότι αι σεισμικαί δονήσεις συνεχίζονται, δεν απομένει παρά μία λύσις προς αποτροπήν μεγαλυτέρων συμφορών του πληθυσμού: Η λύσις αυτή είναι η εκκένωσις των πόλεων...».*

- **Ασκείται κριτική**

Η εφημερίδα της Αριστεράς «Η Αυγή» κριτική στη στάση της κυβέρνησης στο φύλλο της της Τετάρτης που δεν θα περιορισθεί - κάτι που έκανε και στο προηγούμενο φύλλο της - μόνο στην κάλυψη των τραγικών συμβάντων. Θα θέσει με οξύτητα το ζήτημα του κατά πόσον η κυβέρνηση πήρε έγκαιρα μέτρα, προληπτικά στην αρχή, περίθαλψης μετά. Θα προβάλει, βεβαίως, τις ανησυχίες της για την τύχη των μαρτύρων της αιμάσουσας Αριστεράς: *«215 πολιτικοί κρατούμενοι στη Ζάκυνθο ετάφησαν κάτω από τα ερείπια των φυλακών. Δεν τους είχαν βγάλει από τα μπουντρούμια μέχρι την τελευταία στιγμή...»* θα σημειώσει και θα σχολιάσει: *«Τι έγινε και τι μπορούσε να γίνει στη Ζάκυνθο; Αντί των καθησυχαστικών διαταγών έπρεπε να διαταχθή η εκέννω-*

σις των πόλεων. Αντί των δύο τοπικών αντλιών, έπρεπε να σταλή εγκαίρως ο στόλος με πυροσβεστικούς σχηματισμούς και τάγματα σκαπανέων».

Πυροδοτώντας έτσι - όπως ήταν φυσικό έντονη - αντιπαράθεση όχι μόνο με την κυβέρνηση Παπάγου, τους υπουργούς Τύπου (κ. Σιφναίο) και Εσωτερικών (κ. Σοφιανόπουλο) αλλά και συμπολιτευόμενες εφημερίδες. Διαβάζουμε:

«Θα ήτο απόδειξις εσχάτης ηθικής καταπτώσεως αν οι τρομακτικοί σεισμοί των Επτανήσων εχρησιμοποιούντο ως ευκαιρία εξάψεως των αντιπολιτευτικών διαθέσεων. Αν υπό την θείαν απειλήν ότι έλληνες δεν ήτο δυνατόν να ενωθούν διά να κλαύσουν τους νεκρούς των και ανορθώσουν τα ερείπια του σεισμού, οι ένοχοι της παραφωνίας θα έμεναν διά παντός στιγματισμένοι και θα έπρεπε να θεωρηθούν οικειοθελώς απόβλητοι της εθνικής οικογενείας».
«Το Βήμα» της 13.8.1953 τσι πάει να ισορροπήσει τα πράγματα.

Και η «Καθημερινή» την ίδια ημέρα δεν θα παραλείψει επίσης να απαντήσει. *«Το κράτος ευρίσκεται παρά το πλευρόν των θυμάτων και αποτελούν κατωτάτης ποιότητος αντιπολίτευσιν αυτά που λέγονται περί αδρανείας και μακαριότητος της κυβερνήσεως. Το θέμα είναι άλλον. Οτι το κράτος, ενώ κάμνει εις το ακέραιον το καθήκον του, δεν θα ημπορέση να θεραπεύση εξ ολοκλήρου τας χαινούσας πληγάς».*

- **Οι βασιλείς σπεύδουν στο Ιόνιο**

Αλλωστε «οι βασιλείς μεταβαίνουν εις τας σεισμοπλήκτους περιοχάς». Οπως δημοσιεύθηκε στα πρωτοσέλιδα όλων των εφημερίδων, ο πρόεδρος της κυβερνήσεως έδωσε στη δημοσιότητα έκκληση διά *«συναγερμόν αλληλεγγύης προς τα τραγικά θύματα με επικεφαλής τους βασιλείς, οι οποίοι επιβαίνοντες του "Πυρπολητού" θέλουν αναχωρήσει εις Ζάκυνθον, Ιθάκην και Κεφαλληνίαν, συνοδευόμενοι από τα μέλη της συσταθείσης Επιτροπής Εράνου, μετά του απαραίτητου υλικού προς παροχήν αμέσου βοήθειας εις τους σεισμοπλήκτους».* Οι «επιτροπές» και οι «συντονιστικές», όπως συνήθως, εν δράσει. Και τα λόγια. Τα λόγια τα μεγάλα που γίνονται *«καθήκον όλων των Ελλήνων»...*

* Αυτόπτης μάρτυς. Ολων αυτών αυτόπτης και αξιόπιστος μάρτυς θα μπορούσε να θεωρηθεί ο Νικόλαος Βαρβιάνης, φαρμακοποιός - ιστοριοδίφης. Τα λόγια του μεταφέρει σε μας ο Μανόλης Χατζηδάκης σε άρθρο του στην «Καθημερινή» (Επτά Ημέρες, Ζάκυνθος το Φιόρο του Λεβάντε, 16 Ιουλίου 1995). Ήταν ο μοναδικός Ζακυνθινός που τον υποδέχθηκε εξάλλου όταν αποβιβάσθηκε από το «Ανδρος» τα ξημερώματα της 14ης Αυγούστου στην έρημη προκουμαία του νησιού. *«Τι ήρθες να κάμεις; Είσαι ο πρώτος δημόσιος υπάλληλος που έρχεται από την Αθήνα. Έχουν έρθει Αγγλοι και Αμερικανοί με πολεμικά και βοηθούν τον κόσμο, παρ' ολίγον να σηκώσουμε αγγλική σημαία. Αν το πάρουν χαμπάρι οι Ζακυνθινοί ότι ήρθες για εικόνες θα σε πετάξουν στη θάλασσα»*. Ήταν λόγια αγανάκτησης για την αργοπορία της κρατικής συνδρομής.

Στα «Νέα» της 14ης Αυγούστου, Παρασκευή, δημοσίευμα στην πρώτη σελίδα θα μιλήσει ανοιχτά πλέον για «παράπονα». *«Οι πληγέντες εκ των σεισμών παραπονούνται ότι οι αρμόδιοι δεν αντελήφθησαν το μέγεθος της συμφοράς. Δι' αυτό και εκτός της παρατηρηθείσης ελλείψεως εφοδίων οι αρμόδιοι εξέδιδον διαταγές εξ Αθηνών αι αποίαι ήσαν ανεφάρμοστοι... Η καθυστέρησης κατανόησης του ζητήματος εις όλην την τρομερήν έκτασίν του συνετέλεσεν επίσης εις την δημιουργίαν δυσφορίας των ευρισκομένων εις την ύπαιθρον σεισμοπλήκτων. Ηδη επιτακτική εμφανίζεται η ανάγκη όπως φθάσουν αυτοπροσώπως εις τον τόπον της συμφοράς όλοι όσοι εκ της θέσεώς των δύνανται να το αναχαιτίσουν»*.

Στο ίδιο φύλλο ο απεσταλμένος της φέρει εις παράδειγμα «ελλείψεων πρωτοβουλίας» το πρόβλημα των φυλακών.

- **Απαγόρευσις από Κερκύρας μέχρι Κυθήρων**

Οι εφημερίδες της 15ης Αυγούστου περιλαμβάνουν τις αποφάσεις της κυβέρνησης όπου *«απαγορεύεται πάσα μετακίνησις του γηγενούς πληθυσμού των τριών σεισμόπληκτων νήσων»* Το Κυβερνητικό Συντονιστικό Συμβούλιο υπό την προεδρία του πρωθυπουργού *«ησχολήθη διά μακρόν με το θέμα της μετακινήσεως ή μη εκ των πληγεισών υπό του σεισμού νήσων του γηγενούς πληθυσμού. Εν τέλει κατέληξεν εις την απόφασιν όπως εφαρμοσθή με απόλυ-*

τον αυστηρότητα το μέτρον της απαγορεύσεως...». Το πρώτο σημείο αυτής της απόφασης θαρρείς ότι είναι διά γραφίδος Ενετού Προβλεπτή: «Απαγορεύεται απολύτως η προσέγγισις εις οιαδήποτε ακτήν από Κερκύρας μέχρι Κυθήρων παντός πλωτού μέσου προερχομένου από τας σεισμοπλήκτους νήσους». Οπως ασφαλώς «απαγορεύεται και ο έκπλους εκ των τριών νήσων παντός πλωτού μέσου με επιβάτας γηγενείς».

Ο αντιπρόεδρος Σπ. Μαρκεζίνης την επομένη, κληθείς να αποσαφηνίσει την κυβερνητικήν απόφαση σε δημοσιογράφους, θα δηλώσει: «Εκόντες - άκοντες όλοι οι υγιείς κάτοικοι των σεισμοπαθών νήσων οι οποίοι κατέφυγον εις άλλα μέρη της Ελλάδας θα επιστρέψουν εις τας νήσους των». Προκλητικά εκτός πραγματικότητας, ο υπουργός Συντονισμού δεν καταλαβαίνει το αυτονόητο. «Αι πληροφορίαί από την πρωτεύουσαν ότι απηγορεύθη η μετακίνησις των κατοίκων από τας νήσους προεκάλεσε εντελώς αντίθετην ψυχολογικήν επίδρασιν και έφερεν αντίθετα αποτελέσματα. Ετσι... όλοι πιστεύουν ότι η απόφασις αυτή αποτελεί καταδίκην εις θάνατον... Οι σεισμοπαθείς τονίζουν με αγανάκτησιν ότι είναι επιβεβλημένη η επίσκεψις των αρμοδίων εις τας καταστραφείσας περιοχάς» τηλεγραφεί ο απεσταλμένος του «Βήματος» Χρ. Σβολόπουλος.

Η «Αυγή» σε ένα σύντομο χρονικό των κυβερνητικών αποφάσεων των τελευταίων ημερών δεν αφήνει αμφιβολία ότι η κυβέρνηση αδρανεΐ, παλινδρομεί ή εφαρμόζει εντολές άλλων. Λίγο πριν από τη σύσκεψη, που αποφάσισε την απαγόρευση, για παράδειγμα, στο ραδιογράφημα του αρχηγού του δου αμερικανικού στόλου ναυάρχου Κάσαντι, μεταξύ άλλων τονίζεται: «Δεν συνιστάται εκκένωσις της νήσου (Ζακύνθου)». Να σημειωθεί ότι το αίτημα των σεισμοπλήκτων ή όποιων κομμάτων ή εφημερίδων έθεταν θέμα εκκένωσης ήταν «εκκένωσις των πόλεων» και όχι του νησιού.

- **Διαμαρτυρία υπουργού**

Κατά τα άλλα, την ίδια ημέρα οι εφημερίδες συμπεριλαμβάνουν δήλωση-διαμαρτυρία του υπουργού Αμύνης Π. Κανελλόπουλου, που «εξέφρασε την αγανάκτησίν του διά την βραδύτητα των ελληνικών συντονιστικών αρχών, χάρις εις την οποίαν εν τάγμα μηχανικού διαταχθέν παρ' αυτού... να προωθη-

θή προς τας σεισμοπλήκτους νήσους δεν είχε φθάσει μέχρι των πρωϊνών ωρών της χθες εις ουδεμίαν εξ αυτών... Ο κ. υπουργός ανακοινών ταύτα εις τον κ. πρωθυπουργόν εξήτησε να αναζητηθούν αι ευθύνας δι' ανακρίσεων, διότι η μη έγκαιρη άφιξις στρατού παρέσχε την εντύπωσιν αδιαφορίας των Αρχών...».

Ο «κ. υπουργός ανακοινών ταύτα» ξέχασε όμως ότι και η βραδυπορία του Βασιλικού (τότε) Ναυτικού ήταν παροιμιώδης. Κατά την «Καθημερινή» η στάση του συνιστά *«επίμεμπτο ολιγωρία έναντι της συμφοράς»* καθώς *«σειρά πρωτοβουλιών του αρχηγού του στόλου (Ιωάννη Τούμπα, μετέπειτα βουλευτή και υπουργού της Ενώσεως Κέντρου) ματαιούνται για ακατανόητους λόγους».*

Μέσα σε ένα κλίμα που υπουργός (αρμόδιος μάλιστα) εγκαλεί την κυβέρνηση του για βραδύτητα, χωρίς τουλάχιστον να παραιτηθεί, να σχολιάσει κανείς το ότι πολλές εφημερίδες ζητούν τη βοήθεια της Παναγίας είναι, εν τέλει, υπερβολή. Για παράδειγμα, «Τα Νέα» έχουν τίτλο *«Η Παναγιά στήριγμα στις συμφορές»* και «Το Βήμα» πρωτοσέλιδο σχόλιο όπου σημειώνει ότι *«ο ελληνικός λαός, εορτάζων σήμερα την ημέραν της Παναγίας, επικαλείται γονυπετής την μεσολάβησίν Της διά να σταματήσει ο σεισμός...».*

3.4. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ – ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΩΝ ΣΕΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ

Στις 12 Αυγούστου 1953 (9 ώρ. 23 λ. 52 δ. GMT) έγινε στα Ιόνια νησιά ένας μεγάλος καταστρεπτικός σεισμός μεγέθους 7,2 Ρίχτερ. Προηγήθηκαν πολλοί προσεισμοί από τους οποίους οι δύο ήταν επίσης καταστρεπτικοί. Ο πρώτος απ' αυτούς έγινε στις 9 Αυγούστου και είχε μέγεθος 6,4 Ρίχτερ και ο δεύτερος στις 11 Αυγούστου με μέγεθος 6,8 Ρίχτερ. Ακολούθησαν επίσης πολλοί μετασεισμοί, ο μεγαλύτερος από τους οποίους έγινε τρεις περίπου ώρες μετά τον κύριο σεισμό και είχε μέγεθος 6,3 Ρίχτερ. Αυτή η σεισμική ακολουθία αποτέλεσε το σημαντικότερο σεισμικό φαινόμενο στην Ελλάδα κατά τον εικοστό αιώνα, από κοινωνικής άποψης λόγω του μεγάλου αριθμού των θυμάτων και των εκτεταμένων καταστροφών, από επιστημονικής άποψης επειδή συνέβαλε στην κατανόηση της φυσικής διαδικασίας γένεσης των σεισμών στην Ελλάδα και από τεχνολογικής άποψης γιατί αποτέλεσε τη βασική

αιτία αναβάθμισης του αντισεισμικού σχεδιασμού των τεχνικών κατασκευών στη χώρα μας.

Η σεισμική αυτή ακολουθία υπήρξε η φονικότερη στην Ελλάδα κατά τον εικοστό αιώνα, αφού απ' αυτή σκοτώθηκαν 455 άνθρωποι, εξαφανίστηκαν 21 και τραυματίστηκαν 2.412. Οι σεισμοί αυτοί προκάλεσαν εκτεταμένες καταστροφές κυρίως στην Κεφαλονιά, Ζάκυνθο και Ιθάκη, όπου, από τα 33.300 σπίτια των νησιών αυτών, καταστράφηκαν εντελώς 27.659, βλάφτηκαν σοβαρά 2.780, έπαθαν ελαφρές βλάβες 2.394 και μόνο 467 διασώθηκαν. Στη Λευκάδα βλάφτηκαν σοβαρά 122 σπίτια και ελαφρά 341. Οι βλάβες επεκτάθηκαν στην Αιτωλία, όπου καταστράφηκαν 18 οικισμοί και στην Ηλεία, όπου βλάφτηκαν 46 οικισμοί. Τεράστιες υπήρξαν και οι συνέπειες των σεισμών αυτών στην πολιτισμική κληρονομιά των νησιών. Ο Ρώμας²³ αναφέρει ότι το 90% των πολιτισμικών έργων της Ζακύνθου έγινε στάχτη από τους σεισμούς του 1953 και από την πυρκαγιά που ακολούθησε.

Αυτή η μεγάλη καταστροφή αποτέλεσε αιτία ώστε να αναπτυχθούν και να εφαρμοσθούν νέες τεχνικές σχεδιασμού των τεχνικών κατασκευών στα Ιόνια νησιά. Σοβαρή ένδειξη για την αξιοπιστία των τεχνικών αυτών αποτελεί το γεγονός ότι ο ισχυρός σεισμός της 17 Ιανουαρίου 1983, μεγέθους 7,0, προκάλεσε μόνο μικρές βλάβες στην Κεφαλονιά. Οι κοινωνικές συνέπειες των σεισμών του 1953 στα Ιόνια νησιά και η ανάπτυξη και εφαρμογή της νέας τεχνολογίας αποτέλεσαν βασικό κίνητρο ευρύτερης αναβάθμισης του αντισεισμικού σχεδιασμού στη χώρα, που ολοκληρώθηκε με την ψήφιση από τη Βουλή των Ελλήνων του πρώτου αντισεισμικού κανονισμού²⁴ στην Ελλάδα το 1959. Πρωτεργάτης της εφαρμογής σύγχρονων τεχνικών για την ανοικοδόμηση των

²³ Ο Διονύσιος Ρώμας ήταν Έλληνας ευεργέτης του αγώνα του 1821

²⁴ Ο **Αντισεισμικός Κανονισμός** ψηφίστηκε ως νόμος του κράτους και εφαρμόστηκε το 1959 Β.Δ. 19/26-2-1959, αναθεωρήθηκε μερικώς το 1984 με τις διατάξεις της υπουργικής απόφασης Ε.Δ.2α/01/44/Φ.Ν.275/4-4-84. Το 1992 ψηφίστηκε ο Νέος Ελληνικός Αντισεισμικός Κανονισμός (Ν.Ε.Α.Κ.) - Φ.Ε.Κ. Β' 613/ 12-12-1992, ο οποίος καταργεί τον πρώτο κανονισμό του 1959 και εφαρμόζεται σε συνδυασμό με τις τροποποιήσεις που περιέχονται στον Κανονισμό του 2000 (Ε.Α.Κ. 2000) - Φ.Ε.Κ. 2184 Β'/20-12-1999. Η **φιλοσοφία του αντισεισμικού σχεδιασμού** ορίζει :Α) Η κατασκευή θα πρέπει να μην υποστεί ζημιές σε μικρούς σεισμούς (ελαστική συμπεριφορά).Β) Η κατασκευή θα πρέπει να υφίσταται ελεγχόμενες πλαστικές παραμορφώσεις σε μεγάλους σεισμούς με μικρή πιθανότητα να συμβούν κατά τη διάρκεια της χρήσιμης ζωής του έργου.

Ιονίων νήσων υπήρξε ο διακεκριμένος Κεφαλονίτης πολιτικός μηχανικός κ. Δ. Παυλάτος, ο οποίος συνέβαλε επίσης στη δημιουργία του πρώτου αντισεισμικού κανονισμού (1959) από τον καθηγητή Δ. Ρουσόπουλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ

4.1. ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ

4.1.1. Γεωγραφία

Η Κεφαλονιά (Κεφαλληνία) είναι το μεγαλύτερο και πιο ορεινό νησί των Επτανήσων και το τρίτο σε πληθυσμό μετά την Κέρκυρα και τη Ζάκυνθο. Βρίσκεται απέναντι από την είσοδο του Πατραϊκού Κόλπου, βόρεια της Ζακύνθου, νότια της Λευκάδας και δυτικά της Ιθάκης. Το νησί έχει έκταση περίπου 781 τ.χλμ. και σε αυτό κατοικούν περίπου 34.488 κάτοικοι²⁵. Μεγάλο μέρος της έκτασης του καταλαμβάνει η οροσειρά Αίνος με σημαντικότερες κορυφές τις *Μέγας Σωρός* (1.628μ.), *Αγία Δυνατή* (1.131μ.), *Ευμορφία* (1.043μ.) και *Κόκκινη Ράχη* (1.078μ.) Οι σημαντικότερες πεδιάδες είναι αυτές της Κραναίας, της χερσονήσου Παλικής, του Αρακλείου και της Σάμης.

Αργοστόλι

Οι ακτές της Κεφαλονιάς σχηματίζουν πολλούς κόλπους και ακρωτήρια. Σπουδαιότεροι κόλποι είναι της Σάμης, του Μύρτου, του Λουρδά, του Αθέρα, του Φισκάρδου, του Γαιδάρου, του Λιβαδιού, του Αργοστολίου γνωστός και ως Κουτάβου. Κυριότερα ακρωτήρια είναι (αρχίζοντας από το νότο και προχωρώντας με ανατολική κατεύθυνση) η Μούντα, η Κάπρος, το Σαρακήνι-

²⁵ <http://www.archive.org/details/dieinselkephall00biedgoog>.

κο, ο Μύτικας, το Κεντρί, το βορεινό Δαφνούδι, στα βορειοδυτικά ο Αθέρας, στα δυτικά τα Ορθολίθια, η Σκίζα και ο Γερόγομπρος και νοτιότερα το Ακρωτήριο και η Αγία Πελαγία, ο Λιάκας, ο Καστανάς κ.ά. Οι ακτές είναι γενικά βραχώδεις και απότομες προς το Ιόνιο, ενώ έχουν ηπιότερους σχηματισμούς προς την ανατολική πλευρά.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα σπήλαια του νησιού, όπως τα βαρathρώδη Μελισσάνη, Αγκαλάκι, Αγίων Θεόδωρων, Ζερβάτη, η Σπηλιά Δρογκαράτη, το σπήλαιο Σάκκου κ.ά. Η παραλία Μύρτος στην βορειοδυτική πλευρά του νησιού έχει ψηφιστεί 11 φορές ως η καλύτερη ελληνική θάλασσα σύμφωνα με την ετήσια ψηφοφορία του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ²⁶. Επανειλημμένα έχει χαρακτηριστεί ως η ωραιότερη παραλία της Μεσογείου και έχει περιληφθεί στον κατάλογο των ωραιότερων παραλιών του πλανήτη. Στη δυτική πλευρά του νησιού και συγκεκριμένα στην Παλική μπορεί κανείς να επισκεφτεί τις παραλίες των Πετανών και της Πλατιάς Άμμου.

Λιμνοσπήλαιο Μελισσάνη

Σπήλαιο Δρογκαράτη

Αρκετές σεισμικές δονήσεις πλήττουν την περιοχή κάθε χρόνο. Το 1953 ένας τρομερός σεισμός σχεδόν κατέστρεψε το νησί, αφήνοντας "όρθιο" μόνο το βορειότερο μέρος της νήσου, την χερσόνησο της Ερίσσου όπου και ο παραδοσιακός οικισμός του Φισκάρδου.

Ένα μεγάλο μέρος από τα επώνυμα των κατοίκων της Κεφαλονιάς έχει την κατάληξη "-ατος". Ανάλογα η κατάληξη -άτα βρίσκεται σε πάρα πολλά τοπωνύμια, όπως χωρία και συνοικίες χωρίων, όπως τα Κουρκουμελάτα, Σιμωτάτα, Βαλσαμάτα, Τρωιανάτα, Γριζάτα, Λουρδάτα, Φαβατάτα, Δελαπορτάτα, Παπαρηγάτα κ.λ.π. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται για πρώτη φορά από

²⁶ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

τον 13ο αιώνα και μετά²⁷. Πριν από αυτή την εποχή και οι τοπωνυμικές μαρτυρίες είναι απειροελάχιστες, π.χ. το τοπωνύμιο Αίνος που μαρτυρείται ήδη στον Ησίοδο. Παρόλα αυτά δεν λείπουν και τοπωνύμια που πρέπει να προέρχονται από τους αρχαίους χρόνους όπως το Αράκλι (Ηράκλειο), η Μελισσάνη, η Παλική (από την αρχαία πόλη Πάλη), η Κρασιά (από την αρχαία Κράνη), η Φάλαρη ή έχουν άρωμα προϊστορίας όπως τα Μηνιές, Φανιές, Κεραμειές, Λειβαθώ, Λακήθρα κ.α.

Ένας μεγάλος αριθμός τουριστών επισκέπτεται το νησί κάθε χρόνο. Οι επισκέπτες αυξήθηκαν από τη στιγμή που το βιβλίο "Το μαντολίνο του λοχαγού Κορέλι" έγινε ταινία (2001), η οποία γυρίστηκε στο νησί.

Στο νησί υπάρχουν δύο μεγάλα μοναστήρια. Το ένα είναι το μοναστήρι του Αγ. Ανδρέα Μηλιαπιδιάς, το οποίο βρίσκεται στο σημερινό δήμο Λειβαθούς και το άλλο βρίσκεται στο κέντρο του νησιού, στην κοινότητα Ομαλών και είναι αφιερωμένο στον προστάτη της νήσου Αγ. Γεράσιμο. Αμφότερα είναι γυναικεία. Στο τελευταίο εκτυλίχθηκε και το γνωστό κωμικό περιστατικό της Μ. Πέμπτης, όπου ο "Κεφαλονίτικος" μεθυσμένος παπάς, διαβάζοντας με σοφία, έβγαλε τα Ευαγγέλια 13.

Ιδιαίτερο θρησκευτικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η εμφάνιση φιδιών κατά το δεκαπενταύγουστο στα χωριά Αργίνια και Μαρκόπουλο του δήμου Ελειού Πρόννων²⁸. Τα φιδάκια σύμφωνα με την παράδοση εμφανίζονται μόνο αυτές τις ημέρες με τη χάρη της Παναγίας. Τα δύο χωριά μαζεύουν τα άκακα αυτά φιδιά και τα προσφέρουν για αφή στους πιστούς, στις εκκλησίες τους που είναι αφιερωμένες στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Τα τελευταία χρόνια όμως που το επίπεδο των πιστών ανέβηκε, άρχισε να αποκαλύπτεται η απάτη, ενώ πολλοί διαμαρτύρονται για το φολκλορικό χαρακτήρα που παίρνει η γιορτή.

²⁷ Στο Πρακτικό της Λατινικής επισκοπής που συντάχθηκε σε πρώτη μορφή στα μέσα του 13ου αιώνα, αρχίζουν να εμφανίζονται τοπωνύμια σε κατάληξη -άτον, που όπως Δαυγάτον και Ραζάτον, δηλαδή στον Ενικό αριθμό. Θ. Στ. Τζανετάτου, «Το Πρακτικό της Λατινικής Επισκοπής Κεφαλληνίας του 1264 και η Επιτομή αυτού. Κριτική έκδοσις αυτών», εν Αθήναις, 1965

²⁸ Και στα δύο χωριά διεξάγονται κάθε χρόνο πανηγύρια.

Από το νησί και συγκεκριμένα από το χωριό της Κοντογεννάδας (Κοντογεννάδα) στην Παλική, κατάγεται και ο γνωστός, από τις ανασκαφές στη Σαντορίνη, αρχαιολόγος Σπυρίδων Μαρινάτος. Έτερος παλαιότερος αρχαιολόγος καταγόμενος από την Κεφαλονία, και συγκεκριμένα από τον Κοθρέα Ερίσσου ήταν ο Παναγής Καββαδίας, ανασκαφέας της Αρχαίας Επιδαύρου και άλλων σημαντικότερων ανασκαφών.

4.1.2. Σύντομη ιστορία

Η Κεφαλλονιά κατοικείται διαρκώς από την παλαιολιθική εποχή²⁹. Οι πρώτοι γνωστοί κάτοικοι ήταν Λέλεγες³⁰, οι οποίοι κατοίκησαν το νησί προφανώς την εποχή του 15ου αι. π.Χ., φέρνοντας μαζί τους τη λατρεία του Ποσειδώνα. Την εποχή του χαλκού, ένας άλλος αρχαίος Ελληνικός λαός, οι Ταφίοι ή Τηλεβόες είχαν εγκατασταθεί στην γύρω θάλασσα, και κατοικούσαν στο νησί, ή διατηρούσαν εμπορική βάση στο νησί και συναλλάσσονταν στενά με τους κατοίκους του νησιού.

Το νησί πήρε το όνομά του από τον μυθικό Κέφαλο, ο οποίος έφτασε στο νησί ως πρόσφυγας από την Αθήνα ή από το ελληνικό φύλο των Κεφαλλήνων ή Κεφαλλάνων. Στα Ομηρικά κείμενα δεν εμφανίζεται το όνομα της νήσου ως έχει, αλλά με άλλες ονομασίες όπως Δουλίχιον, Σάμος ή Σάμη. Σε αυτή τη μορφή διατηρείται ως το όνομα μίας εκ των πόλεων της νήσου από την αρχαιότητα έως σήμερα. Παρ' όλα αυτά ο Όμηρος αναφέρει σαφέστατα ότι ο λαός στον οποίο ηγείται, είναι οι Κεφαλλήνες³¹.

Κατά την αρχαιότητα άκμασαν τέσσερις πόλεις, οι οποίες ήταν ανεξάρτητα κράτη. Η Κράνη, οι Προννοί, η Σάμη και η Πάλη. Το νησί κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους και κατά το μεσαίωνα αποτέλεσε τμήμα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Υπήρξε μάλιστα και έδρα του Θέματος της Κεφαλληνίας, που περιλάμβανε και τα γειτονικά νησιά του Ιονίου.

²⁹ Καλλιγά, Π.Γ., *‘Η Ομηρική Κεφαλονιά’*, Πρακτικά Ε Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Τομ. 3, Αργοστόλι 1991, 69-76.

³⁰ <http://www.archive.org/details/dieinselkephall00biedgoog>.

³¹ Καλλιγά, Π.Γ., *‘Η Ομηρική Κεφαλονιά’*, Πρακτικά Ε Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Τομ. 3, Αργοστόλι 1991, 69-76.

Κατακτήθηκε από τους Νορμανδούς, τους Ενετούς και για λίγα χρόνια από τους Οθωμανούς. Επανήλθε στην κυριαρχία της Βενετίας μέχρι το 1797, οπότε την κατέλαβαν οι Γάλλοι. Κατά τη σύντομη γαλλική κατοχή, ο λαός του νησιού εξεγέρθηκε, επηρεασμένος από τη Γαλλική Επανάσταση και ανέτρεψε το φεουδαρχικό καθεστώς, το οποίο αποκαταστάθηκε με το Ιωνικό Κράτος, το οποίο ήταν υπό την επιρροή διαφόρων δυνάμεων, εκ των οποίων η βρετανική επιρροή έφερε τις μεγαλύτερες αντιδράσεις. Οι Βρετανοί επένδυσαν στην υποδομή του νησιού, το οδικό δίκτυο, γέφυρες και λιμάνια, ενώ έκαναν και δραστικές περικοπές στην δημοκρατία που είχαν εφαρμόσει οι Γάλλοι με το σύνταγμα των Επτάνησων και την κατάργηση του *Libro de Oro*. Το 1864 ενώθηκαν τα Επτάνησα με το φτωχότερο Βασίλειο της Ελλάδος, το οποίο προκάλεσε μια πτώχευση και τον νησιών. Άρχισε μετανάστευση, ιδιαίτερα προς τις ΗΠΑ και Αυστραλία.

Κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πόλεμου το νησί κατέλαβαν, για μικρό χρονικό διάστημα, οι γαλλικές ναυτικές δυνάμεις.

Στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο καταλήφθηκε αρχικά από τους Ιταλούς, που απέβλεπαν στην ενσωμάτωση της Επτάνησου στην Ιταλία καθιερώνοντας νομισματική και οικονομική ένωση. Με την ιταλική συνθηκολόγηση, το 1943, οι Γερμανοί κατέλαβαν την Κεφαλονιά και μετά από μεγάλη μάχη με τους 12.000 Ιταλούς στρατιώτες της Μεραρχίας Acqui (Divisione Acqui) που επιθυμούσαν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, εκτέλεσαν τους περισσότερους απ' αυτούς. Στην Κεφαλονιά αναπτύχθηκε ισχυρό κίνημα Αντίστασης από το ΕΑΜ, ενώ κατά την περίοδο του Εμφυλίου δόθηκαν πολλές μάχες μεταξύ του κυβερνητικού στρατού και των ανταρτών, που δρούσαν στο νησί μέχρι τα τέλη του 1949.

Η Κεφαλονιά πλήγηκε από τους μεγάλους σεισμούς του 1953, όταν ισοπεδώθηκαν όλα σχεδόν τα οικήματα του νησιού. Η μετανάστευση αυξήθηκε, ενώ αρκετοί κάτοικοι από φτωχότερα μέρη της Ελλάδος εγκαταστάθηκαν στο νησί. Σχετικά αργά αναπτύχθηκε ο τουρισμός του νησιού καθώς οι Κεφαλονίτες συνήθως είχαν έσοδα από τη ναυτιλία.

4.1.3. Πηγές πλούτου³²

Οι υψηλές κορυφογραμμές που διατρέχουν το νησί σε συνεχείς εκτάσεις, αποτελούν το ιδανικό έδαφος για την ανάπτυξη της αιολικής ενέργειας. Τα τελευταία χρόνια η Κεφαλονιά έχει γνωρίσει μεγάλο ενδιαφέρον από επενδυτές για τη δημιουργία αιολικών πάρκων. Αυτή τη στιγμή ήδη λειτουργεί το αιολικό πάρκο στη θέση «Μανολάτη-Ξερολίμπα» του Δήμου Αργοστολίου, το Αιολικό Πάρκο "Ημεροβίγλι" και το Αιολικό Πάρκο "Αγία Δυνατή" τα οποία τροφοδοτούν το εθνικό δίκτυο ηλεκτροδότησης με 71 MW ηλεκτρικής ισχύος (η Κεφαλονιά ανήκει στα διασυνδεδεμένα νησιά του εθνικού δικτύου). Πρόσφατα τέθηκε σε λειτουργία και το αιολικό πάρκο στη θέση Ευμορφία, ενώ 2 ακόμη αιολικά πάρκα είναι σε διαδικασία κατασκευής ή αδειοδότησης.

4.2. ΖΑΚΥΝΘΟΣ

Η Ζάκυνθος, γνωστή διεθνώς και με το όνομα "Τζάντε", ή Φιόρο του Λεβάντε (= Άνθος της Ανατολής) κατά τους Βενετσιάνους, είναι ένα από τα νησιά των Επτανήσων. Είναι το ενδέκατο σε έκταση ελληνικό νησί και το τρίτο (μετά την Κεφαλονιά και την Κέρκυρα) και δεύτερο σε πληθυσμό νησί των Ιονίων νήσων. Η έκτασή της είναι 406 τ. χλμ και ο πληθυσμός ανέρχεται στους 40.650 κατοίκους (απογραφή 2011)³³. Από την Πελοπόννησο απέχει 9,5 ναυτ. μίλια (από την Κυλλήνη του Νομού Ηλείας) και 8,5 ναυτ. μίλια από το πλησιέστερο βόρεια σε αυτή νησί, την Κεφαλονιά. Οι κάτοικοί της καλούνται *Ζακύνθιοι*, ή *Ζακυνθιοί*.

4.2.1. Γεωγραφία

Το σχήμα της Ζακύνθου είναι ακανόνιστο τριγωνικό³⁴ με το μεν βορειότερο άκρο του νησιού να καταλήγει στο ακρωτήριο Σκινάρι, ενώ στο νότιο-νοτιοανατολικό να σχηματίζεται ο κόλπος του Λαγανά μεταξύ των δύο ακρωτηρίων, Μαραθιά δυτικά και Γέρακας, ή Γεράκι, ανατολικό. Μέσα στον κόλπο

³² www.wikipedia.org

³³ ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

³⁴ "Ζάκυνθος: Το λουλούδι του Ιονίου". Ειδικό αφιέρωμα περιοδικού Γεωτρόπιο τεύχος 16 σ. 47-54 (Ιουλ. 2000)

του Λαγανά υπάρχουν τρία νησιά, το Μαραθωνήσι, ο Άγιος Σώστης και το Πελούζο, ενώ 37 ναυτικά μίλια νότια του Λαγανά βρίσκονται οι νήσοι Στροφάδες. Ο κόλπος του Λαγανά, με τη μαγευτική παραλία του, έχει ανακηρυχθεί από το 1999 Εθνικό Πάρκο καθώς είναι τόπος ωτοκίας της υπό εξαφάνιση χελώνας Καρέττα-Καρέττα. Οι δυτικές ακτές έχουν μήκος περίπου 34 χλμ. είναι βραχώδεις και απότομες σχηματίζοντας πολλές σπηλιές και κολπίσκους. Αντίθετα οι ανατολικές ακτές που βλέπουν προς την Πελοπόννησο και έχουν μήκος 37 χλμ είναι αμμώδεις με όμορφες παραλίες.

4.2.2. Ιστορία

Η Ζάκυνθος³⁵, την οποία ο Όμηρος αναφέρει σαν Υλήεσσα δηλαδή δασώδη, πήρε το όνομά της από τον πρώτο εποικιστή της τον Ζάκυνθο γιο του Βασιλιά της Φρυγίας Δάρδανου. Στην συνέχεια την κατέκτησε ο Αρκείσιος, απόγονος του βασιλιά της Κεφαλονιάς Κέφαλου, πατέρα του Λαέρτη, και παππού του Οδυσσέα. Έτσι περιήλθε η Ζάκυνθος στο Βασίλειο του Οδυσσέα³⁶ ο οποίος συμμετείχε με δώδεκα πλοία στον Τρωικό πόλεμο. Μετά την επιστροφή του όμως και τον φόνο των μνηστήρων από τους οποίους είκοσι ήταν από την Ζάκυνθο, οι Ζακυνθinoί επαναστάτησαν και απέσπασαν το νησί τους από το Βασίλειο του Οδυσσέα. Με τα χρόνια ακολουθώντας το πνεύμα της εποχής εγκαθιδρύθηκε στη Ζάκυνθο νέο πολίτευμα, η Δημοκρατία. Ίσως κατά την εποχή εκείνη οι Ζακυνθinoί να ίδρυσαν **ομώνυμη αποικία** στην Ιβηρική χερσόνησο. Στους Περσικούς πολέμους η Ζάκυνθος έμεινε ουδέτερη ενώ στον Πελοποννησιακό πόλεμο εμπλέκεται σαν σύμμαχος των Αθηναίων.

Η Ζάκυνθος υποτάχθηκε στους Μακεδόνες του Μεγάλου Αλεξάνδρου κι αργότερα στους Ρωμαίους, που της παραχώρησαν σχετική αυτονομία. Σύμφωνα με την τοπική παράδοση ο χριστιανισμός διαδόθηκε στο νησί από την Μαρία Μαγδαληνή το 34 μ.Χ. όταν το πλοίο που την μετέφερε στην Ρώμη σταμάτησε για λίγο στην Ζάκυνθο. Στη διάρκεια των βυζαντινών χρόνων λεηλατείται από πειρατές και Βάνδαλους. Στα 1185 η Ζάκυνθος μαζί με την Κεφαλονιά καταλαμβάνονται από τους Νορμανδούς της Σικελίας (από το ναύαρχο Μαργαριτώνη του Βασιλιά της Σικελίας Γουλιέλμου Β') οι οποίοι αποσπώ-

³⁵ Ζώης, Χ.Λ., *Ιστορία της Ζακύνθου*, Ζάκυνθος 2005

³⁶ Γεράσιμος Χρυσάφης, «Η Ζάκυνθος στην αρχαία ελληνική γραμματεία», *Επτανησιακά Φύλλα*, τομ.20, 5 (2000), σελ.499-514

ντας τις από την Βυζαντινή Αυτοκρατορία δημιουργούν την Παλατινή Κομητεία Κεφαλληνίας και Ζακύνθου κάτω από την ηγεμονία των Παλατινών Κομήτων Ορσίνι 1197 – 1325, Ανδηγαυών (d' Αηου) 1325 – 1357 και Τόκκων 1357 – 1479. Στην συνέχεια την κατακτούν οι Βενετοί³⁷ και παραμένει κάτω από την Ενετική κυριαρχία έως το 1797. Αξιοσημείωτο γεγονός της περιόδου αυτής ήταν η λαϊκή εξέγερση γνωστή με το όνομα Ρεμπελιό των Ποπολάρων. Μετά τη Συνθήκη του Κάμπο Φόρμιο ακολουθεί η Γαλλοκρατία των Επτανήσων (1797-1799), όπου Γάλλοι δημοκρατικοί αρχικά και στη συνέχεια με την Συνθήκη Ρωσοτουρκικής Συμμαχίας (1799) οι Ρώσοι με σύμμαχους τους Τούρκους κατέλαβαν το νησί προσωρινά μέχρι όπου συστάθηκε με την Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (1800) η Επτάνησος Πολιτεία (το 1800) στην οποία μετείχε η Ζάκυνθος μαζί με τα άλλα νησιά του Ιονίου απαρτίζοντας το πρώτο αυτόνομο Ελληνικό κρατίδιο υπό την επικυριαρχία του Σουλτάνου. Το 1809 επανήλθαν οι Γάλλοι Αυτοκρατορικοί τούτη τη φορά και το 1815 δημιουργείται το Ενωμένο Κράτος των Ιονίων Νήσων που τέθηκε κάτω από την προστασία των Άγγλων έως το 1864. Το όνειρο των Ζακυνθινών να ενωθούν με την Ελλάδα πραγματοποιήθηκε ύστερα από σκληρούς αγώνες, στις 21 Μαΐου 1864, ύστερα από συνολικά 680 χρόνια ξένης κατοχής.

4.2.3. Κλίμα

Το κλίμα της Ζακύνθου είναι ήπιο μεσογειακό με πολλές βροχές από Νοέμβριο μέχρι Ιανουάριο και μεγάλη ηλιοφάνεια όλο το έτος. Βέβαια έχει επηρεαστεί από τις παγκόσμιες κλιματικές αλλαγές.

4.2.4. Οικονομία

Έχει πλούσια βλάστηση και είναι νησί με σημαντική αγροτική παραγωγή, στηριγμένη κυρίως στην καλλιέργεια της ελιάς, των εσπεριδοειδών και της σταφίδας καθώς και των ανθοκομικών.

³⁷ Παναγιώτα Τζιβάρια: "Βενετοκρατούμενη Ζάκυνθος 1588-1594. Η νομή της εξουσίας από το Συμβούλιο των 150", εκδ. Ενάλιος, Αθήνα, 2009

Αναπτύσσεται επίσης σημαντική επιχειρηματική δραστηριότητα, κυρίως στον τομέα του τουρισμού, η οποία υποβοηθείται από το αεροδρόμιο Διονύσιος Σολωμός και πολλές ξενοδοχειακές μονάδες και καταλύματα, αξιοποιώντας τις φυσικές ομορφίες και την ιστορική παράδοση, σε συνδυασμό με τη φιλοξενία των κατοίκων.

4.2.5. Πολιτισμός

Η Ζάκυνθος θεωρείται νησί με μακρά μουσική παράδοση. Οι Ζακύνθιοι ιδιαίτερα φιλόμουσοι συχνά συγκροτούν καλλίφωνες ομάδες - συντροφίες που τραγουδούν παλιά τοπικά τραγούδια και κυρίως καντάδες. Χαρακτηριστικοί οι στίχοι και του ομώνυμου παραδοσιακού:

*"Νάταν η θάλασσα κρασί και τα βουνά μεζέδες,
κι οι βάρκες κρασοπότηρα να πίνουν οι γλετζέδες.
Να χαμηλώναν τα βουνά να βλέπα το Λεβάντε,
να βλέπα την Κεφαλλονιά και το ωραίο Τζάντε.
Ζάκυνθος και Κεφαλλονιά, Κέρκυρα και Λευκάδα,
αυτά τα τέσσερα νησιά στολίζουν την Ελλάδα."*

Επίσης στη Ζάκυνθο ανθεί ένα ιδιαίτερο, ίσως ιδιότυπο, θεατρικό είδος υπαίθρου, που ονομάζεται "ομιλίες", στο οποίο συμπρωταγωνιστούν οι κάτοικοι με αυτοσχεδιασμούς ως παρλάτες. Η ιστορία αυτών ξεπερνά τους τρεις αιώνες. Από το 2009 η Ζάκυνθος έχει το δικό της φεστιβάλ τζαζ (Φεστιβάλ Τζαζ Ζακύνθου / Zante Jazz Festival) καθώς και φεστιβάλ κλασικής μουσικής. Ο Δήμος Ζακύνθου εκδίδει τριμηνιαίο δημοτικό περιοδικό ενημέρωσης, πολιτισμού, επικοινωνίας με τον τίτλο "δήμος+ΠΟΛΙΤΕΙΑ" <http://dimoskaipoliteia.blogspot.com> που κυκλοφορεί ηλεκτρονικά και στο Διαδίκτυο.

4.2.6. Σεισμοί

Η ιστορία του νησιού και η ζωή των κατοίκων είναι συνυφασμένες με τους σεισμούς. Η περιοχή της νοτιοδυτικής Ελλάδας είναι από τις πλέον σεισμογενείς της χώρας μας. Η Ζάκυνθος αποτελεί τμήμα μικρής πλάκας του

φλοιού της γης που περιλαμβάνει την Κεφαλονιά την Πελοπόννησο την Αττικοβοιωτία την Εύβοια και το Αιγαίο πέλαγος μαζί με την Κρήτη τα Δωδεκάνησα έως και τα παράλια της Μικράς Ασίας. Η πλάκα αυτή βρίσκεται ανάμεσα στην Αφρικανική και την Ευρασιατική πλάκα και δέχεται την πίεση της Αφρικανικής από το Ιόνιο μέχρι το Καρπάθιο πέλαγος. Η μετακίνηση των πλακών αυτών δημιουργεί τους σεισμούς άλλοτε μικρούς και άλλοτε ισχυρότατους, ανάλογα με την ενέργεια που έχει συσσωρευτεί. Στην ιστορία της Ζακύνθου αναφέρονται πολλοί καταστροφικοί σεισμοί όπως αυτός του 1469 μ.Χ. Ο σεισμός του 1514 ο οποίος κατακρήμνισε το νότιο τμήμα της αρχαίας πρωτεύουσας και του Κάστρου δημιουργώντας το χάσμα ανάμεσα στον λόφο της Μπόχαλης και του λόφου του Αγ. Ηλία. καθώς και ο σεισμός του 1622 όταν χωρίστηκε το ακρωτήριο Αγ. Σώστης από το νησί της Ζακύνθου σχηματίζοντας το ομώνυμο νησάκι στον κόλπο του Λαγανά. Το 1742 συνέβη τρομερός σεισμός και η γη σείονταν για ένα ολόκληρο έτος από τους μετασεισμούς. Τρομεροί χαρακτηρίζονται και οι σεισμοί των ετών 1768, 1809, 1820, 1840, 1893, 1912. Ισχυρότερος όλων - και πιο πρόσφατος - ήταν ο σεισμός της 12ης Αυγούστου του 1953, που εκτιμάται ότι ήταν μεγέθους 7,1 βαθμών της κλίμακας Ρίχτερ³⁸. Ισοπεδώθηκαν σχεδόν όλα τα κτήρια του νησιού εκτός από την εκκλησία του Αγ. Διονυσίου, το κτήριο της Εθνικής Τράπεζας και το σχολείο της συνοικίας του Άμμου στην πρωτεύουσα, που ήταν κτισμένα αντισεισμικά. Αυτό έδωσε αφορμή να θεσπισθούν αυστηρότατοι κανονισμοί δόμησης των νέων κτηρίων και να κτίζονται όλα αντισεισμικά με την χρήση άφθονου σιδήρου για το οπλισμένο σκυρόδεμα που αποτελεί τον φέροντα σκελετό τους. Έτσι στους σεισμούς των δεκαετιών του 1980 και 1990 που έφθασαν μέχρι και 6,2 Ρίχτερ, καθώς και στους τελευταίους σεισμούς του Απριλίου 2006 που γίνονταν καθημερινά για ένα μήνα περίπου φθάνοντας σε μέγεθος μέχρι και 5,9 Ρίχτερ οι ζημιές στα καινούργια κτήρια ήταν ελάχιστες.

³⁸ ΟΙ ΣΕΙΣΜΟΙ ΤΟΥ 1953 ΣΤΑ ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ. (Αρχείο ντοκιμαντέρ της Ε.Ρ.Τ.)

4.3. ΚΕΡΚΥΡΑ

Η Κέρκυρα ή Καίρκυρα³⁹ είναι ένα από τα βορειότερα νησιά του Ιονίου Πελάγους. Βρίσκεται στην είσοδο της Αδριατικής Θάλασσας, κοντά στις Ηπειρωτικές ακτές. Οι βορειοανατολικές της ακτές πλησιάζουν αρκετά (περ. 2 χιλιόμετρα) τις ακτές των Αγίων Σαράντα της Αλβανία.

Έχει σχήμα μακρόστενο, πλατύτερο στο βόρειο τμήμα της, ενώ στενεύει προς το νότο. Τα παράλια της έχουν συνολικό μήκος 217 χιλιόμετρα και σχηματίζουν αρκετούς όρμους και ακρωτήρια. Το έδαφός της είναι κυρίως ορεινό, ιδιαίτερα στο βόρειο τμήμα. Οι ξένοι την αποκαλούν **Κορφού** (αγγλ *Corfu*), από τις δύο κορυφές που φαίνονται, καθώς πλησιάζει ο επισκέπτης στο νησί. Υψηλότερες κορυφές είναι αυτή του Παντοκράτορας (η αρχαία Ιστώνη, 914 μ.) και το Στραβοσκιάδι (849 μ.).

Είναι από τα πλέον πυκνοκατοικημένα νησιά της Μεσογείου με πυκνότητα πληθυσμού 193 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο.

4.3.1. Η Πόλη της Κέρκυρας

Η πόλη της Κέρκυρας χαρακτηρίζεται από το έντονο Βενετσιάνικο στοιχείο, αλλά και από πολλές Αγγλικές και Γαλλικές επιρροές. Είναι κοσμοπολίτικη πόλη που αποπνέει μια αίσθηση αρχοντιάς, με κύρια αξιοθέατα τη μεγάλη πλατεία *Σπιανάδα*, που είναι η μεγαλύτερη πλατεία των Βαλκανίων, το Παλιό και το Νέο *Φρούριο*, το *Δημαρχείο* (Θέατρο Σαν Τζιάκομο), το *Κανόνι*, το *Μον Ρεπό* αλλά και τα *Μουσεία Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Ιστορίας*.

Ίσως το πιο φημισμένο της αξιοθέατο είναι το νησάκι μπροστά στο *Κανόνι*, που συνδέεται με αυτό μέσω μιας μικρής λωρίδας στεριάς, πάνω στο οποίο βρίσκεται η εκκλησία της Παναγίας των Βλαχερνών και το ξακουστό *Ποντικονήσι*. Πάνω στο μικρό αυτό νησάκι βρίσκεται μια μικρή εκκλησία του Παντοκράτορα του 11ου ή 12ου αιώνα. Επίσης αξιόλογα κτίσματα είναι και τα Ανάκτορα Μιχαήλ και Γεωργίου, ένα από τα ωραιότερα ανάκτορα γεωργιανού ρυθμού που άφησε πίσω της η Αγγλοκρατία. Παραδοσιακά πιάτα της κερκυραϊκής κουζίνας είναι η «παστιτσάδα», το «σοφρίτο» και το «μπουρδέτο». Η

³⁹ www.wikiredeia.org

πόλη της Κέρκυρας έχει πληθυσμό 28.185 κατοίκους (απογραφή 2001) και είναι ένα από τα πιο παλιά αστικά κέντρα της Ελλάδας. Πολιούχος της πόλης είναι ο Άγιος Σπυρίδων Τριμυθούντος, το άφθορο σκήνωμα του οποίου φιλοξενείται στον ομώνυμο ναό, ο οποίος αποτελεί έναν από τους πιο ιδιαίτερους που υπάρχουν. Κάθε χρόνο τον επισκέπτονται χιλιάδες επισκέπτες από όλα τα μέρη της Ελλάδας αλλά και πλήθος ξένων.

Ο Δήμος Κερκυραίων είναι ο πολυπληθέστερος Δήμος της Κέρκυρας, εφόσον περιλαμβάνει όλη την πόλη της Κέρκυρας, η οποία είναι και η πρωτεύουσα του Νομού της Κέρκυρας. Έχει ενετικά αρχοντικά και τα κτίρια είναι υδροχρωματισμένα με το παραδοσιακό κερκυραϊκό χρώμα τής ώχρας. Έχει πλήθος εκκλησιών, οι σπουδαιότερες από τις οποίες είναι η Καθολική Μητρόπολη των Αγίων Ιακώβου και Χριστοφόρου, η Ανατολική Μητρόπολη της Παναγίας Σπηλιωτίσσης και η εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνος. Έχει ιστορικά κτίρια, όπως η Αγγλική Αρμοστεία, τα παλαιά ανάκτορα του Ταξιάρχου Μιχαήλ και Αγίου Γεωργίου, όπου στεγάζεται το μοναδικό στην Ελλάδα Σινοϊαπωνικό Μουσείο, το Λιστόν, το μέγαρο Καποδίστρια, το μητροπολιτικό μέγαρο, το μέγαρο τής Αναγνωστικής Εταιρείας Κερκύρας, το μέγαρο της παλαιάς Ιονικής Τράπεζας, το σημερινό Δημαρχείο, το περίφημο Θέατρο Σαν Τζιάκομο, το μέγαρο τής Ιονίου Βουλής, το μέγαρο τής Ιονίου Ακαδημίας, όπου στεγάζεται η Πρυτανεία τού Ιονίου Πανεπιστημίου.

Η πόλη διαθέτει όλες τις σύγχρονες υπηρεσίες, τράπεζες, αστυνομία, στρατολογία, δημοτικές υπηρεσίες, σταθμούς τηλεοράσεως και ραδιοφώνων, διεθνές λιμάνι κι αεροδρόμιο προσιτό σε κάθε είδους αεροσκάφους. Είναι έδρα του Ιονίου Πανεπιστημίου, της Νομαρχίας Κέρκυρας και της Περιφέρειας Ιόνιων Νησιών.

4.3.2. Ιστορία της Κέρκυρας ⁴⁰

Ευρήματα ανθρώπινης παρουσίας στην Κέρκυρα βρίσκουμε από την παλαιολιθική εποχή, αλλά και από την νεολιθική εποχή έχουν βρεθεί σε διάφορες περιοχές λείψανα. Από την ομηρική εποχή κατοικούσαν οι περίφημοι **Φαίακες** οι οποίοι ήταν Φοινικικής καταγωγής. Οι πρώτοι Έλληνες άποικοι

⁴⁰ Partsch, J., *Η νήσος Κέρκυρα*, 1892.

που εγκαταστάθηκαν είναι από την Ερέτρια της Εύβοιας⁴¹. Στο νησί ήδη κατοικούσαν Ιλλύριοι. Κατόπιν εγκαταστάθηκαν Κορίνθιοι με αρχηγό τον *Χερσικράτη* το 734 π.Χ. Μαζί με τη μητρόπολη της Κορίνθου ίδρυσε την Επίδαμνο, το σημερινό Δυρράχιο. Η Κέρκυρα, ούσα αποικία της Κορίνθου, θέλησε να ανεξαρτητοποιηθεί. Αυτό ήταν ευκαιρία για την Αθήνα να εμπλακεί, παίρνοντας το μέρος της Κέρκυρας. Αυτό ήταν μια από τις αιτίες του ξεσπάσματος του Πελοποννησιακού Πολέμου. Για μεγάλο χρονικό διάστημα έμεινε στην Κέρκυρα και ο Μέγας Αλέξανδρος στα νεανικά του χρόνια. Το νησί πολύ γρήγορα πέρασε στην κυριαρχία των Ρωμαίων κατά τη σταδιακή εξάπλωσή τους προς ανατολάς. Πλήθος βαρβάρων πέρασαν και λεηλάτησαν το νησί κατά τη διάρκεια της Βυζαντινής περιόδου λόγω του ότι ήταν προγεφύρωμα για τις απέναντι ηπειρωτικές ακτές και ήλεγχε την είσοδο της Αδριατικής. Βάνδαλοι, Οστρογότθοι, Μουσουλμάνοι από τις ακτές της νότιας Ιταλίας που ρήμαζαν στην κυριολεξία τις περιοχές αυτές πλήγωσαν την ειρηνική πορεία του νησιού στο χρόνο. Κατόπιν ακολούθησαν Νορμανδοί σκληροί βορειοευρωπαίοι που την εποχή εκείνη είχαν κατακτήσει τη νότια Ιταλία και Σικελία. Ο αρχηγός τους Γυισκάρδος κατέκτησε την Κέρκυρα. Μετά την κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους και τη διανομή των Βυζαντινών εδαφών από τους κατακτητές η Κέρκυρα περιήλθε στους Βενετούς, με διαστήματα επανάκτησής της από τους Έλληνες, αλλά και πάλι κατακτήθηκε από τους Ανδεγαύους το 1267. Επανάηλθαν οι Βενετοί το 1386 και αρχίζει για την Κέρκυρα μια μακράιωνη περίοδος ενετοκρατίας που έδωσε το χρώμα και τον αέρα που ως σήμερα μπορούμε να διαπιστώσουμε. Αυτή την περίοδο το νησί γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη και οικονομική ευημερία, η πόλη της Κέρκυρας βρισκόταν μέσα στο φρούριο, αλλά έξω είχε απλωθεί μια νέα πόλη αείχιστη όμως, με αποτέλεσμα να είναι εκτεθειμένη σε κάθε είδους επιδρομές αλλοφύλων. Και για να αντιμετωπιστεί οποιαδήποτε εχθρική ενέργεια αποτελεσματικά, δημιουργήθηκε μια τεράστια έκταση μπροστά από το φρούριο η σημερινή πλατεία *σπιανάδα*. Το 1431 για πρώτη φορά εμφανίστηκαν Τούρκοι στο νησί και προσπάθησαν μάταια να το καταλάβουν.

⁴¹ Κλήμη Ο., *Ιστορία νήσου Κέρκυρας*, 2002

Το φρούριο του Αγγελόκαστρου στην Κέρκυρα. Οι Βυζαντινές επάλξεις του Αγγελόκαστρου αντιστάθηκαν επιτυχώς στην Τουρκική πολιορκία του 1571

Το 1537 Τούρκοι υπό τον τρομερό αρχηγό του στόλου Βαρβαρόσσα κατέστρεψαν την πόλη εκτός των τειχών και ρήμαξαν την κερκυραϊκή ύπαιθρο παίρνοντας 20.000 αιχμαλώτους. Το 1571 επανέρχονται οι Τούρκοι και πολιορκούν με μανία την πόλη χωρίς τελικά αποτέλεσμα, αλλά κατέστρεψαν το νησί από άκρον εις άκρον. Ύστερα από αυτά τα γεγονότα η Βενετία τειχίζει τη νέα πόλη με το λεγόμενο *νέο φρούριο*, προσπαθώντας να προστατέψει το νησί από τις επιδρομές των Τούρκων.

Το 1716 οι Τούρκοι επανήλθαν με πολυπληθή στρατό να καταλάβουν το νησί, αλλά με την πολύ καλή άμυνα και με την εποπτεία του στρατάρχη *Σούλεμπουργκ* και αυτή η πολιορκία δεν έφερε για τους Τούρκους τα ποθητά αποτελέσματα. Η Βενετία, παρότι άφησε ανεξίτηλα τη σφραγίδα της στην Κέρκυρα, δεν κατάφερε να την προστατέψει επαρκώς, γιατί έζησε μεγάλες σφαγές και καταστροφές από τις επιδρομές των Τούρκων.

Ειδυλλιακή άποψη του λιμανιού περί τα τέλη του 190ου αιώνα. Περιοδικό Εστία του 1894.

Το 1797 ως το 1799 η Κέρκυρα πέρασε στα χέρια των Γάλλων. Κατόπιν πέρασε σε μια ιδιότυπη Ρωσοτουρκική κατοχή, κάτω από τη διοίκηση των Ρώσων. Μετά από πολλές συζητήσεις μεταξύ των Τούρκων και Ρώσων αποφάσισαν να ιδρυθεί η **Επτάνησος Πολιτεία**.

Το 1807 ως και το 1814 επέστρεψαν οι Γάλλοι του Ναπολέοντα στην Κέρκυρα και κατά την διάρκεια της παρουσίας τους έδωσαν χρώμα και μια αίσθηση γαλλική στη πόλη. Με την κατάρρευση των αυτοκρατορικών Γάλλων του Ναπολέοντα, αγγλικός στρατός καταλαμβάνει την Κέρκυρα το 1815 και παρέμειναν εκεί ως το 1864, οπότε το νησί ενσωματώθηκε στην Ελλάδα μαζί με τα άλλα Επτάνησα.

4.4. ΠΑΞΟΙ

Οι **Παξοί**⁴² είναι ένα ζεύγος μικρών νησίδων στο Ιόνιο Πέλαγος, απέναντι από τις ακτές της Ηπείρου με την παρατήρηση ότι και των δύο τα ονόματα αποδίδονται (για το καθένα) στον πληθυντικό αριθμό. Το ΒΔ. νησί, που είναι και το μεγαλύτερο, είναι οι Παξοί, ή Παξός και 5,5 μίλια ΝΑ. αυτού είναι οι Αντίπαξοι, ή Αντίπαξος. Και τα δύο νήκουν στο Νομό Κέρκυρας και αποτελούν ιδιαίτερη επαρχία του, με έδρα τους Παξούς ή Γάιο.

Οι Παξοί είναι νησί με πολλά σπήλαια και θειούχες πηγές. Στους Παξούς παράγεται λάδι και κρασί. Τα μεγαλύτερα χωριά είναι: οι Παξοί, (πρώην Γάιος) πρωτεύουσα της επαρχίας, με 1.089 κατοίκους, που βρίσκεται στις ΝΑ. ακτές της νήσου και σε υψόμετρο μόλις 5 μέτρα, τα Μαγαζιά (451 κατ.) και η Λάκκα, με 427. Ολόκληρη η επαρχία έχει πληθυσμό 2.253 κατοίκους.

4.5. ΛΕΥΚΑΔΑ

Η Λευκάδα⁴³ ή Λευκάς είναι νησί του Ιονίου πελάγους και μαζί με τα νησιά Κέρκυρα, Κεφαλονιά, Ιθάκη, Ζάκυνθος και Παξοί αποτελούν την περιφέρεια Ιονίων Νήσων. Είναι το τέταρτο σε έκταση νησί στο Ιόνιο (320 τ.χλμ.) και το τέταρτο σε πληθυσμό με περίπου 22.000 κατοίκους κατά την απογραφή του 2001. Βάσει του σχεδίου Καποδίστριας η Λευκάδα μαζί με τα νησιά Κάλαμος, Καστός και Μεγανήσι, (γνωστά και ως Πριγκιπονήσια), αποτελούσε το νομό Λευκάδος με έδρα την πόλη της Λευκάδος. Από το 2011 όμως, οπότε και εισήχθηκε στο πρόγραμμα Καλλικράτης, η Λευκάδα, μαζί με τα προαναφερθέντα νησιά, αποτελεί πλέον δήμο με έδρα και πάλι την πόλη της Λευκάδος.

Λόγω της γεωγραφικής της θέσης (οι ακτές της βρίσκονται πολύ κοντά μ' εκείνες της ηπειρωτικής Ελλάδας τις οποίες τις χωρίζει ο ιστορικός πορθμός του Δρεπάνου) συνδέεται με την Αιτωλοακαρνανία με μια πλωτή γέφυρα μή-

⁴² www.traveldailynews.gr

⁴³ www.in.gr/ταξίδια και τουρισμός

κους περίπου 20 μέτρων. Μαζί με την Εύβοια είναι τα δυο μοναδικά νησιά στην Ελλάδα στα οποία η πρόσβαση γίνεται οδικώς.

Το 1963 ήταν που ο Έλληνας μεγιστάνας Αριστοτέλης Ωνάσης αγόρασε το Σκορπιό, μια μικρή νησίδα που βρίσκεται απέναντι απ' τις ανατολικές ακτές της Λευκάδας και πιο συγκεκριμένα στο κοσμοπολιτικό Νυδρί, το οποίο απέκτησε, έκτοτε, παγκόσμια φήμη, φιλοξενώντας κατά καιρούς πλήθος επισκεπτών αλλά και προσωπικοτήτων απ' όλη την υφήλιο. Μάλιστα, οι κάτοικοι της περιοχής, για να τιμήσουν τον Έλληνα εφοπλιστή, έχτισαν προς τιμήν του ένα άγαλμα, το οποίο κοσμεί την πλατεία του χωριού.

4.5.1. Οικονομία

Οι βασικές μορφές οικονομίας στο νησί είναι ο τουρισμός, ο οποίος τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει κατακόρυφη άνοδο, καθιστώντας τη Λευκάδα ένα απ' τα πιο πολυσύχναστα καλοκαιρινά θέρετρα στη μεσόγειο, ενώ η συχνή ενασχόληση των κατοίκων με τη γεωργία, την αμπελουργία, την ελαιουργία και την αλιεία απ' τα παλιά χρόνια μέχρι και σήμερα έχει παίξει πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του τόπου.

4.5.2. Πολιτισμός - Αθλητισμός

Η Λευκάδα, όπως και τα υπόλοιπα νησιά του Ιονίου, έχει πλούσιο πολιτισμό με ποικίλες παραδόσεις και ήθη, τα οποία κρύβουν μια ιστορία εκατοντάδων χρόνων. Το καρσάνικο κέντημα, τα έθιμα των Χριστουγέννων της Πρωτοχρονιάς και των Θεοφανείων και τα Πασχαλινά έθιμα είναι μερικά απ' τα πιο σημαντικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά του λευκαδίτικου λαού. Η Φιλαρμονική Εταιρεία Λευκάδος (ΦΕΛ), που αποτελεί το δεύτερο αρχαιότερο μουσικό σωματείο στην Ελλάδα (ιδρύθηκε το 1850), έχει συνδράμει στην πολιτιστική κληρονομιά του τόπου, συμμετέχοντας σε σπουδαία ιστορικά γεγονότα, όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1896. Επίσης, στο νησί, κάθε καλοκαίρι, λαμβάνει χώρα το Φεστιβάλ χορού και μουσικής (Διεθνές Φεστιβάλ Φολκλόρ) απ' το 1962 μέχρι και σήμερα, με την συμμετοχή καλλιτεχνών απ' όλο τον κόσμο, καθώς και οι Γιορτές Λόγου και Τέχνης που πρωτοδιοργανώθηκαν το 1955 και αποτελούν έναν απ' τους παλαιότερους πολιτισμικούς θεσμούς στον ελλαδικό χώρο.

Η Λευκάδα αποτελεί έναν αξιοζήλευτο προορισμό και για τους λάτρεις των θαλάσσιων σπορ. Σε διάφορα σημεία του νησιού υπάρχουν παραλίες που ενδείκνυνται για τέτοιες περιστάσεις. Για παράδειγμα, στην παραλία του Αη Γιάννη, με την τεράστια αμμουδιά της, μπορεί κανείς να έρθει σε πρώτη επαφή με το καινούριο για την Ελλάδα άθλημα kitesurfing και να μάθει τα μυστικά του. Μάλιστα κάθε χρόνο διοργανώνονται επίσημοι αγώνες με την συμμετοχή αθλητών απ' όλο τον κόσμο. Στον κόλπο της Βασιλικής, στην παραλία Πόντι, είναι το στέκι των windsurfers. Εκατοντάδες αθλητές επισκέπτονται το συγκεκριμένο μέρος κάθε χρόνο για να επιδείξουν τις δυνατότητές τους στο άθλημα της ιστιοσανίδας, ενώ κι εκεί διοργανώνεται Φεστιβάλ Σερφ. Κι οι δύο προαναφερθείσες παραλίες συγκαταλέγονται στις τρεις καταλληλότερες της Ευρώπης και στις δέκα καλύτερες του κόσμου για τέτοιου είδους extreme sports. Άλλες αθλητικές δραστηριότητες που προσφέρει το νησί είναι οι καταδύσεις, το θαλάσσιο σκι, το παραπέντε, η ιστιοπλοΐα, η ποδηλασία αλλά και η ιππασία.

4.5.3. Ιστορία - Μυθολογία

Το όνομά της η Λευκάδα⁴⁴ το πήρε απ' το ακρωτήριο Λευκάτα η αλλιώς Κάβος της Κυράς, που βρίσκεται στο νοτιότερο άκρο του νησιού. Το ακρωτήριο στην αρχαιότητα ονομαζόταν Λευκάς πέτρα ή Λευκάς άκρα. Ένας μύθος λέει ότι η ποιήτρια Σαπφώ, απ' τη νήσο Λέσβο, πήδηξε απ' το βράχο του ακρωτηρίου για να απαλλαγεί απ' τον έρωτά της για τον Φάωνα. Κοντά σ' εκείνη την περιοχή υπάρχει και ο ναός του θεού Απόλλωνα, στον οποίον είναι αφιερωμένος ο λευκός βράχος. Πιο παλιά το νησί ονομαζόταν Αγία Μαύρα παίρνοντας το όνομα αυτό απ' τον ομώνυμο ναό που ήταν κτισμένος μέσα στο κάστρο της Αγίας Μαύρας, το οποίο βρίσκεται απέναντι απ' την πόλη της Λευκάδας και το οποίο αποτελούσε πρότυπο οχυρωματικής τέχνης. Για κάποιο μεγάλο χρονικό διάστημα η πόλη της Λευκάδας ήταν κτισμένη γύρω απ' αυτό το κάστρο, αργότερα όμως οι Βενετοί τη μετέφεραν στη σημερινή της θέση.

Έρευνες έχουν δείξει ότι τα πρώτα δείγματα πολιτισμού στο νησί υπάρχουν απ' την παλαιολιθική εποχή. Από ανασκαφές που πραγματοποίησε

⁴⁴Ροντογιάννης, Π., *Η Ιστορία της νήσου Λευκάδας*, Αθήνα 1982, σελ. 30-73

ο Γερμανός αρχαιολόγος Βίλελμ Ντέρπφελντ στην περιοχή του Νυδρίου, ανακάλυψε ευρήματα απ' την εποχή του Χαλκού (2000 π.χ.) και διατύπωσε τη θεωρία ότι η Λευκάδα είναι η Ομηρική Ιθάκη.

Λίγο έξω απ' την πόλη και πιο συγκεκριμένα κοντά στο Καλλιγόνι υπάρχουν ερείπια της αρχαίας πόλης Νήρικος, η οποία υπήρξε η πρώτη πόλη του νησιού. Γύρω γύρω απ' την πόλη είχε κτιστεί ένα μεγάλο τείχος, κομμάτι του οποίου σώζεται μέχρι και σήμερα.

Η Λευκάδα έχει πάρει μέρος σε πολλές μεγάλες μάχες στο παρελθόν, όπως η ναυμαχία της Σαλαμίνας και η μάχη των Πλαταιών κατά τους περσικούς πολέμους, καθώς και στον Πελοποννησιακό πόλεμο στο πλευρό των Σπαρτιατών. Ακολούθησε πιστά και το Μέγα Αλέξανδρο στην τεράστια εκστρατεία του. Φαίνεται ότι από τους ακολούθους αυτούς ιδρύθηκε η ομώνυμη πόλη στην παραλιακή Συρία, καθώς και μια άλλη κοντά στην Δαμασκό.

Κατά την Βυζαντινή περίοδο η Λευκάδα παρέμεινε στην αφάνεια. Το 1293 δίνεται σαν προίκα στον Ιωάννη Ορσίνι, απ' τον ηγεμόνα του Δεσποτάτου της Ηπείρου, Νικηφόρο. Ο Ορσίνι έκτισε το φρούριο της πόλης ώστε να προστατέψει το νησί απ' τις επιδρομές των πειρατών. Λίγο καιρό αργότερα κτίστηκε μέσα στο κάστρο και ο ναός της Αγίας Μαύρας απ' τον οποίο δανείστηκε το όνομά του και το κάστρο.

4.5.4. Τουρκοκρατία - Ενετοκρατία

Το 1479 οι Οθωμανοί καταλαμβάνουν το νησί, κυριαρχία που κράτησε για περίπου 200 χρόνια. Η Λευκάδα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, γίνεται το μοναδικό νησί απ' τα Επτάνησα που γνωρίζει την τουρκική κατοχή. Το 1684 περνά στα χέρια των Ενετών, οι οποίοι μετέφεραν την πόλη απ' το κάστρο, όπου ήταν κτισμένη, στη σημερινή της θέση. Έτσι, έπειτα από 200 έτη οθωμανικής κατοχής, το νησί περνά στα χέρια των Βενετών και πλέον η μοίρα του θα είναι η ίδια με τη μοίρα των άλλων νησιών του Ιονίου. Τα Ιόνια νησιά πλέον είχαν πολιτική και κοινωνική ενότητα. Οι Βενετοί υποστήριζαν αναγνωρίζαν κι επέτρεπαν στα Επτάνησα την τοπική τους αυτονομία δημιουργώντας

τοπικές αυτοδιοικήσεις, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει την έλλειψη επιρροής των βενετσιάνικων στοιχείων στις υποδομές και τον τρόπο ζωής των κατοίκων του κάθε νησιού. Στοιχεία που είναι έντονα ακόμα και σήμερα.

Το 1797 η Γαλλία με αρχηγό τον Ναπολέον Βοναπάρτη καταλαμβάνει τη Λευκάδα, όπως και τα υπόλοιπα Επτάνησα. Τα οικονομικά μέτρα των Γάλλων Δημοκρατικών όμως είναι αβάσταχτα για τους ντόπιους πολίτες και προκαλούν δυσαρέσκεια. Το 1798 ο Ρωσοτουρκοί κάνουν επέλαση στο Ιόνιο και παίρνουν υπό την κυριαρχία τους τα Επτάνησα. Το 1807 η Λευκάδα και όλα τα νησιά του Ιονίου περνούν στα χέρια της Γαλλίας, η οποία έχει αλλάξει το πολίτευμά της, έχοντας δημιουργήσει ένα αυτοκρατορικό καθεστώς. Το 1810 οι Βρετανοί κυριεύουν το νησί και μέχρι το 1814 έχουν καταλάβει όλα τα Επτάνησα. Τα αυστηρά μέτρα κι οι αυταρχικοί νόμοι των Άγγλων όμως, έχουν ως συνέπεια τις αντιδράσεις των πολιτών με αποτέλεσμα να υπάρχουν επαναστάσεις κι εξεγέρσεις, όπως εκείνη των Λευκαδιτών το 1819 που καταπολεμήθηκε με βιαιότητα και βαρβαρότητα.

Τέλος, το 1864, η Λευκάδα μαζί με τα άλλα Ιόνια νησιά, σύμφωνα με τις συνθήκες του '63 και '64, παραχωρείται επίσημα στην Ελλάδα και τα Επτάνησα μετά από πολλούς αιώνες ξένων κατοχών είναι πλέον ελεύθερα.

4.5.5. Αξιοθέατα⁴⁵

Λίγο έξω απ' την πόλη και απέναντι ακριβώς απ' την πλωτή γέφυρα βρίσκεται το ενετικό κάστρο της Αγίας Μαύρας. Το κάστρο αποτελεί πρότυπο οχυρωματικής τέχνης. Μέσα στην πόλη υπάρχει το αρχαιολογικό μουσείο, το οποίο στεγάζει έργα τέχνης, καθώς κι ευρήματα απ' την παλαιολιθική εποχή μέχρι τους ρωμαϊκούς χρόνους και η Μαρίνα Λευκάδας, η οποία θεωρείται απ' τις μεγαλύτερες και απ' τις πιο οργανωμένες στη Μεσόγειο. Στην είσοδο της πόλης, δίπλα στο λιμάνι βρίσκεται το περίφημο πάρκο των ποιητών, (Οι ντόπιοι συνηθίζουν να το αποκαλούν Μποσκέτο), το οποίο φιλοξενεί τις προτομές σπουδαίων προσωπικοτήτων του νησιού: (Βαλαωρίτης, Σικελιανός, Λευκάδιος Χερν, Δημήτριος Γολέμης, Κλεαρέτη Δίπλα - Μαλάμου), οι οποίοι άφη-

⁴⁵ www.diakopes.gr

σαν εποχή με την καλλιτεχνική τους αύρα και τα θαυμαστά έργα τους. Αξίζει όμως κανείς να περπατήσει πάνω στην ξύλινη γέφυρα που είναι κτισμένη πάνω απ' το κανάλι, που βρίσκεται μπροστά ακριβώς απ' τον πεζόδρομο με τα καφέ-μπαρ, δίπλα απ' το λιμένα της πόλης. Οι κάτοικοι την αποκαλούν γέφυρα των στεναγμών ή γέφυρα των ερωτευμένων. Χτίστηκε στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας και με την αρχιτεκτονική της δίνει βενετσιάνικο αέρα στην πόλη. Στην παραλία της Γύρας, κοντά στην πόλη, βρίσκονται οι τέσσερις ανεμόμυλοι απ' τους δώδεκα που υπήρχαν παλιά, οι οποίοι μέχρι και τα τέλη του 20ου αιώνα άλεθαν μεγάλες ποσότητες σιτηρών, προερχόμενα κυρίως απ' την Ρωσία. Κοντά στο χωριό Φρύνι, λίγο έξω απ' την πόλη βρίσκεται η Ιερά Μονή Φανερωμένης, που αποτελεί μουσείο Εκκλησιαστικής Τέχνης. Δυο χλμ νότια της πόλης υπάρχει η περιοχή του Καλλιγονίου, η οποία περιλαμβάνει τα ερείπια που σώζονται απ' την προϊστορική πόλη Νήρικος. Ο συγκεκριμένος τόπος έχει κηρυχθεί αρχαιολογικός χώρος. Εκτός απ' αυτά όμως, ο επισκέπτης μπορεί να γνωρίσει και τα πανέμορφα φυσικά τοπία που διαθέτει το νησί. Οι παραλίες αστείρευτης ομορφιάς, για τις οποίες η Λευκάδα είναι γνωστή παγκοσμίως, αφού πολλές απ' αυτές έχουν ψηφιστεί επανειλημμένα από τουριστικούς οδηγούς ως οι καλύτερες της Μεσογείου, με πιο γνωστές το Πόρτο Κασιόκι και τους Εγκρεμούς, αποτελούν πόλο έλξης πολλών εκατομμυρίων τουριστών ανά τον κόσμο. Υπάρχουν επίσης και οι καταρράκτες στο Δημοσάρι, λίγο έξω απ' το Νυδρί, καθώς και το Φαράγγι της Μέλισσας στο δήμο Σφακιωτών.

Το ακρωτήριο Λευκάτα⁴⁶, που βρίσκεται στο νοτιότερο άκρο του νησιού, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ιστορία του και προκαλεί θαυμασμό σε όσους το επισκέπτονται.

⁴⁶ Το Ακρωτήριο Λευκάτας ή Κάβος της Κυράς απ' όπου πήρε και το όνομά του το νησί της Λευκάδας. Λευκοί απόκρημνοι βράχοι, το νοτιότερο ακρωτήριο της Λευκάδας. Από εκεί έπεσε στο πέλαγος και βρήκε το θάνατο, σύμφωνα με τη παράδοση, η αρχαία ποιήτρια Σαπφώ, απελπισμένη από τον άτυχο έρωτά της για τον Φάωνα.

4.6. ΙΘΑΚΗ

Η **Ιθάκη**⁴⁷ είναι ένα νησί των Επτανήσων και βρίσκεται στα νότια της Λευκάδας και στα βορειοανατολικά της Κεφαλονιάς, από την οποία χωρίζεται με τον ομώνυμο πορθμό. Πρωτεύουσά της είναι το Βαθύ. Πρόκειται για επίμηκες νησί με έκταση 96 τ.χλμ και πληθυσμό 3.084 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2001. Μαζί με άλλα μικρότερα νησιά αποτελεί την επαρχία Ιθάκης που ανήκει στο νομό Κεφαλληνίας. Η Ιθάκη ανήκει Διοικητικά στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων.

Η Ιθάκη συνδέεται ακτοπλοϊκώς καθημερινά με την Κεφαλονιά, τη Λευκάδα, την Πάτρα και τον Αστακό. Η Ιθάκη έχει 2 λιμάνια, το Βαθύ και τον Πίσω Αετό, που συνδέονται αμφότερα με την Πάτρα μέσω Σάμης (λιμάνι της Κεφαλονιάς). Ο Πίσω Αετός συνδέεται επίσης με το Φισκάρδο της Κεφαλονιάς, τη Βασιλική της Λευκάδας και τον Αστακό Αιτωλοακαρνανίας. Πλοία συνδέουν τις Φρίκες με το Φισκάρδο και τη Βασιλική ή το Νυδρί.

4.6.1. Γενικά

Αποτελείται από τον προϋπάρχοντα Δήμο Ιθάκης⁴⁸ (Βαθύ) και επτά Δημοτικά Διαμερίσματα, ορεινά και παραθαλάσσια. Το Βαθύ, μια γραφική πόλη με έναν ιδιόμορφο κόλπο που κλείνει στην αγκαλιά του το νησάκι Λαζαρέτο και τα δύο ενετικά κάστρα του. Τους μήνες αιχμής της θερινής περιόδου ο πληθυσμός υπερδιπλασιάζεται.

Το νησί πήρε το όνομά του από τον Ίθακο, πρώτου κατοίκου του νησιού (γιος του Πτερέλαου και αδελφός του Πολύκτορα και του Νήριτου) ή κατά τη μυθολογία ήταν γιος του Ποσειδώνα και της Αμφιμέλης. Σύμφωνα με άλλη

⁴⁷ Partsch, J., *Κεφαλληνία και Ιθάκη*, 1892

⁴⁸ "Ιθάκη: Το σύμβολο". Ειδικό αφιέρωμα για το νησί των μύθων και της ιστορίας του περιοδικού Γεωτρόπιο τεύχος 70 σ. 84-92 (Αύγ. 2001)

υπόθεση το όνομα προέρχεται από τη λέξη Ιθή (=εύθυμος) ή από τη φοινικικής καταγωγής λέξη Utika (=αποικία) ή από τη λέξη Ιθύς (=απότομος).

Το Βαθύ και τα τοπικά διαμερίσματα Ανωγής, Σταυρού και Κιονιού έχουν χαρακτηριστεί Παραδοσιακοί Οικισμοί, ενώ ολόκληρο το νησί έχει χαρακτηριστεί ιδιαίτερου φυσικού κάλους.

Η Ιθάκη παρουσιάζει πλούσιο διαμελισμό στις ανατολικές ακτές, που χαρακτηρίζονται από πολλούς κόλπους και ακρωτήρια. Το βορειότερο άκρο του νησιού αποτελεί το ακρωτήριο Μέλισσα, ενώ το νοτιότερο το ακρωτήριο Άγιος Ανδρέας. Ανάμεσα στα δυο αυτά άκρα παρεμβάλλονται ο όρμος Φρικτών, το ακρωτήριο Μαυρωνάς, το ακρωτήριο Άγιος Ηλίας, ο κόλπος Μώλου, το ακρωτήριο Σχοίνος και άλλα ακρωτήρια. Το μήκος των ακτών φτάνει συνολικά τα 101 km. Στο νησί υπάρχουν οι λόφοι Νηρίτο Όρος (806 μέτρα) και το Μεροβίγλι (669 μέτρα).

Χαρακτηριστικό του νησιού είναι τα άγονα εδάφη του και η λειψυδρία, που εμποδίζουν την ανάπτυξη γεωργίας. Το νησί στηρίζεται οικονομικά κυρίως από τον τουρισμό και την αλιεία. Το όνομα του νησιού είναι γνωστό από την αρχαιότητα, καθώς αναφέρεται στην *Οδύσσεια*, Η γενική εκτίμηση των ειδικών δέχεται την ταύτιση της σημερινής με την ομηρική Ιθάκη, εξηγώντας ότι οι διαφορές από την περιγραφόμενη τοπογραφία στην *Οδύσσεια* προέκυψαν είτε λόγω άγνοιας της τοπογραφίας του νησιού από τον ποιητή, είτε λόγω «ποιοτικής αδείας».

4.6.2. Αξιοθέατα⁴⁹

- **Κιόνι:** Παραδοσιακό επτανησιακό χωριό μ' ένα γραφικό λιμανάκι, όπου αράζουν δεκάδες κότερα το καλοκαίρι, άλλοτε καταφύγιο και ορμητήριο των πειρατών. Την είσοδο του κόλπου στολίζουν τρεις μισοερειπωμένοι μύλοι.
- **Σπίτι του Καραϊσκάκη:** Στο Κιόνι, στη δεξιά πλευρά του λιμανιού, σώζεται ένα μικρό τμήμα από το πέτρινο σπίτι που ζούσε , μέχρι την επανάσταση του 1821 ο ήρωας Γεώργιος Καραϊσκάκης.

⁴⁹ www.wikipedia.org

- **Βαθύ:** Πρωτεύουσα του νησιού, ολόκληρος ο οικισμός της πόλης αποτελεί αξιοθέατο, γιατί διατηρεί τον παλαιό Επτανησιακό ρυθμό δόμησης και έχει χαρακτηριστεί παραδοσιακός οικισμός από το 1982, με τον εξαιρετικής ομορφιάς φυσικό κόλπο, που κλείνει στην αγκαλιά του το μικρό νησάκι 'Λαζαρέτο'.
- **Σπήλαιο των Νυμφών:** Στο σπήλαιο αυτό που λέγεται και 'Μαρμαροσπηλιά', με δύο εισόδους, μία για τους Θεούς και μία για τους θνητούς και υπέροχους σταλακτίτες, όπου κατά τον Όμηρο, έκρυψε ο Οδυσσέας τα δώρα του βασιλιά των Φαίακων Αλκίνοου.
- **Παλαιοχώρα:** Από το Περαχώρι μονοπάτι οδηγεί στην ερειπωμένη μεσαιωνική Παλαιοχώρα, όπου βρίσκονται εκκλησίες με υπέροχες βυζαντινές τοιχογραφίες.
- **Αλαλκομενές:** Στην κορυφή του λόφου Αετός βρίσκεται η Αρχαία Ακρόπολη, που οι ντόπιοι ονομάζουν παλάτι του Οδυσσέα. Μπορεί να είναι η πόλη των Αλαλκομενών, μπορεί και η 'Ιθακησίων Πολιτεία' του Αριστοτέλη.
- **Πηλικάτα:** Κοντά στο Σταυρό στα Πηλικάτα, τοποθετείται η πόλη του Οδυσσέα, σύμφωνα με την Ομηρική περιγραφή, ότι βρισκόταν σε σημείο που είχε θέα τρεις θάλασσες και το περιτριγύριζαν τρία βουνά. Εδώ βρίσκεται και το αρχαιολογικό μουσείο του Σταυρού, όπου εκτίθενται ευρήματα της Μυκηναϊκής και Κορινθιακής περιόδου.
- **Ιερά Μονή των Καθαρών:** Η Ιερά Μονή των Καθαρών, προσκύνημα και σημείο αναφοράς για τους απανταχού της γης Ιθακήσιους, είναι κτισμένη στη νοτιο-ανατολική κορυφή του Ομηρικού όρους Νήριτο, σε μια όμορφη γωνία, 600μ περίπου από τη θάλασσα και σε απόσταση 15 χλμ. από το Βαθύ. Η ζωή του Μοναστηριού αρχίζει γύρω στα 1696. Η ιστορία, όμως, της εικόνας της Παναγίας, είναι ακόμα πιο παλιά, όπως αναφέρει ο Πατέρας Θεοδόσιος Δενδρινός στη β' έκδοση του βιβλίου "Το Μοναστήρι της Παναγίας των Καθαρών Ιθάκης". Το όνομα 'Καθαρά' προέρχεται από τη λέξη 'κάθαρα', που στην τοπική διάλεκτο σημαίνει τα ξερόκλαδα και τους μικρούς θάμνους που κόβονται και καίγονται για να καθαρίσει κάποιος τόπος. Επειδή λοιπόν την ιερή εικόνα

του Γενεσίου της Θεοτόκου τη βρήκαν με θαυματουργό τρόπο μέσα στα καιγόμενα κάθαρα, την ονόμασαν «Καθαριώτισσα».

- **Ιερός Ναός Εισοδίων της Υπεραγίας Θεοτόκου (Μητροπολιτικός):** Ο Ιερός ναός της Παναγίας στα Λινοβρόχια, όπως λέγεται, χτίστηκε το 1800. Προϋπήρχε μικρός ναΐσκος, τον οποίο μεγάλωσαν για τις ανάγκες των ενοριτών. Έχει ένα θαυμάσιο ολόγλυπτο ξύλινο τέμπλο, μεταβυζαντινής τέχνης του 1793, που κατασκευάστηκε από τον Μετσοβίτη και το επιβλητικό παλαιό κωδωνοστάσιο του 1820.
- **Σπηλιά του Λοΐζου:** Κέντρο λατρείας του πρωτοελλαδικού πολιτισμού, στον κόλπο της Πόλης (Σταυρός), όπου βρίσκεται βυθισμένη μια αρχαία πόλη. Από όλα τα ευρήματα που βρέθηκαν κατά τις ανασκαφές στη σπηλιά του Λοΐζου που έπεσε, πιστοποιείται περίτρανα, ότι το λιμάνι αυτό εσυχνάζετο από της πρώτης μυκηναϊκής εποχής μέχρι της Ελληνικής και Ρωμαϊκής.
- **Προτομή του Οδυσσέα:** Διαβάστε το 'Ευχήν Οδυσσεΐ' στη προτομή του Οδυσσέα που βρίσκεται στο πάρκο της πλατείας του χωριού Σταυρός.
- **Ανωγή - Κοίμηση της Θεοτόκου:** Στολίδι του χωριού της Ανωγής, η εκκλησία χτισμένη από τον 12ο αιώνα με θαυμάσιες τοιχογραφίες και το βενετσιάνικης τεχνοτροπίας καμπαναριό της. Ο Ναός της Παναγίας στην Ανωγή Ιθάκης, κτισμένος σε υψόμετρο 500μ., είναι ένας από τους μεγαλύτερους, σημαντικότερους και αρχαιότερους ναούς των Βαλκανίων. Είναι ρυθμού Βασιλικής μεγάλων διαστάσεων (μήκος 30μ. και πλάτος 10μ. περίπου) και όπως λέγεται, κτίστηκε τμηματικά πριν από 700 χρόνια. Το εσωτερικό του Ναού παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον, δεδομένου ότι είναι ολόκληρο σκεπασμένο με τοιχογραφίες Βυζαντινής Τεχνοτροπίας και γι αυτό το λόγο έχει κηρυχθεί από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, από το 1959, ως διατηρητέο ιστορικό μνημείο.
- **Ανωγή - Μενίρ:** Στην περιοχή του χωριού της Ανωγής υπάρχουν σκορπισμένοι τεράστιοι ογκόλιθοι που ονομάζονται 'μενίρ'. Ο Αράκλης,

είναι ο σπουδαιότερος και πιο περίεργος αυτών των παράδοξων διαμορφωμένων πέτρινων όγκων. Ο τεράστιος αυτός μονόλιθος, που βρίσκεται λίγο πιο κάτω των σπιτιών του χωριού, έχει ύψος 9μ και επικάθεται σε πλατύτερο βράχο που αποτελεί το βάθρο του.

- **Σταυρό:** Κεφαλοχώρι της Βόρειας Ιθάκης και το μοναδικό μέρος όπου υπάρχει προτομή του Οδυσσέα.

4.7. ΚΥΘΗΡΑ

Τα **Κύθηρα**⁵⁰, νησί γνωστό και με την παλαιότερη ενετική ονομασία **Τσιρίγο** (Cerigo) είναι, κατά τη μυθολογία, το νησί της θεάς Ουράνιας Αφροδίτης και του Έρωτα. Βρίσκεται στη Νότιο Ελλάδα, στα νότια της Πελοποννήσου και νοτιότερα της Ελαφώνησου και του κάβο Μαλιά. Τα Κύθηρα συνδέονται ακτοπλοϊκά όλο το χρόνο με τον Πειραιά και το Καστέλι της Κρήτης. Συνδέονται επίσης με την Καλαμάτα, το Γύθειο και τη Νεάπολη Λακωνίας. Τα Κύθηρα διαθέτουν αεροδρόμιο και συνδέονται αεροπορικά με την Αθήνα όλο το χρόνο με δρομολόγια της Ολυμπιακής αεροπορίας. Το αεροδρόμιο βρίσκεται 15 χλμ. από την Χώρα. Σημαντική είναι για τους κατοίκους αλλά και τους επισκέπτες του νησιού, η μονάδα υγείας του Γενικού Νοσοκομείου και Κέντρου Υγείας Κυθήρων (<http://www.kythira-hospital.gr>) το οποίο ονομάζεται και "Τριφύλλειο". Το νοσοκομείο ιδρύθηκε στις 25.6.1957 μετά από πρωτοβουλία και δωρεά του Κυθήριου ομογενή Νικ. Τριφύλλη. Λειτουργήσε σαν ΝΠΙΔ και το 1959 περιήλθε στο Δημόσιο. Το 1987 αναμορφώθηκε στα πλαίσια του ΕΣΥ σε ενοποιημένο οργανισμό με το Κέντρο Υγείας.

Το όνομα Κύθηρα (Τσιρίγο) έχει βαθιά στην ιστορία τις ρίζες του. Ο Όμηρος το αναφέρει στο επικό του έργο, την Ιλιάδα, ενώ η θεά Αφροδίτη, η θεά του Έρωτα, ταυτίζεται με το νησί και παίρνει το όνομα Κυθέρεια (Ακύθηρος λεγόταν ο στερούμενος θέλητρων άνθρωπος). Και άλλοι όμως σπουδαίοι συγγραφείς της αρχαιότητας αναφέρονται στο νησί με το όνομα Κύθηρα.

⁵⁰ www.alternative.gr

Ανάμεσα σε αυτούς είναι ο Ηρόδοτος, ο Διόνυσος, ακόμα και ο Αριστοτέλης (που παραδέχεται ότι το νησί λεγόταν Πορφυρούσα - λόγω της επεξεργασίας πορφύρας - αλλά στις μέρες του λεγόταν Κύθηρα) και ο Ξενοφώντας (στα Ελληνικά του χρησιμοποιεί τον όρο Κυθηρία γη).

Ο Ισίδωρος (γεωγράφος του Α΄ μ.Χ. αιώνα) υποστήριξε μια "ανατρεπτική" άποψη, ότι δηλαδή το νησί έλαβε το όνομά του από την Κυθέρεια Αφροδίτη και όχι το αντίστροφο. Μάλιστα, μίλησε πρώτη φορά για τη σημασία του ρ. κεύθω και τη σχέση του με τη θεά και το νησί. Κεύθω σημαίνει κρύβω τον έρωτα, ενώ εκείνοι που κάνουν έρωτα στο νησί (στο μέρος εκείνο, δηλ. τα Κύθηρα), ανακαλύπτουν το κρυμμένο ερωτικό πάθος. Η ονομασία του νησιού συναντάται στον πληθυντικό ίσως από την ύπαρξη και των διπλανών Αντικυθήρων.

Ποια η σχέση όμως των δύο προσωνυμιών του νησιού, Κύθηρα και Τσιρίγο; Ύστερα από μελέτες και έρευνες φαίνεται ότι τα δύο παραπάνω ονόματα έχουν σχέση αλληλεπίδρασης, δηλαδή είτε ότι η μια ταυτίζεται με την άλλη είτε ότι η μια δημιουργεί την άλλη.

Έχει ενδιαφέρον να αναφερθεί ότι στην Κύπρο υπάρχει περιοχή Κυθραία ή Κύθρα, όπου βρέθηκαν αγάλματα της θεάς Αφροδίτης, ενώ η κοινή ονομασία της περιοχής είναι Τζυρκά.

4.7.1. Μυθολογία

Η γέννηση της Αφροδίτης⁵¹ στα Κύθηρα, σύμφωνα με τη μυθολογία, υπήρξε το γεγονός εκείνο που καθόρισε και τη μετέπειτα πορεία του νησιού. Σύμφωνα με τη Θεογονία του Ησίοδου, η Αφροδίτη γεννήθηκε στους αφρούς της θάλασσας των Κυθήρων, όταν έπεσαν σε αυτήν τα αποκομμένα από τον Κρόνο γεννητικά όργανα του πατέρα του Ουρανού. Τα κύματα παρέσυραν, σύμφωνα με αυτήν την εκδοχή του μύθου, στη συνέχεια τη θεά, η οποία έφθασε στην Πάφο της Κύπρου, όπου επίσης λατρεύτηκε ως θεά προστάτης του νησιού.

Από τα Κύθηρα φέρεται να έχει και την προσωνυμία *Κυθέρεια* η Αφροδίτη, η οποία λατρεύτηκε στην αρχαιότητα με τρεις μορφές. Ως *Ουρανία*, θεά – προστάτης της αγάπης και του αγνού ερωτά, με κύριο τόπο λατρείας τα Κύθηρα. Ως *Πάνδημος*, θεά – προστάτης του σαρκικού έρωτα και της αναπαραγωγής με κύριο τόπο λατρείας την Κύπρο. Και τέλος, με τη λιγότερο γνωστή μορφή, ως *Αποστρόφια*, θεά που διασφάλιζε την ηθική τάξη και προστάτευε τη σύζυγο και τα παιδιά, που αναφέρεται ότι λατρεύτηκε στη Θήβα και αλλού. Η ίδρυση από τα πολύ πρώιμα χρόνια ναού της θεάς στα Κύθηρα έδωσε και στο νησί τον ομηρικό χαρακτηρισμό *ζάθεα*, δηλαδή πανάγια.

Η ανάδυση της θεάς από τη θάλασσα των Κυθήρων είναι σημειολογικά μια προσπάθεια των αρχαίων, σύμφωνα με τους ειδικούς στην Παλαιοντολογία, να ερμηνεύσουν την ανάδυση του νησιού από τη θάλασσα. Αυτό αποδεικνύεται από τον πλούσιο αριθμό παλαιοντολογικών ευρημάτων, που έχουν

⁵¹ Η σχετική με τη γέννηση της Αφροδίτης διήγηση περιέχεται στον Ησίοδο. Αποτελεί τη συνέχεια της ιστορίας για τον Ουρανό, τη Γαία και τον Κρόνο. Ακολουθεί μετά το πρώτο ταξίδι της θεάς στη Κύπρο, όπου βρίσκονται τα αρχαιότερα και επιφανέστερα ιερά της, στην Πάφο και στην Αμαθουντα. Η ιστορία μεταδόθηκε με έναν ύμνο που αποδίδεται στον Όμηρο. Αρχικά αναφέρω την αρχική διήγηση {Τα αποκομμένα γεννητικά μόρια του πατέρα Ουρανού πέσανε στην αεικίνητη θάλασσα. Εκεί τα πέταξε ο Κρόνος από την στεριά . Πολύ καιρό έπλεαν εδώ και εκεί. Γύρω τους σχηματίστηκε λευκός αφρός από το αθάνατο δέρμα. Ένα κορίτσι ξεπετάχτηκε από εκεί μέσα και μεγάλωσε. Πρώτα, κολυμπώντας ήρθε στα Κύθηρα και κατόπιν στη Κύπρο. Έτσι, βγήκε από το νερό η ωραία, ντροπαλή θεά. Κάτω από τα απαλά πόδια της φύτρωνε τρυφερό χορτάρι. **Οι θεοί και οι άνθρωποι την ονομάζουν Αφροδίτη, γιατί γεννήθηκε από τον αφρό.** Την ονομάζουν επίσης Κυθέρεια, γιατί πρωτοκολύμπησε προς τα Κύθηρα. Ο Έρως και ο Ήμερος, το ταίρι του θεού του έρωτος, την συνόδευσαν αμέσως αφού γεννήθηκε και έγινε Θεά. Σε αυτήν, από τους θεούς και τους ανθρώπους, έλαχε από την αρχή αυτό το έργο τα ψιθυρίσματα των κοριτσιών, τα χαμόγελα και τα αστεία, ο γλυκός πόθος, η αγάπη και η γλυκύτητα.}

προέλευση τη θαλάσσια ζωή, σε εκτεταμένες περιοχές των Κυθήρων, στα Μητάτα και τα Βιαράδικα.

4.7.2. Κλίμα

Το κλίμα των Κυθήρων είναι εύκρατο μεσογειακό. Η μέση ετήσια θερμοκρασία είναι περίπου + 20 °C και το μέσο ετήσιο ύψος βροχής, (διάρκειας περίπου 60 ημερών), είναι 600 χλσ., η μέση νέφωση είναι 4 και η μέση δύναμη των ανέμων περίπου 3 - 4 μποφόρ με επικρατέστερους ανέμους τους βορειοανατολικούς και δυτικούς. Πολλές φορές κατά την Άνοιξη παρατηρείται ένας δυτικός-νοτιοδυτικός άνεμος καλούμενος "προβέντζα" που αθροίζει χαμηλά νέφη δημιουργώντας ομίχλη όπου και απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή των ναυτιλλομένων. Το χιόνι είναι σπάνιο καθώς και η θερμοκρασία κάτω του - 4 °C.

4.7.3. Δημογραφία

Τα Κύθηρα έχουν πληθυσμό 3.354 κατοίκους (απογραφή 2001). Η ομώνυμη πρωτεύουσα του νησιού έχει 579 κατοίκους, ενώ σημαντικά χωριά είναι το Λιβάδι με 370 και ο Ποταμός με 400 κατοίκους. Οι υπόλοιποι κάτοικοι βρίσκονται σε πολλά (σχεδόν 60) μικρά γραφικά χωριά, διάσπαρτα σε όλη την έκταση του νησιού. Το νησί διοικητικά αποτελεί ένα Δήμο που μαζί με την κοινότητα Αντικυθήρων του ομώνυμου γειτονικού νησιού, υπάγονται στην Επαρχία Κυθήρων η οποία ανήκει στη Νομαρχία Πειραιώς. Ιστορικά τα Κύθηρα και τα Αντικύθηρα υπάγονται στα Επτάνησα.

4.7.4. Διοίκηση

Τα Κύθηρα ενσωματώθηκαν στην Ελλάδα μαζί με τα Επτάνησα, των οποίων αποτελούσαν τμήμα, με την αποδοχή του στέμματος του Βασιλείου της Ελλάδος από τον Γεώργιο τον Α΄. Από το 1867 με το Νόμο ΣΞΒ΄ και μέχρι το 1929 υπάγονταν διοικητικά στο νομό Αργολιδοκορινθίας και δικαστικά στο Πρωτοδικείο Γυθείου. Το 1929 υπάχθηκαν διοικητικά στο νομό Αττικοβοιωτίας και δικαστικά στο πρωτοδικείο Πειραιώς. Τέλος, με τη συγκρότηση της Νομαρχίας Πειραιώς και νήσων υπάχθηκε στην τελευταία. Επί των Κυθήρων υ-

φίσταται Ειρηνοδικείο και Παισιματοδικείο. Παλαιότερα υπήρχε υποδιοίκηση της Χωροφυλακής που έδρευε στην πρωτεύουσα του νησιού με δύο σταθμούς, έναν στον Ποταμό και έναν στα Αντικύθηρα. Το λιμενικό έλεγχο μέχρι το 1986 στα Κύθηρα και Αντικύθηρα ασκούσε η Λιμενική Αρχή Γυθείου διατηρώντας επ' αυτού δύο Λιμενικούς σταθμούς, έναν στην Αγία Πελαγία και έναν στο Καψάλι. Από το 1987 υπάχθηκαν στη Λιμενική Αρχή Νεάπολης Βοιών, όπου από Λιμενικός σταθμός (Γυθείου) αναδείχθηκε σε Υπολιμεναρχείο. Από τελωνειακού ελέγχου υφίστανται δύο τελωνοσταθμαρχεία, ένα στην Αγία Πελαγία και ένα στο Καψάλι, που υπάγονται στο Τελωνείο Γυθείου. Εκτός αυτών υφίστανται και όλες οι άλλες δημόσιες υπηρεσίες και γραφεία ΔΕΚΟ.

Περί το τέλος του 1928 στα Κύθηρα λειτουργούσαν 22 δημοτικά σχολεία (και ένα στα Αντικύθηρα), εκ των οποίων 15 ήταν αρρεναγωγεία και 8 παρθεναγωγεία. Το 1929 συμπύχθηκαν σε 15 μικτά, στα οποία φοιτούσαν τότε περίπου 1500 μαθητές και μαθήτριες. Το πρώτο πλήρες κλασσικό μικτό γυμνάσιο ιδρύθηκε το 1921 στην πόλη των Κυθήρων, στο οποίο το 1929 φοιτούσαν περίπου 150 μαθητές και μαθήτριες. Το 1964, επί κυβερνήσεως Γ. Παπανδρέου, χωρίσθηκε σε τριτάξιο Γυμνάσιο και τριτάξιο Λύκειο, όπου επί χούντας το 1967 καταργήθηκε το Λύκειο και επανήλθε ως εξατάξιο Γυμνάσιο, πλην όμως είχε αρχίσει ήδη η συρρίκνωση του πληθυσμού κυρίως λόγω αστυφιλίας. Εκκλησιαστικά τα Κύθηρα αποτελούν ίδια Μητρόπολη, την Ιερά Μητρόπολη Κυθήρων, που έχει έδρα στην πόλη των Κυθήρων.

Οι κάτοικοι είναι κυρίως αγρότες και υπάλληλοι, αλλά με την αύξηση του τουρισμού και την προσέλευση ημιμόνιμων οικιστών, το κέντρο βάρους έχει μετατοπισθεί προς τις τουριστικές επιχειρήσεις και την οικοδομή. Κύρια αγροτικά προϊόντα είναι το λάδι και το μέλι. Τουριστικά το νησί βρίσκεται σε ανάπτυξη. Συνεισφορά στην καλή φήμη του αποτελεί και το γεγονός ότι η οικιστική του ανάπτυξη γίνεται ελεγχόμενα χωρίς αλλοίωση του τοπικού ρυθμού.

4.7.5. Αλυκές Κυθήρων

Σύμφωνα με έκθεση της Λιμενικής Αρχής Γυθείου (Δεκέμβριος 1983), στα Κύθηρα λειτουργούσαν 18 αλυκές από τις 25 που υπήρχαν προπολεμικά, κυρίως επί των ανατολικών ακτών, από τις οποίες παράγονταν αυτόπηκτο

θαλάσσιο μαγειρικό αλάτι, που επαρκούσε για τις ανάγκες του νησιού. Η παραγωγή αυτών δεν παραδίδονταν σε αποθήκες του κρατικού μονοπώλιου (άλατος), που ίσχυε ακόμη, αλλά συλλέγονταν μόνο από τους ενοικιαστές των αλυκών, οι οποίες και ανήκαν στην "Εγχώρια Περιουσία των Κυθήρων", όπου κατ' έτος δίδονταν σε δημοπρασία με ετήσιο ενοίκιο.

4.7.6. Αξιοθέατα

Στο νησί υπάρχει ένα μεγάλο πλήθος από αξιοθέατα με κυριότερο τα πολυάριθμα και διάσπαρτα σε μικρή απόσταση το ένα από το άλλο, παραδοσιακά χωριά και το λοφώδες τοπίο. Υπάρχουν πολλά βυζαντινά και ενετικά μνημεία και μερικά αγγλικά. Τα κυριότερα αξιοθέατα είναι:

- Η **Χώρα** με τα παραδοσιακά στενά και αρχιτεκτονική της και το **κάστρο** της.
- Το **Καψάλι**, το λιμάνι της Χώρας με τους δίδυμους κόλπους, το κέντρο της διασκέδασης στο νησί. Απέναντι απ' το Καψάλι βρίσκεται η βραχονησίδα *Αυγό* ή *Χύτρα* με επισκέψιμο σπήλαιο.
- Η **Παλαιόχωρα**, η ερειπωμένη βυζαντινή πρωτεύουσα του νησιού και η *Κακή Λαγκάδα*, η έξοδος του μεγάλου φαραγγιού της Παλαιόχωρας νότια της Αγ. Πελαγίας.
- Ο **Μυλοπόταμος**, παραδοσιακό χωριό στα δυτικά με τον *καταρράκτη της Φόνισσας* και την μεσαιωνική **Κάτω Χώρα** με το Ενετικό κάστρο, το εντυπωσιακό τοπίο και τα συντηρημένα Βυζαντινά εκκλησάκια μέσα στο κάστρο.
- Ο **Αυλέμονας**, ήσυχο λιμανάκι με μικρό Ενετικό κάστρο.
- Τα μεσαιωνικά **Αρωνιάδικα** και η αλληλουχία παραδοσιακών χωριών στο κέντρο του νησιού.
- Η *γέφυρα στο Κατούνι* που κατασκευάστηκε από τους Άγγλους το 1829 και ήταν η μεγαλύτερη στο είδος της στην Ελλάδα.
- Στο νησί υπάρχει μεγάλο πλήθος από παλαιούς ναούς και μονές από τον 13ο αιώνα και ύστερα. Τρία μοναστήρια, η *Παναγία Μυριδιώτισσα*, προστάτιδα του νησιού, η *Αγία Μόνη* και η *Αγία Ελέσσα* βρίσκονται σε αντικρουστές κορυφές βουνών. Σε τρία σημεία υπάρχουν ναοί μέσα σε σπήλαια.

- Οι κυριότερες παραλίες είναι το *Διακόφτι*, η *Παλαιόπολη*, το *Καλαδί*, οι *Όχελες*, η *Φυρή Άμμος*, το *Μελιδόνι*, το *Καψάλι*, η *Αγία Πελαγία*, οι *Φούρνοι*, ο *Χαλκός*, η *Κομπονάδα*, η *Πλατιά Άμμος*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ, ΠΙΛΟΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

5.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη διάρκεια του επόμενου κεφαλαίου προτείνεται μια σειρά δράσεων που αφορούν παρεμβάσεις σε κάθε ένα από τα νησιά του Ιονίου που περιγράψαμε οι οποίες έχουν πιλοτικό χαρακτήρα.

5.2. ΝΟΜΟΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

5.2.1. Η περιοχή Κερί – Αγαλά

Η περιοχή αυτή περιλαμβάνει φυσικό πλούτο (λίμνη Κερίου, σπηλιές Κερίου, σπηλιά Δαμιανού), όπως ιστορικά μνημεία, (Μυκηναϊκοί Τάφοι) και πολιτιστικές παραδόσεις (παραδοσιακό θέατρο).

Στην περιοχή αυτή προτείνονται :

A. Καθαρισμός και διαμόρφωση των χώρων στα 2 σπήλαια της περιοχής. Διαμόρφωση πρόσβασης και κατασκευή κτιρίου συγκέντρωσης και υποδοχής. Το κτίριο θα περιλαμβάνει εκτός της κεντρικής αίθουσας, αποδυτήρια, αποθήκες, καφενείο και εκθετήριο. Εκεί θα παρέχονται τα κατάλληλα μέσα για την καθοδήγηση στο σπήλαιο. Επίσης θα μπορούσε να συνδυασθεί με την πραγματοποίηση καταδύσεων.

B. Διαμόρφωση παραδοσιακού οικήματος στην πλατεία του Κερίου κατάλληλο για μικρές θεατρικές παραστάσεις. Επίσης η ανάπλαση της πλατείας και αν είναι δυνατόν η κατασκευή καταλλήλου εξοπλισμού για υπαίθριες εκδηλώσεις.

Γ. Διαμόρφωση επισκεψιμότητας στους Μυκηναϊκούς τάφους της περιοχής Κερίου και ανάδειξή τους.

Δ. Διαμόρφωση πεζοδρομήσεων μονοπατιών με σηματοδοτήσεις από τη λίμνη Κερίου, στα σπήλαια και στην πλατεία Κερίου.

Ε. Κατασκευή σημείων πώλησης τοπικών προϊόντων

5.2.2. Η περιοχή Υπεραγάθου – Δρακοσπηλιάς

Στην περιοχή αυτή περιλαμβάνονται σημαντικοί πολιτιστικοί πόροι, (Μονή Υπεραγάθου), φυσικές ομορφιές (Δρακοσπηλιά), παραδοσιακά χωριά (Γύριο).

Στην περιοχή αυτή προτείνονται :

A. Διαμόρφωση της οδικής πρόσβασης στη Μονή Υπεραγάθου από το Βόρειο τμήμα (Άγιοι Πάντες) και της Μεγάλης Σπηλιάς από την Αγία Μαρίνα.

B. Ενοποίηση μέσω πεζοδρομήσεων και διαμόρφωσης μονοπατιών από τη Μεγάλη Σπηλιά μέχρι τη Μονή Υπεραγάθου, και σύνδεσής τους με τον οδικό άξονα που καταλήγει στο Γύριο

Γ. Επίσκεψη της Μονής

Δ. Διαμόρφωση επισκεψιμότητας στη Μεγάλη Σπηλιά με την κατασκευή χώρου υποδοχής και κοινόχρηστων χώρων.

E. Ανάπλαση της πλατείας του παραδοσιακού οικισμού Γύριο.

5.2.3. Η περιοχή στις Βολίμες

A. Ασφαλτόστρωση της οδικής σύνδεσης Βολίμες – Ναυάγιο

B. Κατασκευή οδικών συνδέσεων καθέτους προς την κυρίως οδική πρόσβαση Βολίμες – Ναυάγιο, προς τη Μονή Αγ. Ανδρέου, το σπήλαιο Αγ. Γερασίμου, μέχρι το σπήλαιο Μαραβέλια.

Γ. Επισκευαστικές παρεμβάσεις στις Μονές

Δ. Διαμόρφωση επισκεψιμότητας στο Σπήλαιο του Αγ. Γερασίμου με την κατασκευή χώρου υποδοχής και των αναγκαίων κοινόχρηστων χώρων.

E. Διαμόρφωση των σπηλαίων Σκλάβου – Μαραβέλια

5.2.4. Το Εθνικό Πάρκο Λαγανά

A. Δημιουργία ενάλιου Πάρκου στο νησάκι Πελούζο έκτασης 3 χλμ. και δημιουργία κέντρου καταδυτικού τουρισμού.

B. Δημιουργία νέων υποδομών ανάπτυξης εκπαιδευτικού τουρισμού με διαδρομές και την ικανότητα παρατηρήσεων με τη χρησιμοποίηση ηλεκτρονικών Μέσων.

5.3. ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ

5.3.1. Ανάπτυξη του Άξονα Νυδρί – Αγ. Νικήτα

- A. Διαμόρφωση του χώρου στους Ταφικούς Τύμβους
- B. Ανάπλαση της πλατείας του χωριού Εγκλουβί και κατασκευή σημείων πώλησης τοπικών προϊόντων
- Γ. Επισκευαστικές εργασίες στις Μονές Ευαγγελιστρίας και Αγ. Γεωργίου
- Δ. Πεζοδρομήσεις στην λιμνοδεξαμενή Καρυάς και δημιουργία χώρων ανάπαυσης
- Ε. Διαμόρφωση επισκεψιμότητας του Φαραγγιού Μέλισσας στους Σφακιώτες.

5.3.2. Περιοχή λιμνοθάλασσας στη Λευκάδα

- A. Διαμόρφωση πεζοδρομήσεων γύρω από τη λιμνοθάλασσα, από τους Μύλους μέχρι την περιοχή του Κάστρου
- B. Δημιουργία ήπιων κατασκευών ανάπαυσης και παρατήρησης
- Γ. Ανάδειξη του Κάστρου της Αγ. Μαύρας και ενοποίηση της πρόσβασης

5.3.3. Μεγανήσι

- A. Βελτίωση της πρόσβασης στις σπηλιές του νησιού
- B. Δημιουργία Κέντρου καταδύσεων στον Όρμο Σπήλια.

5.4. ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ - ΙΘΑΚΗΣ

5.4.1. Ευρύτερη περιοχή του Πόρου

Η περιοχή του Πόρου περιλαμβάνει σημαντικούς φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους και αποτελεί την πιο ενδιαφέρουσα ζώνη ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού στην Κεφαλονία.

A. Στο Φαράγγι του Πόρου :

- Διαμόρφωση χώρων επισκεψιμότητας στην αρχή και στο τέλος του φαραγγιού
- Δημιουργία μονοπατιών και χώροι ανάπαυσης και παρατήρησης

B. Μονή Παναγίας της Ατρου:

Δημιουργία χώρων υποδοχής και επισκευαστικές εργασίες

Γ. Αξιοποίηση του σπηλαίου της δράκαινας με διαμόρφωση των εξωτερικών χώρων

Δ. Βελτίωση της πρόσβασης και αξιοποίηση του Μυκηναϊκού Τάφου στα Τζανάτα

E. Ευρύ δίκτυο πεζοδρομήσεων που θα ενοποιεί το χώρο της Παρέμβασης

5.4.2. Περιοχή Λακήθρας – Περατάτα

- A. Διαμόρφωση πεζοδρόμων στη λίμνη Αβυθος, με χώρους ανάπαυσης
- B. Διαμόρφωση του χώρου του Μυκηναϊκού Τάφου στη Λακήθρα
- Γ. Διαμόρφωση του χώρου στο Κάστρο του Αγ. Γεωργίου

5.4.3. Περιοχή νοτίου Ιθάκης

- A. Δημιουργία πρόσβασης στα Σπήλαια Νύμφων – Ευμαίου – Ρίζες
- B. Ενοποίηση των χώρων με μονοπάτια και χώρους ανάπαυσης

5.5. ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

5.5.1. Περιοχή Παντοκράτορα – Δήμου Θηναλίων

- A. Επεμβάσεις επισκευών στη Μονή Παντοκράτορα και δημιουργία χώρων υποδοχής
- B. Πεζοδρομήσεις στην Παλαιά Περίθεια, χώρος ανάπαυσης στην πλατεία
- Γ. Διαμόρφωση της πρόσβασης στη σπηλιά της Λούτσας

5.5.2. Λίμνη Κορισίων

- A. Διαμόρφωση πεζοδρομήσεων γύρω από τη λίμνη
- B. Χώροι ανάπαυσης και παρατήρησης

5.5.3. Περιοχή Παλαιοκαστρίτσας – Αγγελόκαστρο

- A. Δημιουργία δικτύου μονοπατιών μεταξύ των παραδοσιακών οικισμών και Αγγελόκαστρου
- B. Δημιουργία σημείων πώλησης τοπικών αγροτικών προϊόντων

5.6. ΕΝΔΕΙΚΝΥΟΜΕΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

Οι Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις, όπως έχουν περιγραφεί παραπάνω, αποτελούνται από ένα σύνολο δράσεων και έργων διαφορετικών κατηγοριών, από οδοποιία μέχρι προβολή μέσω Internet, που συναρθρώνονται σε ένα κοινό αποτέλεσμα.

Η ένταξη των Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων σε χρηματοδοτούμενα Προγράμματα, απαιτεί σωστό σχεδιασμό και συντονισμό, έτσι ώστε να μπορέσουν να χρηματοδοτηθούν τμηματικά ή συνολικά, από όσο το δυνατόν περισσότερα προγράμματα. Οι χρηματοδοτικοί πόροι του κάθε Επιχειρησιακού προγράμματος της περιόδου 200 – 2013, που αφορούν δράσεις τουριστικής ανάπτυξης, θα χρειασθεί να λειτουργήσουν συμπληρωματικά κά-

τω από κοινή οπτική και όχι ανεξάρτητα, για την υλοποίηση όσο το δυνατόν περισσότερων δράσεων .

Η βασική προτεραιότητα της Περιφέρειας και της Ειδικής Διαχειριστικής Αρχής του ΠΕΠ Ιονίων Νήσων, είναι να ενταχθούν στο νέο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα και στο Συμπλήρωμα Προγραμματισμού 2007 – 2013, οι Άξονες όπως διαρθρώνονται σε επιμέρους Μέτρα, που έχουν ήδη προταθεί παραπάνω.

Αυτό θα είναι το πλαίσιο ένταξης των προτεινόμενων Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων στις χρηματοδοτήσεις του ΠΕΠ Ιονίων Νήσων. Το ύψος του κάθε προϋπολογισμού θα εξαρτηθεί από το γενικότερο σχεδιασμό και το ύψος των χρηματοδοτικών πόρων που θα καθορισθεί για την Περιφέρεια.

Επίσης επί μέρους δράσεις θα μπορούσαν να καλυφθούν από τα Τομεακά Προγράμματα του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης ή του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης.

Άλλες δράσεις μπορούν να χρηματοδοτηθούν από τα διακρατικά Κοινοτικά Προγράμματα και Κοινοτικές Παρεμβάσεις, όπως αυτές διαμορφωθούν την επόμενη προγραμματική Περίοδο.

Για το σχεδιασμό των παραπάνω κινήσεων, θα χρειασθεί ένα ενδεικτικό ύψος προϋπολογισμού και μία λεπτομερή ανάλυση των δράσεων που συνθέτουν κάθε Παρέμβαση. Γι' αυτό το λόγο, είναι αναγκαίο να πραγματοποιηθούν Μελέτες Εφαρμογής, όπου θα αναλύονται οι παράμετροι και το κόστος υλοποίησης της κάθε δράσης. Οι τελικές προτάσεις και τα Τεχνικά δελτία θα προταθούν προς ένταξη στα Επιχειρησιακά Προγράμματα, τους τελικούς δικαιούχους, του Δημόσιου και του Ιδιωτικού Τομέα. Οι προτάσεις πρέπει να είναι σωστά τεκμηριωμένες και να λειτουργούν στη βάση των Μελετών Εφαρμογής. Επειδή ένα από τα κριτήρια αξιολόγησης και ένταξης είναι η πληρότητα και η ωριμότητα των έργων και επειδή ο ανταγωνισμός θα είναι έντονος από τις άλλες Περιφέρειες, θα είναι ευκαταίο οι Φορείς να προετοιμάζονται από τώρα.

Η οριοθέτηση των προτεινόμενων δράσεων, το ύψος του αιτούμενου Προϋπολογισμού, η έκδοση των απαιτούμενων Αδειών κτλ, είναι ενέργειες χρονοβόρες που μπορούν όμως να αρχίσουν άμεσα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΤΑ ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ ΚΑΙ Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

6.1. Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων σε συνδυασμό με τις εξελίξεις που διαφαίνονται στον Μεσογειακό και Ευρωπαϊκό χώρο, αναμένεται να έχουν σημαντικές επιδράσεις στην προοπτική τουριστικής ανάπτυξης της.

Τις τελευταίες δεκαετίες η βελτίωση και ανάπτυξη των αερομεταφορών οδήγησε στη μείωση του χρόνου και των ναύλων διευρύνοντας έτσι σημαντικά το πλήθος των ανθρώπων που μπορούν να ταξιδέψουν αλλά και των επιλογών που έχουν ώστε να προσεγγίσουν νέους αναδυόμενους τουριστικούς προορισμούς με ιδιαίτερα ανταγωνιστικά χαρακτηριστικά (χαμηλό κόστος, παρθένους πόρους, ποιοτικές υπηρεσίες, νέες εμπειρίες και εικόνες κλπ).

Παράλληλα, οι εξελίξεις στα κοινωνικοοικονομικά στοιχεία διαφοροποιούν σημαντικά την καταναλωτική συμπεριφορά και τις συνήθειες, με συνέπεια να διαμορφώνονται νέες καταναλωτικές τάσεις σε όλο το εύρος της αγοράς και κατά συνέπεια και στον τουρισμό. Πλέον ο τουρίστας είναι περισσότερο ενημερωμένος, κάνει περισσότερα ταξίδια διακοπών ανά έτος αλλά μικρότερης διάρκειας, μπορεί ευκολότερα να συγκρίνει τιμές και παρεχόμενες υπηρεσίες, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη σχέση κόστους και απόδοσης αλλά είναι διατεθειμένος να πληρώσει για καλές υπηρεσίες, αναζητά νέους προορισμούς και εμπειρίες, θέλει να συμμετέχει ενεργά σε δραστηριότητες κατά τη διάρκεια των διακοπών του, ενδιαφέρεται περισσότερο για εξειδικευμένα προϊόντα κ.α. Έχοντας υπόψη ότι ο τουρισμός αποτελεί μια οικονομική δραστηριότητα αυτομάτως ο πελάτης/τουρίστας τοποθετείται στο επίκεντρο των πολιτικών που σχεδιάζει η περιφέρεια για την ορθολογική και αποτελεσματική τουριστική της ανάπτυξη.

Σκιαγραφώντας την τουριστική προσφορά παρατηρούμε ότι ο Μεσογειακός χώρος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα παγκόσμια τουριστικά θέρετρα. Το μεγαλύτερο μέρος του τουριστικού ρεύματος αποτελείται κυρίως από Ευρωπαίους και συγκεντρώνεται στις Μεσογειακές χώρες.

Δεδομένου ότι η τουριστική ζήτηση στρέφεται ήδη στην αναζήτηση, εκτός του ήλιου και της θάλασσας, σε διαφορετικού είδους ενδιαφέροντα και δραστηριότητες σχετιζόμενα περισσότερο με τη φύση, τον πολιτισμό, την αρχιτεκτονική, τις κοινωνικές, ιστορικές, λαογραφικές, παραδοσιακές ταυτότητες των περιοχών, τις τοπικές συνήθειες όπως οι τοπικές κουζίνες κλπ και έχοντας υπόψη ότι τα Ιόνια Νησιά διαθέτουν πληθώρα φυσικών και ανθρωπογενών πόρων, επιβάλλεται άμεσα με ρεαλιστικό και αποτελεσματικό τρόπο να ανανεωθεί το παρεχόμενο τουριστικό προϊόν της περιφέρειας σύμφωνα με τις σύγχρονες τάσεις αλλά να ληφθούν μέτρα πρόβλεψης για τις μελλοντικές εξελίξεις του τομέα. Ο τουρισμός μέσω της μεταφερόμενης κατανάλωσης τροφοδοτεί το τοπικό οικονομικό κύκλωμα ενισχύοντας την τοπική κατανάλωση που με την σειρά της υπό προϋποθέσεις ενεργοποιεί τους παράγοντες ενδογενούς ανάπτυξης. Συνεπώς, ο τουρισμός επιδρά ως μοχλός ανάπτυξης, ως καταλύτης για την ανάπτυξη όλων των παραγωγικών τομέων.

Στο πλαίσιο των δεδομένων αυτών κρίνεται αναγκαία η ολοκλήρωση και ενίσχυση των βασικών δικτύων επικοινωνίας ώστε να συνθέσουν ένα πυκνό ιστό που θα βελτιώσει τη συνοχή της περιφέρειας και παράλληλα θα την βγάλει από την απομόνωση, δημιουργώντας αναπτυξιακές ευκαιρίες.

6.2. ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ⁵²

Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται το δυναμικό σε ξενοδοχειακές μονάδες στην περιφέρεια των Ιονίων μέχρι το τέλος του 2008.

ΝΟΜΟΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΑ	5	4	3*	2	1	ΣΥΝΟΛΟ
ΙΘΑΚΗ	ΜΟΝΑΔΕΣ		1	2	2		5
	ΔΩΜΑΤΙΑ		18	49	42		109
	ΚΛΙΝΕΣ		37	91	81		209
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ		11	25	86	8	130
	ΔΩΜΑΤΙΑ		1309	994	2318	111	4732
	ΚΛΙΝΕΣ		2586	1894	4500	213	9193
ΚΕΡΚΥΡΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	11	55	88	192	63	409
	ΔΩΜΑΤΙΑ	2238	7348	6354	6470	1298	23719
	ΚΛΙΝΕΣ	4249	13748	12121	12190	2501	44809
ΠΑΞΟΙ	ΜΟΝΑΔΕΣ		1	3	1	1	6
	ΔΩΜΑΤΙΑ		6	91	42	15	154
	ΚΛΙΝΕΣ		11	164	83	30	288
ΜΕΓΑΝΗΣΙ	ΜΟΝΑΔΕΣ		1	1			2
	ΔΩΜΑΤΙΑ		50	14			64
	ΚΛΙΝΕΣ		100	27			127
ΛΕΥΚΑΔΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	1	4	15	66	6	92
	ΔΩΜΑΤΙΑ	102	212	598	1452	125	2489
	ΚΛΙΝΕΣ	204	434	1148	2800	236	4822
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	3	22	61	161	10	257
	ΔΩΜΑΤΙΑ	293	1949	5131	6143	264	13780

⁵² Πηγή: Ξενοδοχειακό επιμελητήριο της Ελλάδας, 31/12/2008

	ΚΛΙΝΕΣ	599	3848	9947	11770	508	26672
ΣΥΝΟΛΟ	ΜΟΝΑΔΕΣ	15	95	195	508	88	901
	ΔΩΜΑΤΙΑ	2633	10892	13242	16467	1813	45047
	ΚΛΙΝΕΣ	5052	20764	25392	31424	3488	86120

Από τον παραπάνω πίνακα καταλαβαίνουμε τα εξής:

- Το ξενοδοχειακό δυναμικό της Περιφέρειας εμφανίζει σημαντικές ποιοτικές και ποσοτικές διακυμάνσεις ανά νομό
- Ξενοδοχεία πέντε αστέρων βρίσκονται μόνο στα τρία από τα πέντε νησιά
- Στις χαμηλές κατηγορίες αστεριών εντοπίζεται κατακερματισμός των ξενοδοχείων μικρής δυναμικότητας.

Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων (ΠΙΝ) κατέχει εξέχουσα θέση στην τουριστική ανάπτυξη τόσο σε επίπεδο χώρας, όσο και σε μεσογειακό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2003 προσελκύει το 7% των αφίξεων, το 10% περίπου των διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών τουριστών της χώρας και παράλληλα συγκεντρώνει το 12% του αποθέματος των ξενοδοχειακών κλινών. Με βάση τα στοιχεία των συνολικών διανυκτερεύσεων (αλλοδαπών και ημεδαπών) η τουριστική δραστηριότητα της Περιφέρειας διανύει μίαν ακόμη κυκλική πορεία με σημεία-καμπές τα έτη 1996 (3,9 εκατ.), 2001 (6,6 εκατ.) και 2004 (4,4 εκατ.). Η καμπύλη αυτή διαμορφώνεται (και λόγω μεγέθους – 85%) από τις διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών οι οποίες χαρακτηρίζονται από τις παραπάνω αυξομειώσεις, ενώ η επισκεψιμότητα των ημεδαπών διακρίνεται μάλλον από σταθερότητα.

Από την επιμέρους χωρική ανάλυση των στοιχείων φαίνεται ότι (και λόγω μεγέθους) ο τουρισμός της Κέρκυρας επηρεάζεται εντονότερα και δυσμενέστερα από τις εξελίξεις, με το μερίδιό του να βαίνει μειούμενο, ακόμη και όταν σε απόλυτους αριθμούς αυξάνει (από το 75% της Π.Ι.Ν. το 1995 στο 55% το 2003). Η τουριστική δραστηριότητα χαρακτηρίζεται από μεγάλη ανισοκατανομή ενδοπεριφερειακά: Κέρκυρα (από παλαιότερα) και

Ζάκυνθος (από τα μέσα της δεκαετίας του 1990) συγκεντρώνουν τα τελευταία 10 έτη περί το 88% των συνολικών διανυκτερεύσεων. Η Περιφέρεια διαθέτει 80.673 ξενοδοχειακές κλίνες (2004)³⁸, κατανεμημένες σε 42.233 δωμάτια και 854 μονάδες.

6.3. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

6.3.1. Υποδομές μεταφορών

Κρίσιμος παράγοντας ανάπτυξης είναι ο τομέας των μεταφορών, καθώς εκτός από την εξυπηρέτηση «εσωτερικών», ενδότερων αναγκών επικοινωνίας, προσδιορίζει ή υποστηρίζει την εξωστρέφειά και την ελκυστικότητα των Ιόνιων νησιών. Από την άποψη αυτή, ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την περιοχή του Ιονίου αποκτούν :

- Ο θαλάσσιος άξονας Αδριατικής-Ιονίου-Ανατολικής Μεσογείου που προωθείται στο πλαίσιο των Διευρωπαϊκών Δικτύων, Η αξιοποίησή του, παρότι αφορά κυρίως τις βασικές δυτικές πύλες της χώρας, δηλαδή τους λιμένες Ηγουμενίτσας και Πάτρας, υπό προϋποθέσεις μπορεί να δημιουργήσει θετική επίδραση και ευκαιρίες για βασικούς λιμένες των Ιόνιων Νησιών, ιδιαίτερα δε στη μαζική διακίνηση επιβατών.
- Για την Περιφέρεια Ιόνιων Νήσων ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι υλοποιούμενοι χερσαίοι άξονες, όπως η Εγνατία οδός που καταλήγει στο λιμάνι της Ηγουμενίτσας και συντομεύει σημαντικά το χρόνο επικοινωνίας με το βόρειο-Ελλαδικό χώρο και ο Δυτικός Άξονας (Ιόνια οδός), που ουσιαστικά και υπό την προϋπόθεση της δημιουργίας των απαιτούμενων συνδέσεων, θα λειτουργήσει και ως χερσαίος άξονας ενδοεπικοινωνίας της Περιφέρειας σε συνδυασμό βέβαια με τις λειτουργούσες «οριζόντιες» θαλάσσιες συνδέσεις.

Σημαντικός παράγοντας για τη βελτίωση των ενδοπεριφερειακής εμβέλειας μεταφορών, είναι η ενίσχυση της λειτουργικότητας του περιφερειακού άξονα βορρά-νότου, που μέσω ενός συστήματος συντονισμένων

χερσαίων, θαλάσσιων και εναέριων μεταφορών, θα διευκολύνει την επικοινωνία από το βορειότερο μέρος της Κέρκυρας έως το νοτιότερο της Ζακύνθου. Στο σύστημα αυτό εντάσσονται τόσο οι χερσαίοι οδικοί άξονες Β-Ν των τεσσάρων μεγαλύτερων νησιών, όσο και οι λιμένες περιφερειακής εμβέλειας, καθώς και τα αεροδρόμια της Περιφέρειας, συμπεριλαμβανομένου και του Ακτίου. Η δια-περιφερειακή σύνδεση με τις απέναντι Ηπειρωτικές Περιφέρειες και κέντρα πάλι μέσω ενός συστήματος συνδυασμένων θαλάσσιων και χερσαίων συνδέσεων, πέραν αυτού του στόχου, στην ουσία προσφέρει μια παράλληλη δυνατότητα ενδοπεριφερειακής επικοινωνίας, μέσω «οριζόντιων» θαλάσσιων συνδέσεων και «κάθετων» χερσαίων ηπειρωτικών.

6.3.2. Οδικό δίκτυο

Το βασικό οδικό δίκτυο που συνδέει τους οικισμούς και τις πόλεις της Περιφέρειας, έχει περίπου τα ίδια χαρακτηριστικά σε όλους τους νομούς και μπορεί να ιδωθεί σε περισσότερα του ενός επίπεδα:

- Το κεντρικό αξονικό δίκτυο Β-Ν σε κάθε νησί που συνδέει τα άκρα κάθε νησιού με το κύριο αστικό-διοικητικό κέντρο και με τα μεγαλύτερα λιμάνια και αεροδρόμια.
- Τις επιμέρους συνδέσεις που διευκολύνουν την πρόσβαση στο βασικό άξονα, σε άλλα λιμάνια, αλλά και τις συνδέσεις των τοπικών κέντρων.
- Τις επιπλέον αναγκαίες συνδέσεις που σχετίζονται με τη διευκόλυνση πρόσβασης στις τουριστικά αναπτυγμένες παραλιακές περιοχές.
- Το απαραίτητο οδικό δίκτυο για την επικοινωνία των απομονωμένων περιοχών (ορεινές περιοχές, μικρά νησιά).

Ως κύρια προβλήματα του καταγράφονται η διέλευση οδικών αξόνων μέσα από οικισμούς, το ανεπαρκές πλάτος των οδικών αξόνων, η μη ικανοποιητική κατάσταση του οδοστρώματος, τα ανεπαρκή γεωμετρικά χαρακτηριστικά της χάραξης των αξόνων, η ελλιπής σήμανση, η ανεπάρκεια φωτι-

σμού έξω από τους οικισμούς, οι ελλείψεις στην κατασκευή τεχνικών έργων, και οι ελλείψεις στην υποδομή οδικής ασφάλειας, παρά τις βελτιώσεις που επιχειρήθηκαν έως σήμερα. Σημαντικά επίσης προβλήματα παρουσιάζονται σε κομβικούς οικισμούς ή στα αστικά κέντρα όπου δεν υπάρχουν παρακαμπτήριες οδοί και στα δημοτικά δίκτυα λόγω της πολεοδομικά ανοργάνωτης διάρθρωσης.

Το συνολικό μήκος του οδικού δικτύου, που είναι ένα από τα πυκνότερα της χώρας, υπολογίζεται περί τα 5.233 χιλιόμετρα⁵⁴, και κατανέμεται κατά 19% στη Ζάκυνθο, 41% στην Κέρκυρα, 28% στην Κεφαλληνία και 12% στη Λευκάδα.

6.3.3. Λιμενική Υποδομή

Τα λιμάνια της Περιφέρειας των Ιονίων Νήσων κατά βάση εξυπηρετούν την επιβατική κίνηση και την κίνηση των σκαφών αναψυχής και διακρίνονται σε διάφορες κατηγορίες με βάση το έργο που επιτελούν. Το σημαντικότερο λιμάνι της Περιφέρειας είναι το λιμάνι της Κέρκυρας χαρακτηρισμένο ως εθνικής σημασίας, το οποίο έχει σημαντική κίνηση σκαφών και επιβατών. Στο Νομό Κέρκυρας, υπάρχει το λιμάνι της Λευκίμης που παρέχει τη σύνδεση της Νότιας Κέρκυρας με την ηπειρωτική Ελλάδα μέσω Ηγουμενίσσας, το λιμάνι της Κασσιόπης που αναμένεται να λειτουργήσει ως διασυνοριακό, με σύνδεση με την Αλβανία, μικρά λιμάνια στα Διαπόντια νησιά που διασφαλίζουν την τοπική συγκοινωνία, όπως και τα λιμάνια των Παξών. Τέλος στο κέντρο της ανατολικής ακτογραμμής της Κέρκυρας, στη θέση Γουβιά, λειτουργεί μαρίνα (800 θέσεων) η οποία διαθέτει όλες τις εξυπηρετήσεις.

Ο Νομός Ζακύνθου διαθέτει ένα βασικό λιμάνι, το οποίο εξυπηρετεί όλη την επιβατική και εμπορευματική κίνηση με την Κυλλήνη σημειώνοντας σημαντικούς φόρτους.

Κύρια λιμάνια της Κεφαλληνίας είναι το Αργοστόλι, ο Πόρος, η Σάμη και το Ληξούρι. Ο Πόρος και η Σάμη είναι τα σημαντικότερα λιμάνια του νη-

σιού που διασφαλίζουν τη σύνδεσή του με την Ηπειρωτική χώρα μέσω Πάτρας και Κυλλήνης, ενώ το λιμάνι του Αργοστολίου εξακολουθεί να είναι ένα εμπορευματικό και επιβατικό λιμάνι.

Τέλος, στην Ιθάκη, κύριο λιμάνι είναι το Βαθύ στην ανατολική πλευρά του νησιού. Στο Αργοστόλι έχουν κατασκευασθεί οι λιμενικές εγκαταστάσεις Μαρίνας 190 θέσεων.

Στο Νομό Λευκάδας υπάρχει το λιμάνι της Λευκάδας, που λόγω της ιδιομορφίας του Νομού (συνδέεται με πλωτή γέφυρα με τις απέναντι ηπειρωτικές ακτές) λειτουργεί κυρίως ως σταθμός ανεφοδιασμού σκαφών αναψυχής. Το λιμάνι του Νυδρίου εξυπηρετεί κυρίως τακτικές τοπικές ακτοπλοϊκές γραμμές και κατά τη θερινή περίοδο διακινεί σημαντικό φορτίο με μικρά κυρίως πλοία, ενώ από το λιμάνι της Βασιλικής εκτελούνται εποχιακά δρομολόγια προς Κεφαλληνία και Ιθάκη. Στην πόλη της Λευκάδας λειτουργεί η προσφάτως κατασκευασθείσα Μαρίνα, 482 θέσεων.

Οι ανάγκες των λιμένων αυτών σε συμπληρωματικές υποδομές συναρτώνται με το ρόλο που καλούνται να έχουν στο τοπικό, περιφερειακό και διεθνές σύστημα μεταφορών και μάλιστα υπό το πρίσμα της αυξανόμενης σημασίας που αποδίδεται στην ενίσχυση των θαλάσσιων μεταφορών και της προβλεπόμενης λειτουργίας θαλάσσιων «αυτοκινητόδρομων».

6.3.4. Αεροπορική υποδομή

Αεροδρόμια υπάρχουν σε όλα τα Νησιά της Περιφέρειας εκτός της Λευκάδας που δεν διαθέτει αεροδρόμιο αλλά εξυπηρετείται από το αεροδρόμιο του Ακτίου, το οποίο απέχει 18 χλμ. Από την πόλη και είναι και στρατιωτικό.

Ένα από τα διεθνή αεροδρόμια, χωροθετημένο πολύ κοντά στην πόλη της Κέρκυρας, είναι ο Κρατικός Αερολιμένας Κέρκυρας «Ιωάννης Καποδίστριας» με ικανότητα εξυπηρέτησης 1.500 επιβατών σε ώρα αιχμής και έχει ήδη ενταχθεί στα αεροδρόμια Κοινοτικού ενδιαφέροντος. Τα αεροδρόμια της Κεφαλληνίας (9 χλμ. ΝΑ του Αργοστολίου) και της Ζακύνθου (στην περιοχή Καλαμάκι, σε απόσταση 5 χλμ. από την πόλη) είναι επίσης σημαντικά αεροδρόμια δυνάμενα να δεχθούν διεθνείς πτήσεις. Τα ποσοστά

των δρομολογίων εξωτερικού είναι πολύ περισσότερα σε σχέση με του εσωτερικού σε όλα τα αεροδρόμια, με εξαίρεση την Κεφαλληνία. Επίσης ο αριθμός των έκτακτων δρομολογίων που αφορούν πτήσεις charters είναι εμφανώς μεγαλύτερος των τακτικών δρομολογίων και υποδηλώνει οργανωμένα τουριστικά «πακέτα».

Επίσης, τα τελευταία χρόνια λειτουργεί ενδοπεριφερειακή αεροπορική γραμμή που συνδέει με σταθμούς τα αεροδρόμια Κέρκυρας, Ακτίου, Κεφαλληνίας και Ζακύνθου, με δρομολόγια δύο φορές τη εβδομάδα με επέκταση προς Αθήνα και Θεσσαλονίκη, ενώ πρόσφατα έχουν αναπτυχθεί οι γραμμές Κέρκυρα-Πάτρα, Κέρκυρα-Ιωάννινα και Κέρκυρα-Παξοί με την χρήση υδροπλάνων.

Τέλος, η Περιφέρεια διαθέτει 4 ελικοδρόμια στα μικρά νησιά Ερείκουσα, Οθωνοί, Παξοί (στα διοικητικά όρια της Κοινότητας Γαΐου) και στην Ιθάκη.

Η πληθώρα των αναγκαίων συνδυασμών και μέσων για την ενδοπεριφερειακή και δια-περιφερειακή επικοινωνία, που σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στον κατακερματισμό του χώρου, σε συνδυασμό με τις ευρύτερης εμβέλειας εξελίξεις στον τομέα των μεταφορών που αγγίζουν την περιοχή των Ιονίων, δημιουργούν μια συνολική κατάσταση η οποία επιδεινώνεται από την έλλειψη μιας μακροπρόθεσμης ιεράρχησης και επιμερισμού ρόλων όσον αφορά στους κόμβους και τα δίκτυα επικοινωνιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

7.1. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων⁵³ αποτελεί μια νησιωτική περιφέρεια, η οποία συγκροτήθηκε με βάση κυρίως το κοινό ιστορικό και πολιτισμικό παρελθόν της. Τα νησιά έχουν κοινά κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά, που απορρέουν από την δομή του νησιωτικού χώρου στον οποίο εντάσσονται. Το κοινό ιστορικό και πολιτισμικό παρελθόν με τους πλούσιους πολιτιστικούς πόρους έχει διαμορφώσει την ταυτότητά της Περιφέρειας. Παράλληλα η Περιφέρεια διαθέτει αξιόλογο φυσικό περιβάλλον με διακεκριμένους οικότοπους που παρουσιάζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του νησιωτικού χώρου.

Η περιφερειακότητα των Ιονίων Νήσων⁵⁴ δεν έχει αντιμετωπισθεί ακόμη αποτελεσματικά και αποτελεί άμεσα ιεραρχημένο στόχο σε συνδυασμό με την άμβλυνση των ενδο-περιφερειακών και ενδονομαρχιακών αντιθέσεων. Όσον αφορά στην συνοχή των νησιών, αυτή είναι συνυφασμένη με την άρση της απομόνωσης και την σύνδεση με κέντρα του ηπειρωτικού χώρου, με θαλάσσια και εναέρια δίκτυα καθώς και με την μείωση της περιφερειακότητας. συνακόλουθες ενδοπεριφερειακές διαφορές στο επίπεδο της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και με σημαντικά προβλήματα οργανικής διασύνδεσης μεταξύ των νησιών αλλά και στην σύνδεσή τους με την ηπειρωτική χώρα και τις χώρες της Βαλκανικής καθώς και της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Επίσης έχουν την δυνατότητα ανάπτυξης διαπεριφερειακών σχέσεων στο χώρο της Κεντρικής Μεσογείου με προώθηση οικονομικών και πολιτιστικών σχέσεων και ολοκληρωμένη διαχείριση του νησιωτικού πλέγματος της Κεντρικής Μεσογείου.

Η Περιφέρεια έχει συνολική έκταση 2.318 τ.χλμ, καλύπτει δε το 1,8% της συνολικής έκτασης της χώρας⁵⁵. Αποτελείται από τους Νομούς Κερκύρας,

⁵³ Μοσχονάς Ν., *Το Ιόνιο Κράτος και οι αγώνες των Επτανησίων*, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τομ.ΙΓ (1977), σελ.200-217

⁵⁴ *Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Ιονίων Νήσων 2000-2006 - ΕΝΔΙ-ΑΜΕΣΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ*

⁵⁵ www.wikipedia.org

Λευκάδας, Κεφαλληνίας & Ιθάκης και Ζακύνθου και σύμφωνα με τη νέα διοικητική διαίρεση («Καποδίστριας») αποτελείται από 33 νέους δήμους και 6 κοινότητες, οι οποίες παρέμειναν για εθνικούς ή οικονομικούς λόγους. Η έδρα της Περιφέρειας ευρίσκεται στην Κέρκυρα.

Συνολικά η Περιφέρεια αριθμεί 32 νησιά (μικρά και μεγάλα) εκ των οποίων κατοικούνται μόνο τα 13. Περιλαμβάνει από τα βόρεια προς τα νότια τα νησιά Οθωνοί, Ερείκουσα, Μαθράκι, Κέρκυρα, Παξοί, Αντίπαξοι, Λευκάδα, Μεγανήσι, Κάλαμος, Καστός, Ιθάκη, Κεφαλληνία και Ζάκυνθο.

Βασικά γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά των Ιόνιων Νησιών είναι οι ορεινοί όγκοι με μεγάλο υψόμετρο, οι λιμνοθάλασσες, τα ποτάμια καθώς και οι καταπράσινες πεδιάδες. Τα υψηλότερα όρη είναι ο Αίνος στην Κεφαλληνία, η Ελάτη στην Λευκάδα, ο Παντοκράτορας στην Κέρκυρα και ο Βραχίωνας στην Ζάκυνθο. Ανάμεσα στα όρη απλώνονται εύφορες κοιλάδες κατάφυτες στο μεγαλύτερο μέρος από ελιές.

Γενικά η Περιφέρεια των Ιονίων Νήσων, λόγω της σημαντικής ανάπτυξης του τουριστικού τομέα τις τελευταίες δεκαετίες, δίνει την εντύπωση στον μακρινό παρατηρητή ότι πρόκειται για μια σχετικά ανεπτυγμένη Περιφέρεια. Στην πραγματικότητα όμως πρόκειται για μια νησιωτική ακριτική περιφέρεια με τις

Η προώθηση των περιφερειακών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι δυνατόν να οδηγήσει την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, μέσα από την ανάδειξη της γεωγραφικής της θέσης, στο κέντρο του διαδρόμου Αδριατικής-Ιονίου. Τα Ιόνια Νησιά μπορούν να διαδραματίσουν ένα στρατηγικό ρόλο στις προγραμματιζόμενες δράσεις για την ανάπτυξη διασυνοριακών συνεργασιών ανάμεσα σε Ελλάδα-Ιταλία.

7.2. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Γενικά η εξέλιξη του πληθυσμού στα Ιόνια Νησιά εμφανίζει υψηλότερη αύξηση από την αντίστοιχη της χώρας, γεγονός το οποίο δεν οφείλεται σε φυσική αύξηση του πληθυσμού (υπεροχή γεννήσεων έναντι θανάτων) αλλά σε εισροή μεταναστών από άλλες περιφέρειες και το εξωτερικό, κυρίως στο νομό

Κέρκυρας. Αξιοσημείωτο είναι ότι στα μικρά νησιά της Περιφέρειας παρατηρείται σε γενικές γραμμές συγκράτηση του πληθυσμού, γεγονός το οποίο αποτέλεσε έναν από τους βασικούς στόχους του ΠΕΠ Ιονίων Νήσων 94-99.

Η πυκνότητα του πληθυσμού των Ιονίων Νησιών ήταν 84 κάτοικοι ανά τετρ. χλμ., μεγαλύτερη δηλαδή από την αντίστοιχη της χώρας (78 κάτοικοι), ενδοπεριφερειακά δε ήταν υπερδιπλάσια στην Κέρκυρα (165 κάτ. /τετρ. χλμ.) και μικρότερη του ημίσεως στην Κεφαλληνία & Ιθάκης (36 κατ. / τετρ. χλμ.).

Η εξέλιξη καθ' ομάδες ηλικιών παραμένει ανησυχητική. Κατά την περίοδο 1981-1991 παρατηρήθηκε μείωση κατοίκων όσον αφορά στις ηλικίες κάτω των 44 ετών και αύξηση στις ηλικίες άνω των 45 ετών. Το ποσοστό του γηρασμένου πληθυσμού στα Ιόνια σε σύγκριση με το αντίστοιχο της χώρας είναι υψηλότερο.

7.3.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η Περιφέρεια κατέχει εξέχουσα θέση στην τουριστική ανάπτυξη τόσο σε επίπεδο χώρας, όσο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης⁵⁶. Γενικά, ο τουρισμός αποτελεί για την Περιφέρεια τη σημαντικότερη και δυναμικότερη δραστηριότητα της οικονομίας της. Ωστόσο και το χονδρεμπόριο είναι αρκετά ανεπτυγμένο, η δε περαιτέρω ανάπτυξή του είναι συνάρτηση της δημιουργίας κατάλληλων χωρικών υποδομών.

Η Περιφέρεια χαρακτηρίζεται από μεγάλες ενδοπεριφερειακές αντιθέσεις ανάμεσα αφενός στις τουριστικά αναπτυγμένες περιοχές αφετέρου στις προβληματικές περιοχές της ενδοχώρας καθώς και στα μικρά νησιά.

Η τουριστική ανάπτυξη που δέχεται η Περιφέρεια και κυρίως η Κέρκυρα και η Ζάκυνθος αφενός μεν τονίζει την τοπική οικονομία, αφετέρου συμβάλλει ώστε το τουριστικό προϊόν να ακολουθεί τον κλασσικό κύκλο ζωής του (ανάκαμψη, κάμψη, κ.λ.π.), υπάρχει δε η πιθανότητα αν δεν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα να οδηγηθεί το παραγωγικό σύστημα σε αδιέξοδο. Οι όποιες αλλοιώσεις προκληθούν από την απόλυτη εξάρτηση της νησιωτικής οικονομίας από τον τουρισμό θα έχουν ως πιθανό αποτέλεσμα να εκτεθεί αυτή σε δι-

⁵⁶ Πάχτας Αντ. Χ. (2000) (Υφ. Εθνικής Οικονομίας) : Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000-2006, 6η Εγκύκλιος-Εφαρμογή Γ'Κ.Π.Σ.. Γραμματεία Σχεδιασμού

ακυμάνσεις ζήτησης, σε έντονη εποχικότητα, σε αδυναμία αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και θα δημιουργηθούν προβλήματα κοινωνικής και πολιτισμικής συνοχής τα οποία θα μπορούν να αναστραφούν μόνο με έγκαιρη λήψη των κατάλληλων μέτρων.

Η σύγκριση των ποσοστών μεταξύ του αριθμού των απασχολουμένων στον τριτογενή τομέα με αυτά της συμμετοχής του στον σχηματισμό του ΑΕΠ σε επίπεδο Περιφέρειας και συνόλου χώρας μας δείχνει μια σαφώς καλύτερη “απόδοση – παραγωγικότητα” του συγκεκριμένου πληθυσμού σ’ αυτόν τον τομέα, κύρια λόγω της ενασχόλησής τους με τον τουρισμό.

Τα βασικά χαρακτηριστικά - προβλήματα της Περιφέρειας όσον αφορά στον τουριστικό τομέα, που αναπόφευκτα προσδιορίζουν την κατεύθυνση και το περιεχόμενο της αναπτυξιακής στρατηγικής, είναι τα κατωτέρω:

- Μεγάλη ανισοκατανομή του τουρισμού ενδοπεριφερειακά, όπου παρά τις μικρές απώλειες, το μεγαλύτερο αριθμό τουριστών προσελκύει ο νομός Κέρκυρας. Το 1998 η Κέρκυρα συγκέντρωσε το 60,25% των διανυκτερεύσεων, ενώ το 1990 το αντίστοιχο ποσοστό ανήρχετο σε 78,2%. Η Ζάκυνθος αντίστοιχα το 1998 συγκέντρωσε το 29,8% των διανυκτερεύσεων, ενώ το 1990 το 11,3%.
- Μεγάλος αριθμός ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων και δωματίων που αποτελούν ανασχετικό παράγοντα στην προσπάθεια αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος. Η Περιφέρεια διέθετε 60.787 ξενοδοχειακές κλίνες το 1998 έναντι 48.785 το 1994. Η ποσοστιαία μεταβολή που σημειώθηκε στις ξενοδοχειακές κλίνες διαχρονικά για τα έτη 1994-1998 ανέρχεται στο 19,74%. Παρατηρείται επίσης μεγάλος αριθμός ξενοδοχειακών μονάδων με μικρό αριθμό δωματίων.
- Μικρός αριθμός διανυκτερεύσεων συγκρινόμενος με τον αριθμό των αφίξεων. Οι αφίξεις στην Περιφέρεια το 1997 ήταν 1.031.239 άτομα ή 12,8% επί του συνόλου της χώρας, ενώ οι διανυκτερεύσεις ήταν 4.559.537 ή 8,5% επί του συνόλου της χώρας.
- Μέση πληρότητα των ξενοδοχείων χαμηλή - κυμαίνεται γύρω στο 60%.
- Χαμηλές δαπάνες ανά τουρίστα και σχετικά μειούμενες. Για το 1996 η μέση δαπάνη ανά τουρίστα για την Κέρκυρα έχει υπολογιστεί σε 445 δολ., ενώ η

αντίστοιχη για τις ανταγωνίστριες μεσογειακές χώρες ανέρχεται σε 725 δολ. Οι συνολικές εισπράξεις της Κέρκυρας το 1994 ανήλθαν σε 286.290.754 δολ. ΗΠΑ ή ποσοστό 7,3 % επι του συνολικού τουριστικού συναλλάγματος της χώρας, ενώ το 1998 περιορίστηκαν σε 266.370.202 δολ. ΗΠΑ. Η μείωση αυτή είναι αναμφισβήτητη παρά τις υφιστάμενες διαφωνίες για το πραγματικό ύψος του τουριστικού συναλλάγματος.

➤ Μεγάλη εποχικότητα αφίξεων – διανυκτερεύσεων. Αν και η Ελλάδα έχει σχεδόν διπλάσια εποχικότητα στον τουρισμό από το μέσο όρο των κύριων ανταγωνιστριών Μεσογειακών χωρών, όπως είναι η Ισπανία και η Ιταλία, η εποχικότητα στα Ιόνια Νησιά υπερβαίνει σαφώς την αντίστοιχη της χώρας. Για το έτος 1998 το 52,4% του συνόλου των εισπράξεων στα Ιόνια Νησιά, αφορά το τρίμηνο Ιούνιος- Ιούλιος- Αύγουστος.

➤ Υψηλή συγκέντρωση του τουρισμού στους θερινούς μήνες, γεγονός το οποίο δημιουργεί πρόβλημα υπερφόρτωσης των υποδομών και αυξάνει τις πιθανότητες υποβάθμισης του περιβάλλοντος, ενώ μειώνει περαιτέρω τη μέση δαπάνη ανά τουρίστα.

➤ Συστηματικά μεγάλη εξάρτηση του τουρισμού της Περιφέρειας από δυο ευρωπαϊκές χώρες και τους εκεί δραστηριοποιούμενους tour operators. Οι τουρίστες που προέρχονται από Αγγλία και Γερμανία αντιπροσωπεύουν το 72% στο σύνολο των αφίξεων της Περιφέρειας. Διαχρονικά, το ποσοστό αυτό δε μεταβάλλεται ουσιαστικά. Είναι αξιοσημείωτο ότι η ελαστικότητα της ζήτησης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος ως προς την τιμή του από τις χώρες αυτές είναι ιδιαίτερα υψηλή. Έχει υπολογισθεί ότι η ελαστικότητα αυτή ανέρχεται σε 2,61 για τους Βρετανούς και 2,03 για τους Γερμανούς τουρίστες, ενώ για τουρίστες από άλλες χώρες είναι σαφώς μικρότερη. Είναι φανερό ότι η αναβάθμιση του τουρισμού της Περιφέρειας προϋποθέτει εξασθένιση της εξάρτησης από τις ανωτέρω χώρες – προορισμού.

➤ Βασικό εμπόδιο για την αναβάθμιση και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος αποτελεί επίσης η ανεπάρκεια υποδομών για εναλλακτικές μορφές τουρισμού και ειδικότερα του πολιτιστικού, θαλάσσιου, συνεδριακού και χειμερινού τουρισμού, ενώ και η αναδομή του παραδοσιακού τουρισμού απαιτεί ευρεία συντήρηση και αναβάθμιση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δουκέλλης, Π.Ν., *‘Μια τομή στην οργάνωση της πεδιάδας της Ζακύνθου’, Πρακτικά Α’ Συνεδρίου Οι Οικισμοί της Ζακύνθου από την αρχαιότητα μέχρι το 1953*, Αθήνα 1993, σελ. 75-85.
- Ζώης, Χ.Λ., *Ιστορία της Ζακύνθου*, Ζάκυνθος 2005.
- *“Ζάκυνθος: Το λουλούδι του Ιονίου”*. Ειδικό αφιέρωμα περιοδικού Γεωτρόπιο τεύχος 16 σ. 47-54 (Ιουλ. 2000)
- Ηγουμενάκης Ν., *Τουριστική Οικονομία*, Τόμος Α’, Έκδοση Β’, Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 1997, σελ 157
- *“Ιθάκη: Το σύμβολο”*. Ειδικό αφιέρωμα για το νησί των μύθων και της ιστορίας του περιοδικού Γεωτρόπιο τεύχος 70 σ. 84-92 (Αύγ. 2001)
- Καλλιγά, Π.Γ., *‘Η Ομηρική Κεφαλονιά’*, Πρακτικά Ε Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Τομ. 3, Αργοστόλι 1991, 69-76.
- Κλήμη Ο., *Ιστορία νήσου Κέρκυρας*, 2002
- Μάργαρη, Φιλιππίτσα. *“Η προπαγάνδα και η εκπαιδευτική πολιτική των ιταλικών στρατευμάτων κατοχής στα Επτάνησα (1941-1943)”*. 2ο κεφάλαιο, σελ.21-104
- Μοσχονάς Ν., *Το Ιόνιο Κράτος και οι αγώνες των Επτανησίων*, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τομ.ΙΓ (1977), σελ.200-217
- Μοσχονάς Ν., *Η ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών, τομ.ΙΓ (1977), σελ.233-235*
- Μοσχόπουλος, Γ., *Ιστορία της Κεφαλονιάς*, Αθήνα 2002.
- Morris, S., *‘Πύργοι και Αγροκίεες στην Κλασική Λευκάδα: Έλεγχος της Υπαίθρου στην Κλασική Ελλάδα’*, Πρακτικά Ζ Πανιονίου Συνεδρίου, Τομ. Β, Αθήνα 2004, σελ. 79-91.
- Πάχτας Αντ. Χ. (2000) (Υφ. Εθνικής Οικονομίας) : Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000-2006, 6η Εγκύκλιος-Εφαρμογή Γ’Κ.Π.Σ.. Γραμματεία Σχεδιασμού
- Πολυμέρου-Καμηλάκη Α., *«Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα και ο απόηχός της στον λαϊκό πολιτισμό»*, Πρακτικά, τ. Β’. Επιστημ. Συνε-

δρίου «Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα, 1864-2004, Αθήνα 2006, σ. 629-642.

- Partsch, J., *Η νήσος Κέρκυρα*, 1892.
- Partsch, J., *Κεφαλληνία και Ιθάκη*, 1892
- Papazachos B & Papazachou C. «*The earthquakes of Greece*» Εκδόσεις Ζήτη Θεσσαλονίκη 1997
- Ροντογιάννης, Π., *Η Ιστορία της νήσου Λευκάδας*, Αθήνα 1982, σελ. 30-73
- Παναγιώτα Τζιβάρα: *"Βενετοκρατούμενη Ζάκυνθος 1588-1594. Η νομή της εξουσίας από το Συμβούλιο των 150"*, εκδ. Ενάλιος, Αθήνα, 2009
- Γεράσιμος Χρυσάφης, «*Η Ζάκυνθος στην αρχαία ελληνική γραμματεία*», Επτανησιακά Φύλλα, τομ.20, 5 (2000), σελ.499-514
- ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΤΑΣΣΟΥ, Σεισμολόγου-Ερευνητή Γεωδυναμικού Ινστιτούτου, Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΙΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΕΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΚΑΛΥΨΗΣ ΤΩΝ ΛΑΪΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ, Πέμπτη 14 Απρίλη 2011, Γκάζι

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

- www.wikipedia.org
- www.alternative.gr
- www.in.gr/ταξίδια και τουρισμός
- www.diakopes.gr
- www.traveldailynews.gr
- www.archive.org/details/dieinselkephall00biedgoog.
- <http://kallikratis.ypes.gr/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΙΔΙΩΜΑΤΙΣΜΟΙ της Κεφαλονιάς

Όπως κάθε τόπος, έτσι και η Κεφαλονιά έχει τις δικές της ιδιόμορφες εκφράσεις και λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται αποκλειστικά από τους κατοίκους του νησιού. Σε πολύ μεγάλο ποσοστό αυτό είναι επηρεασμένο από ιταλικές λέξεις και άλλες που χρησιμοποιήθηκαν από τους εκάστοτε κατακτητές του. Μέχρι σήμερα έχουν γίνει προσπάθειες να συγκεντρωθούν σε διάφορα λεξικά. Κάποιες χρησιμοποιούνται και σε άλλα μέρη της Ελλάδας, ενώ ορισμένες συναντώνται αποκλειστικά στα Επτάνησα. Μερικές από τις πιο χαρακτηριστικές, αλλά και άλλες που δεν χρησιμοποιούνται τόσο σας τις παρουσιάζουμε σε ένα πρωτότυπο αλφαβητικό λεξικό.

A

Αβάντι = εμπρός

Αβάκα = συνεταιρικά, μισά - μισά

Αβάντα = κέρδος όχι πάντα θεμιτό, πλεονεκτική θέση

Αβάρα = το τσιμπούρι που προσκολλάται και στο ανθρώπινο σώμα

Αβαρία = ζημιά

Αβδέλα = βδέλλα, που έκαναν αφαίμαξη

Αβδέλια = οι μεντεσέδες της πόρτας

Αβεντόρος = πελάτης

Αβέρτα = ελεύθερα, ανοιχτά, πλούσια

Αβερτοσιά = ελευθερία, ανοικτός χώρος

Αβίζο = μήνυμα, παραγγελία

Αβουκάτος = δικηγόρος

Αγάλια = σιγά, σιγά

Αγανό = πλέξιμο αραιό, γενικά αραιό ύφασμα

Αγαντάρω = η αντίσταση, ψυχολογική και σωματική

Αγγειό =δοχείο

Αγγειό = σκεύος, συνεκδοχικά κακόβουλος άνθρωπος

Αγγελόκρουξε = τρόμαξε κάποιον πολύ

Αγγελώθηκα = το τσίμπημα από το αγκάθι

Αγιάζω τσι ταβέρνες = μπαίνω στις ταβέρνες και μεθάω

Αγιούτο = βοήθεια

Αγκλέουρας = δηλητηριώδης θάμνος (κατάπτε ή βγάλε τον αγκλέουρα = σκάσε βούλωστο)

Αγκούσα = η δυσφορία που δημιουργείται από το φαγητό

Αγκωνή = γωνία, του ψωμιού η γωνία

Αγλοιά = αλίμονο

Αγραμπαλώνομαι = σκαρφαλώνω, γατζώνομαι

Αδερφοφάης = ο αδερφός που δημιουργεί προβλήματα στα αδέρφια του

Αδούρητος = κάποιος ανεπρόκοπος

Άζουλα = κόπιτσα του φορέματος

Αηπάνου = πάνω, πχ. μου πήρε την αηπάνου μεριά, το απάνου μέρος

Αϊλιακας = αναρριχώμενο φυτό με αρωματικό άνθος

Αίρτα = στα προσμεισμικά σπίτια το ανώφλι της πόρτας

Ακλερίτης = για αυτούς που δεν έχουν παιδιά

Ακοπανιά = σε μια στιγμή
Ακουρμένομαι = ακούω κάτι προσεκτικά
Άκωλη = η λίμνη Άβυθος
Αλάδωτος = αβάπτιστος
Αλαλιάζω = ζαλίζομαι, χάνω το νου μου
Αλαλιές = κουβέντες ανόητες
Αλαμπρατσέτα = αγκαζέ
Αλάργου = μακριά
Αλάργου = μακριά από εδώ
Αλαφιασμένος = δείχνει ανήσυχος, ξαφνιασμένος
Αλεγρία = (ιτ. allegria) κέφι
Αλιάδα = σκορδαλιά
Αλισίβα = ελλείπει σαπουνιού, έβραζαν στάχτη για μπουγάδα
Αλίτουρας = αλιτήριος
Αλιφασκιά = η φασκομηλιά
Αλλαξά = το γιορτινό κουστούμι
Αλλαξοκωλιά = γάμοι μεταξύ συγγενών
Αλλαξομουσουδιάσε = κάποιος που αλλάζει όψη
Αλλαχτό = σαν ξωτικό, τελείως χαζός
Αλουποπορδή = άσπρο φυτό που βγάζει μια περίεργη σκόνη
Αλωνάρης = Ιούλιος
Αμά = κατόπιν, αργότερα
Αμάδα = παιχνίδι διαδομένο, παιζόταν με μια πέτρα
Αμάκα = αυτός που ωφελείται, σε βάρος του άλλου
Αμόλυψε = κάποιος που διέκοψε τη Σαρακοστή
Αμόντε = χαρτοπαικτικός όρος και το αρνητικό αποτέλεσμα μιας υπόθεσης
Αμορόζος = εραστής, αγαπητικός
Αμπαδάρω = κάποιον που υπολογίζω, που λογαριάζω
Αμπαντονάρω = εγκαταλείπω
Αμπενοκλάδι = θανατηφόρος ασθένεια, κατάρα
Άμπουλες = πίδακας νερού, μεγάλη ποσότητα
Αμπώνω = σπρώχνω
Αναγκαίμενος = αδύνατος
Αναδεξιμός = το βαφτιστήρι
Ανάκαρα = πνοή, αντοχή, κουράγιο
Ανακόλι = έμπλαστρο με φυσικά βότανα
Ανάλαιμα = το φαγητό που για κάποιο λόγο διακόπηκε δυσάρεστα
Ανανοήθηκε = πήρε είδηση ότι κάτι συμβαίνει
Αναούλα = αηδία
Αναπαμός = ανάπαυση
Αναπιάζει = για το προζύμι που έχει προετοιμαστεί από το βράδυ
Αναριτσιάζω = ανατριχιάζω
Αναρίτσιασμα = ανατρίχιασα
Ανάσβολος = άβολος, ανάποδος
Ανασκαμνίζομαι = χασμουριέμαι
Ανασκηρίζω = κάτι που φύλαξα

Ανασμίδα = το θηλυκό γουρούνι
Αναφουφουλιάζω = το στρώσιμο του στρώματος με τα μαλλιά
Ανεμορούφουλας = ανεμοστρόβιλος
Ανεμούρι = εξάρτημα του αργαλειού
Άντζα = οι γάμπες
Αντίγλωσσο = για αυτούς που αντιμιλούν
Αντίο μαρτσέλλο = «φέξε μου και γλίστρησα»
Αντιστελώνω = η αντίσταση με τα πόδια
Ανώι = το πρώτο πάτωμα
Ανώρως = νωρίς
Αξάγκλια = η γυναίκα που είναι αχτένιστη
Αξαίνω = μεγαλώνω
Αξετίμητο = κάτι που δεν έχει εκτιμηθεί
Απάκιο = απάνεμο μέρος
Απιδιά = αχλαδιά
Απιεντισά = αδιαφορία
Απίθωσε = ακούμπησε το
Απίκου = (ιτ. a ricco) επί τόπου, στη θέση, έτοιμος
Απίκουπα = μπρούμυτα
Απικουπίζω = γυρίζω κάτι ανάποδα
Απλάδα = μεγάλη ρηγή πιατέλα
Άπλερο = το πρόωρο παιδί
Απλύ = το ρηχό πιάτο
Από κουκί = « παρά τρίχα »
Απογέννι = μικρά αυγά που γεννούν οι παλιές κότες
Αποδιαλεύρια = αυτά που απέμειναν
Αποκάθενε = κάτω από κάτι
Αποκατάρι = τα χαμηλά κλαδιά της ελιάς, ή των δέντρων
Αποκλαμός = του χταποδιού το πλοκάμι
Αποκολλωμένη = με τα παπούτσια στο χέρι
Αποκοπή = η τελευταία μέρα του χρόνου
Απομιτίστηκε = ξεχάστηκε σκυμμένος κάπου
Απόμπηξη = κομμάτι ξερού ξύλου που περισσεύει
Απομπούκουνα = κομμάτια ξερό ψωμί
Αποπαίρνω = κατσαδιάζω
Απόπερα = διάτρητο
Απόρριξε = η πρόωρη γέννα, αποβολή
Απόστο = εγκαίρως, πάνω στην ώρα
Αποτσουτσουρωμένος = του έχουν αφαιρέσει το λόγο
Άπραη = χωρίς πείρα
Αραλίκια = οι ευκαιρίες κάπου να αράξεις
Άραχνα = κάτι πένθιμο, μαύρα κι άραχνα
Αρβάλι = το χερούλι του κουβά (σίκλου)
Αργολαβία = ερωτοδουλειές
Αρεσκιά = το προικοσύμφωνο
Αρεστάρισμα = η σύλληψη από την Αστυνομία

Αριβάρω = φτάνω
Αρίδι = τρυπάνι
Αρίλογας = κόσκινο που ξεχωρίζει την αίρα από το στάρι
Αρμάρι = το ντουλάπι της κουζίνας
Αρνοκόπι = τα μαλλιά που κουρεύουν, των προβάτων
Αρού- παρού = σκόρπια, εδώ και εκεί
Αρπάδι = αυτό με το οποίο ανασύρουν τους κουβάδες από τη στέρνα
Αρτάνα = παρτέρι για λουλούδια
Αρτύθηκε = διέκοψε τη νηστεία
Ασκολύμπρους = αγκάθια με άσπρες νόστιμες ρίζες
Ασκοπούλια = τα ασκιά που γινόταν από δέρμα ζώου κι έβαζαν το λάδι στα λειτρουβιά
Ασκουπουλιάζουμε = η ατσούμπαλη πτώση σαν το ασκί
Ασπέτα = περίμενε
Ασπροφουδιασμένα = τα άσπρα ρούχα της μπουγάδας
Αστεντούε = δια ης βίας, με το έτσι θέλω, οπωσδήποτε
Ασύφταος = κάποιος που δεν έφτασε στο προορισμό του
Ασφελαχτός = αγκαθωτός θάμνος με αρωματικά κίτρινα λουλούδια
Ατακάρω = κάνω έφοδο
Ατζάρδος = τολμηρός, επιτήδειος
Ατζώνω = θυμώνω, αγριεύω
Ατούρες = συμπτώματα της εγκυμοσύνης, εμετοί, κακοδιαθεσία
Ατσάραντος = πουλάκι μικροσκοπικό
Ατσιντέντε = (ιτ. accidente) ατύχημα, συμβάν
Ατσούπι = ο πλαϊνός τοίχος του σπιτιού
Αυγατίζω = τα κάνω περισσότερα
Αυγουστέλες = οι συκιές που κάνουν το Μάιο και τον Αύγουστο σύκα
Αφιδεύομαι = εμπιστεύομαι
Αφόντες = αφού
Αφόρια = τα ρούχα που δεν έχουν φορεθεί
Αφράλα = το αλάτι που μένει το καλοκαίρι στις πέτρες
Αφριάστηκε = το φτέρνισμα
Άχαρος = κάποιος που δεν χάρηκε
Αχνούπας = περιλαμβάνει τους καρπούς του σταριού, βρώμης κ.τ.λ.
Αχρόνιαος = αναφέρεται και στην κατάρα, να μην ξεχρονιάσεις
Αψίληθρας = φυτό διαδεδομένο αρωματικά
αψιώνω = ανάβω από θυμό, ζεσταίνομαι
Αψώθηκε = θύμωσε, έτοιμος για καυγά

Β

Βαθουλοκαρυκισμένος = τα μάτια να έχουν μαύρους κύκλους και να είναι βαθιά στις κό-
χες
Βαϊζω = γέρνω στη μια πλευρά
Βαϊλεύω = περιποιούμαι, παραχαϊδεύω κάποιον
Βαλλάρω = το καλό σκάψιμο του κήπου
Βαντάκια = τα στοιβαγμένα ρούχα
Βαραμέντε = μα το ναι, μα την αλήθεια
Βαρβατσουλιά = η μυρωδιά του προβάτου σε εποχή ζευγαρώματος

Βαρδαλωνίζει = γυρίζει από δω κι από κει χωρίς λόγο
Βαρδάσα = είδος δαμάσκηνου μεγάλου μεγέθους (Πουρνέλα)
Βαρδιόλα = παρατηρητήριο, οχυρωμένο σε σημείο με ορατότητα
Βαρειοκαταρούσα = οι κατάρες οι βαριές που έλεγαν οι γυναίκες
Βασταγούρι = γάιδαρος
Βαστάω = κρατάω σε κακουχίες, αντέχω
Βατσίνα = το εμβόλιο
Βατσουνιά = πολλοί βάτοι
Βελάδα = μακρύ επίσημο παλτό
Βελανίδα = οι αδένες που βρίσκονται κοντά στα γεννητικά όργανα
Βελέσι = μακρύ φουστάνι ή φούστα
Βέλο = το τούλι που καλύπτει το πρόσωπο και στηριζόταν στο καπέλο
Βεντερούγα = ραχίτιδα, καμπούρα
Βεραμέντε = αλήθεια
Βερβέλες = ακαθαρσίες γίδας και προβάτου
Βεργέτες = τα στρογγυλά σκουλαρίκια
Βεργιά = παγίδα μικρών πουλιών
Βέρσο = ο τρόπος που περπατάει
Βέστα = παιδικό φόρεμα, ρόμπα
Βετούλι = κατσίκι χρονιάρικο
Βήσαλο = κεραμίδια σπασμένα
Βιζικάντι = η εκδορά
Βίζιτα = η επίσκεψη
βιζιτάρω = επισκέπτομαι
Βινάρια = η συγκέντρωση, η εμφιάλωση, η αποθήκευση του κρασιού
Βλήτρα = τα βλίτα
Βλιάζω = φωνάζω από πόνο
Βλύχα = το γλυφό νερό που αναβλύζει στις ακτές
Βολά = μια φορά
Βολιάζω = πετροβολώ κάποιον
Βολιός = συγκεντρωμένες πέτρες
Βολύμι = μολύβι, βολυμόπενα, μολυβοπένα
Βοστυλίδι = άσπρο σταφύλι που κάνει καλό
βουρλίζομαι = τρελαίνομαι
Βουρλίζομαι = (ιτ. burlare) δαιμονίζομαι, οργίζομαι, τρελένομαι
Βούσκα = μαγιάτικα σύκα
Βουτσι = κρασοβάρελο
Βόχτα = βοήθεια
Βριτσίλα = ο ερεθισμός του δέρματος
Βροντάλι = η μαρκίζα
Βροντοθέροι = διαδομένο αγριόχορτο
Βρωμομαρία = έντομο που εκπέμπει άσχημη μυρωδιά
Βυζοπιάνω = η προσφορά γάλακτος σε μωρό από άλλη μητέρα

Γ

Γαδένα = μικρή λεκάνη, πήλινο βαθύ σκεύος κουζίνας

Γαϊδουροκυλισιά = ο χώρος που τα γαϊδούρια κυλιούνται
Γαλεντόμος = ανοιχτοχέρης
Γαλιουρίζει = του μωρού οι πρώτοι ήχοι
Γαλούφος = αυτός που κομπλιμεντάρει
Γαμπάς = χοντρό παλτό
Γαργαλικάω = το γαργάλημα
Γαρδέλι = καρδερίνα
Γάρμπα = το στυλ, η γοητεία
Γδες = κοίταξε
Γεροκομειό = οι ηλικιωμένοι που θέλουν περιποίηση
Γιακέτα = ζακέτα, σακάκι
Γιάτσο = το πρωινό κρύο, η ψύχρα
Γιορτόπιασμα = το παιδί που η μητέρα του το κατάπιασε (συνέλαβε) ημέρα γιορτής
Γιωμάρα = η μουντή και η ψυχρή μέρα
Γιωμένος = οξυδωμένος, μεταφορικά στρυφνός, πικρόχολος, ύπουλος
Γκαινιάζω = αποκτώ, κολλώ ασθένεια
Γκόνω = φουσκώνω από το πολύ φαγητό
Γλίδα = λίγδα, βρωμιά
Γλίνα = γλιστερό μέρος
Γλυκί = μεγάλη οργή που σιγοβράζει, ψυχική ταραχή, νεύρα
Γλυκοσαλίζω = κολλάω από βρωμιά
Γλωσσάζεται = δεν τρώγεται κάτι
Γνούφα = άσημη μυρωδιά
Γουλί = βότσαλο
Γουλιάστρα = της πρώτης μέρας το γάλα
Γουνίζει = η γκρίνια, η μουρμούρα
Γούργουρας = το λαρύγγι
Γουστέβελη = αυτοί που κάνουν ευχάριστη παρέα
Γρέτζο = ανώμαλη επιφάνεια
Γρίνα = γκρίνια
Γρομπάδα = η ετοιμόρροπη λιθιά
Γρόμπος = το κομπόδεμα
Γρομπούλι = σκληρός όγκος στο σώμα
Γροσάρει (ο καιρός) = χαλάει γίνεται απειλητικός
Γρούδιασμα = το μαλάκωμα του δέρματος σε νερά
Γρούζω = γρυλίζω σαν γουρούνι, μουρμουρίζω με γκρίνια
Γρουμπανιά = γροθιά
Γρούσπα = ρουφήχτρα

Δ

Δαύλιακας = ο περίδρομος, πχ. έφαγε το δαύλιακα
Δεβόγιος = αδιάθετος, μισοάρρωστος
Δειάφι = θειάφι
Δελέγκου = αμέσως, γρήγορα
Δεούτελο = άχρηστος, βλάκας

Δέσποτας = ο ιερέας, όχι ο Δεσπότης
Δετόρος = ο γιατρός
Διάβα = το μονοπάτι για ανθρώπους και ζώα
Διαβατικού = περνώντας
Διακονιάρης = ζητιάνος
Διανεύομαι = παρατηρώ
Διαόμισε = παρατήρησε περιφέροντάς το
Διάουτσε = να πας στο διάολο, πχ. να πας στο διάουτσο
Διασίδι = η κατασκευή, με το σιμόνι και το υφάδι στον αργαλειό
Διάσοντας = καλόγερος, κάλος
Διάφορο = η απολαβή, η ωφέλεια, (μου έβγαλες το διάφορο), το κέρδος
Διβάρτικο = χορός Πυλαρινός, και Διβατάρικος
Διβόρβορο και Λιβόρβορο = πιστόλι, περίστροφο
Διγκόνι = το δισέγγονο
Δικάει = είναι αρκετό
Δικονάρι = ψωμάκι σταρένιο ή κριθαρένιο που δίνεται στο μοναστήρι
Δίλεστρο = αλεύρι από διάφορα όσπρια
Διολί = βιολί
Διπλάρια = τα δίδυμα
Δισπεράδος = απελπισμένος
Διχούλι = ξύλο που καταλήγει σε δύο άκρες
Δομίζομαι = έτσι μου ρχεται να κάνω κάτι
Δούγα = τα κομμάτια του ξύλου που αποτελούν το βαρέλι
Δραγάτης = αγροφύλακας
Δραγουμάνος = διερμηνέας
Δρακοντή = το φυτό χοιραύτες
Δρωπίκι = το πύον
Δυναμάρι = η ενίσχυση σε ρούχα ή σε κατασκευές

Ε

Εδαύτος = αυτός
Εδεκεί = εκεί
Εδεπά = εδώ
Εδετόσος = η περιγραφή μεγέθους, πχ. έγινε το παιδί εδετόσο
Εδέτσι και εγιεδέτσι = έτσι, πχ. ο σεισμός μας άφησε εδέτσι
Εκειός και εφκειός = εκείνος
Ελόουσου = (παραφθορά «του λόγου σου») εσύ
Εματα+ = ξανά..
Εματάκατσε = ξανακάθισε
Εμπασά = επισκέψεις στο σπίτι, αλλά και η είσοδος του σπιτιού
Έντανε = να τα
Έντηνε = να τη
Έντισοι = νατοι
Έντοσις = νατος
Επιστρόφια = μετά το γάμο η πρώτη επίσκεψη του ζευγαριού στο σπίτι της νύφης

Επολληώρα = πριν από αρκετή ώρα
Έσκροξε = κέντρισμα, πχ. με έσκροξε η μέλισσα
Έσπαλε = από πολύ παλιά, πάντοτε
Ευκολαίνω = σε διευκολύνω
Έφαε τ' ατσάλια = «χάλασε τον κόσμο»
Εφκείνη = αυτή
Εφκειός = αυτός

Ζ

Ζαβός = αυτός είναι ζαβός, ανάποδος, στριμμένος
Ζαβώνω = στραβώνω κάτι
Ζαχαράτο = κουφέτο
Ζέμπιο = άσχημο, κακοφτιαγμένο
Ζερβοκουτάλα = οι αριστερόχειρες
Ζεστοφούρني = το ζεστό ψωμί που μόλις βγήκε από το φούρνο
Ζευγιά = έχω δύο ζευγές χωράφι, η επιφάνεια του χωραφιού αλλά και το ημερήσιο αλάτρεμα των βοδιών
Ζευγόρνιθο = ένα ζεύγος πουλερικά, κόκορας και κότα
Ζεύκι = την έκανα ζεύκι, έφαγα καλά
Ζημαρίθρα = λαχανικό
Ζήφτι = μουσκεμένο
ζορκιά = γύμνια
Ζόρκος = γυμνός
Ζούπα = πρόχειρο φαγητό από ψωμί βουτηγμένο σε κρασί και λάδι
Ζούπησε = με πάτησε, με συμπίεσε
Ζουρλοπαντιέρα = τα ζωηρά κορίτσια, τα επιπόλαια
Ζουρλός = κουρλός, τρελός
Ζυγούρι = μικρό πρόβατο
Ζωντανά = τα ζώα

Η

Ήβρεμα = το εύρημα
Ήγδα = είδα
Ήγλεπα = έβλεπα
Ήπατα = τρόμαξα πολύ, μου κόπηκαν τα ήπατα, η έκκριση της χολής, σωθικά
Ήφερα = έφερα

Θ

Θάγμα = το θαύμα
Θαμπουλίζω = βλέπω λίγο, ελάχιστα διακρίνω
Θανατικός = αυτός που φανατίζεται
Θανατούλιδες = τα καφέ μανιτάρια, τα δηλητηριώδη
Θαραπάικα = το ευχαριστήθηκα

Θαυτικό = μνήμα, κοιμητήρι
Θέλημα = ελαφρά δουλειά, μια εξυπηρέτηση
Θεοποντή = δυνατή βροχή, κακοκαιρία
Θέρμη = θερμόριο, πυρετός με ρίγη
Θηλυκώνω = κουμπώνω, τυλίγω
Θολοπλέω = απλώς υπάρχω
Θυατέρα = η κόρη
Θυλικωμένος = τυλιγμένος

Ι

Ιγκάντο = η δημοσίευση μιας σχέσης, την έβγαλε στο ιγκάντο
Ίγκλα = τα λουριά και τα σχοινιά που κρατούσαν το σαμάρι στη ράχη του ζώου
Ιδεασμένος = με κακό προαίσθημα
ιμπαράτσο = αμηχανία, δύσκολη θέση
Ιντονάδος = καλοντυμένος
Ισακάτου = ευθεία κάτω
Ισαπάνου = ευθεία πάνω
Ισαπέρα = ευθεία πέρα
ισούρτο = προσβολή, βρισιά

Κ

Κοντογούνι = το κοντό παλτό
Κοντοκλώτσης = αυτός που έχει κοντά πόδια
Κοντόσγουρο = κοντό και παχουλό παιδί
Κοντραπάντο = (ιτ. contrabbando) λαθρεμπόριο
Κόντυνε = μίκρυνε
Κόπανος = το ξύλο που κοπάνιζαν τα όσπρια, αλλά και τη μπουγάδα
Κορδομύγα = μικρό έντομο
Κορκάλι = το μικρό κρεμμύδι για φύτεμα
Κορκοσουριά = σχόλια, κουτσομπολιά
Κορνιόλα = μεγάλη πέτρα, για κόσμημα
Κόρνος = όστρακο, αλλά και η σφυρίχτρα των αυτοκινήτων
Κορύτος = τα αντικείμενα που μέσα τρώνε τα ζώα
Κοτσάρω = παίρνω πάνω μου
Κότσια = το κουράγιο
Καβαλέτο = υπόβαθρο όπου τοποθετούσαν σανίδες και στρώμα και γινόταν κρεβάτι
Καβαλιεράτο = παράσημο
Καβαλίνα = κοπριά
Καβελαιριά = το σημείο της σκεπής που σμίγουν τα κεραμίδια από τις δύο πλευρές
Καβετζάρω = περνώ τον κάβο, διαφεύγω τον κίνδυνο
Κάβολε = κουνουπίδι
καδηνάτσος = μεγάλος σύρτης με κλειδαριά
Καδίνα = αλυσίδα, καδένα
Καδινάτσο = χειροποίητος μεγάλος σύρτης

Καδινέλα = σανίδες οικοδομής
 Κάζο = συμβάν, γεγονός (κάζο που έπαθα = δουλεία που έπαθα- του ♦καμα ένα κάζο = του σκάρωσα μια δουλεία
 Κάζο = (ιτ. caso) περιστατικό, πάθημα, ατύχημα, ρεζίλι
 Καθήκλα = καρέκλα
 Καϊνέλο = η λεκάνη του νιπτήρα
 Κακοθάνατος = σε κακά χάλια
 Καλαμαντάρα = πολύ ψηλή, άχαρη
 Καλέστρα = έχω καλεσμένους
 Καλιά μου (πάω) = πάω σπίτι μου, πάω στη δουλεία μου, μεταφ. Πάω χαμένος
 Καλιά = πεθαίνω («πάω καλιά μου»)
 Καλοπέσουλος = τόσο καλός μέχρι εκμετάλλευσης
 Κάλπη = σκάρτος
 Καμιζόλα = πουκάμισο γυναικείο
 καμούτσι = μαστίγιο, καμουτσίκι
 Καμουτσίκι = μαστίγιο
 Καμούφο = το βολάν στις ποδιές, στα φορέματα
 Καμπρί = άσπρο ύφασμα, χασές
 Κανάβι = χοντρό σχοινί
 Κάνε = τουλάχιστον
 Κανείνε = κανείς
 Κάνια = αρπαχτικό πουλί
 Κανιάζω = κλείνει ο λαιμός μου από την πολυλογία
 Κανκάγια = ζαρωμένη, χοντρή και άσχημη
 Κάνκαρο = το κρανίο, το καύκαλο
 Κανούλι = σωλήνες, η κάνη μονόκανου όπλου
 Καντάρι = στατήρας
 Κάνταρος = πήλινο σκεύος και μεγάλη ποσότητα, πχ. έφαγα ένα κάνταρο
 Καντάρω = τραγουδάω
 Καντήλια = η φουσκάλα από έγκαυμα
 Καντίνι = χορδή οργάνου και φωνή καντίνι, δλδ.. καθαρή και ωραία
 Καντούνι = το σοκάκι
 Καούνι = πεπόνι αρωματικό
 Κάουρας = κάβουρας
 Καπακίζω = διαβάζω συλλαβιστά, μιλάω σπαστά μια γλώσσα
 Καπέλο = το σκωτοπλέμονο του αρνιού
 Καπέτα = ανδρικό χτένισμα
 Καπέτα = φράντζα
 Καπίστρι = το χαλινάρι
 Καπονάρα = το κοτέτσι
 Καπόνι = τα ευνουχισμένα κοκόρια
 Καπριτσάρω = εκνευρίζω κάποιον
 Καπροδόντης = τα στραβά δόντια
 Καρακαηδόνα = υποτιμητική έκφραση για γυναίκες
 Καραμπαμπάς = αυτός που έχει μεγάλο κεφάλι, χοντρός, κ.τ.λ
 Καραμπάτσα = μεγάλο κεφάλι φαλακρό

Καράφλας = φαλακρός
Καργάρω = γεμίζω
Καρδοκαΐλα = η καΐλα του λαιμού
Καρίκια = οι καρποί της ψάρας, του μπιζελιού
Καρικόθηκα = έκλεισε ο λαιμός μου, βράχνιασα
Καρικωμένος = με πνιγμένη τη φωνή από τη βραχνάδα
Κάρκανο = το φαγητό που έγινε κάρβουνο
Καρονιάζω = στεγνώνει ο λαιμός μου από δίψα
Καρπούζα = ο καρπός του καλαμποκιού που ψήνεται
Καρτεζίνη = το τέταρτο της πίντας
Καρτέρει = περίμενέ με, στάσου
Καρτούτσο = το τέταρτο της πίντας
Καστίγιο = μαρτύριο, παίδεμα
Καταβολάδα = κάποιος που πέθανε στη ξενιτιά, αλλά και το καταγώνιασμα των φυτών
Κατακλείδια = σαγόνια
κατακλίδι = σαγόνι
Καταπεσωμένος = ο κατάκοιτος, ο πολύ άρρωστος
Κατάπιασε = συνέλαβε παιδί
Καταπιόνας = οισοφάγος
Καταπόρι = το στενό δρομάκι, μπροστά από το σπίτι
Καταποτήρας = τι κατέβασε ο καταποτήρας σου! φαταούλας
Καταρράχτης = η σκάλα που οδηγούσε στο κατώ, υπόγειο
Κατελώνει = βρωμάει
Κατζέλο = (ιτ. cancello) ράφι, συρτάρι
κατραπακιά = καρπαζιά
Κατσάμπες = πεπόνι χειμωνιάτικο
Κατσαργιόλα = η κατσαρόλα
Κατσιασμένη = η κίτρινη, αρρωστημένη
Κατώφλιο = το σκαλί της πόρτας
Καυκιά = το πέτρινο ή ξύλινο βαθουλό σκεύος που κοπανίζουν την παραδοσιακή σκορδαλιά
καυτρίλια = καρβουνισμένη άκρη φυτιλιού
Καφυρά = ιγμόρεια
Κάψα = ζέστη
Καψάλης = αναφέρεται στον 'γιο, ίσως επειδή τον έκαψαν
Κάψαλο = καμένο δέντρο, αποκαΐδια
Κέντρωμα = το μπόλιασμα των δέντρων
Κενώνω = (παραφθορά του «εκκενώνω») βάζω φαγητό στα πιάτα
Κιάκιο = σπέρτο
Κιάρινε = (ιτ. chiarire) καθάρισε η φωνή της ή ο καιρός
Κιντινάρι = (ιτ. centinaio) η διπλή πλεξίδα σκόρδα, που είναι εκατό
Κίσσα = πτηνό με ωραία χρώματα
Κλαδιές = κληματόβεργες
Κλανιόλα = ο εξαερισμός του κρεβατιού
Κλαούνια = κλαψουρίσματα
Κλήρα = τα παιδιά, οι απόγονοι
Κλινάρι = απλή αδιαθεσία, αλλά και σοβαρή αρρώστια στο κρεβάτι

Κλιτσινάρια και κλωτσινάρια = τα αδύνατα πόδια
Κλωνά = η κλωστή του ραψίματος
Κλώστης = το αδράχτι που τυλίγουμε το νήμα του γνεσίματος
Κογιονάρω = κοροϊδεύω
Κογιόνι = κορόιδο
Κοκκινογούλι = παντζάρι
Κοκκινογούλι = παντζάρι
Κοκολόγια = λίγες ελιές, όχι λάδια
Κολάι = να βρούμε το τρόπο
Κολάρο ή κολέτο = γραβάτα
Κολέας = σύντροφος
Κολεϊδάτα = πάνε μαζί
Κολοσούσα = η σουσουράδα
Κόλπος = συμφόρηση, ημιπληγία
Κολυμπάδες = οι σπιτικές ελιές που ξεπικρίζουν στο νερό
Κόλυμπος = λιμνάζοντα νερά
Κομεντόρο = (ιτ. pomodoro) ντομάτα
κομοδάρομαι = ετοιμάζομαι
Κομπαρίρει = κατέφθασε
Κομποραχιά = ραχοκοκαλιά
Κοντεζίνη = το ποτήρι του λικέρ
Κορέλι = χάντρα
Κόστα = (ιτ. costa) ακτή
Κουάρτο = της λίτρας το τέταρτο
Κουβέλι = η κυψέλη του μελισσιού
Κουγιάμπαλο = χαζός
Κούγιο = πρόβατο χωρίς αυτιά
Κούδα = βρακί
Κουκάλισμα = γλωσσοφαγιά
κούκαλο = κόκαλο
Κουλούμι = σωρός χώματος μετά το πρώτο σκάψιμο των αμπελιών
κούλουμο -κουλούμι = σωρός
κουλουμώνω = σχηματίζω σωρό
κουμεντόρι = τομάτα
Κουμπάνια = προμήθεια, απόθεμα
Κουντούρι = τα θερισμένα, στάχυα, όρθια
Κούπωμα = καπάκι
Κουπώνω = σκεπάζω
Κούρβα = παλιοθήλυκο, πόρνη
Κουρβουλιάζω = πιάνονται οι αρθρώσεις μου
Κούρβουλο = η ρίζα του κλήματος
Κουργιόζος = (ιτ. curioso) ο περίεργος
Κουρλαίνω = τρελαίνω
Κουρούτα = θηλυκό πρόβατο
Κουρτελάδα = η άκρη του δρόμου
Κούρτη = πέτρινος φράχτης

Κούσαλο = ηλικιωμένος
Κουσουμάρω = δένω τη σάλτσα, σιγά-σιγά
Κουτάω = τολμάω
Κούτουπος = αρπαγή, τσακωμός
Κουτράω = συγκρούομαι, χτυπώ
Κουτσοσάρωμα = λέξη υβριστική
Κουτσούνες = κούκλες
Κουτσουνοκάρες = αγιοβασιλιάτικες, κρεμμύδες
Κουτσουρίζω = κόβω την κορυφή
Κουτσοχεριάστηκα = έχασα τη βοήθεια που είχα
Κουφαηδώνω = δεν ακούω καλά
Κούχτιο = ξεμωραμένος γέρος
Κοφίση = (αγγλ. stockfish) παστό ψάρι, συνηθίζεται σκορδαλιά
Κράζω = τον έκραξε, τον κατήγγειλε
Κρεπάρω = σκάω
Κρισσάρα = η σήτα
Κρούω = βρωμάω
Κυβερνιέμαι = τα φέρνω βόλτα
Κυβούρι = τάφος
Κυπρί = μεγάλο κουδούνι για πρόβατα
Κυρμικίζω = ιδιότροπη γυναίκα, σχολαστική, που προσέχει τα πάντα
Κωλοτανιέμαι = τεμπελιάζω, τεντώνομαι τεμπέλικά
Κωλοφωτιά = πυγολαμπίδα
Κωλώνω = μετανιώνω και κάνω πίσω

Λ

Λάου - λάου = κρυφά, σιγά-σιγά
Λαουρέντες = (ιτ. laureando) βοηθός εργάτης
Λάπατο = λάχανο σαν σπανάκι
Λάτα = τενεκές
Λεβιθόχορτο = το έδιναν βραστό στα παιδιά για την καταπολέμηση των σκουληκιών και τους πόνους της κοιλιάς
Λειτουργιά = το πρόσφορο
Λειψανέβατο = λειψός, μικρός, σιγά το λειψανέβατο
Λείψεμε = άσε με ήσυχο
Λετράτο = υποκείμενο, άχρηστος και κακόβουλος άνθρωπος
Λεττόνι = ψηλός με ωραίο σώμα
Λεφατσάδα = η κατσάδα
Λιανό = λιγνό
Λιγκόνι = μυρμήγκι
Λιθιά = τοίχος με πέτρες
Λιθόστρατο = κεντρικός δρόμος του Αργοστολίου
Λικόμισμα = η σύνθλιψη της ελιάς για να βγει το ελαιόλαδο
Λιμασμένος = πολύ πεινασμένος
Λιμοψείρι = μικρόβιο που προσβάλλει τις κόττες

Λιμπρετάρω = ανοίγω λίγο τα παραθυρόφυλλα
Λινοκόκι = σπόροι του λιναριού και κατάπλασμα
Λιοβίρι = ζεστός αέρας, προσβάλλει τις ελιές
Λιοκόκκια = τα απομεινάρια από τη σύνθλιψη του ελαιοκάρπου
Λιόκρουση = ίκτερος, χρυσή
Λιόντας = ψευτοπαλικαράς, λιοντάρι
Λισβός = λειψός, μικρός
Λιχούτσα = λιχουδιάρα
Λογάτε = π.χ, όπως, σα να λέμε
Λοζός = ένας χώρος βρώμικος
Λοΐδες = μαλλιά αχτένιστα
Λοΐδια = μαλλιά
Λόντρα = πολύ ωραία γυναίκα,(θαυμασμός)
Λοξάρι = το δοξάρι
Λότζα = (ιτ. loggia) η σκεπαστή προεξοχή, το υπόστεγο, θεωρείο
Λουμάκι = το βλαστάρι
Λούρα = η βέργα
Λύμπα = πέτρινη γούρνα
Λυσαντέρια = η δυσεντερία

M

Μουσκλημένος = μουτρωμένος, κατσουφιασμένος
Μαγάρα = βρωμογυναίκα
Μαγάρα = κατεργάρα
Μαγαρίζω = νοθεύω, λερώνω
Μαγαρισιά = πονηριά, κακοψυχία
Μαγαρισμένος = βρώμικος, κακόψυχος
Μάγιο = εργαλείο πελεκίσματος

Μαγιόλια = πλακάκια πατώματος
Μαγκλαούρι = μεγάλο ξύλο με το οποίο τινάζαν τα δέντρα
Μάγκος = ξύλινο, βαρύ τραπέζι
Μαγκούφης = μόνος, χωρίς κανέναν, ανεπρόκοπος
Μάζωξη = συγκέντρωση
Μαΐστρα = ο κεντρικός ξύλινος δοκός που στήριζε το πάτωμα του ισογείου
Μαϊτζέβελος = άξιος, πολύ ικανός, εύχρηστος, βολικός
Μακελάρης = (ιτ. macellare) σφαγέας
Μαλάθα = μεγάλο καλάθι, κοφίνι
Μαλαουδιάζω = μουδιάζω
Μαλαουδιασμένος = μαζεμένος, κακοδιάθετος
Μαλαφράντζα = (ιτ. mal di Francia) η γαλλική αρρώστεια, σύφιλη
Μαλεβράσι = αναστάτωση
Μάλινο = ασθένεια, γρίπη, κακιά αρρώστεια
Μαλιοκάουρας = άτομο με μακριά μαλλιά, λίγο μαζεμένο

Μαλιοστούπισε = μαλλιοτράβηξε
Μαλιφίτσι = (ιτ. maleficio) καυγιάς, μεγάλη φασαρία
Μαμούρια = υπηρέτες, δούλοι
Μανέστρα = σούπα με ζυμαρικά ή ρύζι
Μανοθιατέρα = μάνα και κόρη
μάντα = άκρη
Μάντα = η άκρη, το παραμέρισμα
Μάνταλος = είδος σύρτη
Μαντενούτα = ερωμένη
Μάντολα = παραδοσιακό κεφαλονίτικο ζαχαρωτό
Μαντραούρα = (αρχ. μανδραγόρας) μανιτάρι
Μαξούρι = το εισόδημα από την ενοικίαση των προβάτων
Μάρα = μαράζι
Μαραγκιασμένο = μαραμένο
Μαργέλι = (ιτ. margine) η ενίσχυση του στριφώματος
Μαργιόλα = γυναίκα που κάνει καμώματα, ναζιάρα
Μαργώνω = κρυώνω
Μαρινάροι = (ιτ. marinaio) οι ναύτες
Μαρμάγκα = αράχνη
Μαροκιές = πετριές
Μαρόκος = βράχος, κοτρώνα
Μαρτιάκος = λουλούδι άγριο κίτρινο που ανθίζει την άνοιξη
Μαρτουρεύω = βασανίζω
Μάρτσια φούνεμπρε = (ιτ. marcia funebre) πένθιμο εμβατήριο
Μάρτσια = (ιτ. marcia) εμβατήριο
Μαστέλο = (ιτ. mastello) μικρός ξύλινος κάδος
Ματίζω = ενώνω
Ματοχυλισμένος = γεμάτος αίματα
Μαυρόγιο = τα χωράφια με μαύρα χώματα
Μαυροτσούκαλο = κάποιος πολύ μαύρος
Μεγάρι = μακάρι
Μεδά = μήπως
Μελίδια = κομμάτια
Μελιδιάζομαι = τσακίζομαι
Μέλιора = (ιτ. migliore) καλύτερα
Μεμάς = ο 'γιος να είναι με εμάς
Μαϊνάρω = (ιτ. mainare) κατεβάζω τα πανιά, φέρνω βόλτα, καταφέρνω
Μέντε = (ιτ. mente) νους
Μεντέρι = καναπές, ντιβάνι
Μερεμέτι = μικρή δουλειά, βαρετή
Μερετάρω = (ιτ. meritare) σέβομαι, εκφράζω τις ευχαριστίες μου
Μέρετο = (ιτ. merito) αξιοσύνη, σεβασμός
Μέρμηγκας = Κεφαλονίτικος χορός
Μεροστράτη = ο δρόμος μιας ημέρας
Μεσάλι = το τραπεζομάντιλο
Μέσπολα = μούσμουλο

Μέτελας = παραφθορά του Μείτλανδ, 'γγλου αρμοστή
Μικιάρισμα = σκοποβολή, σημάδι
Μικιάρισμα = σημάδι, στόχος σκοποβολής
Μιλιταριό = πολυλογία
Μινούτο = (ιτ. minuto) το λεπτό της ώρας
Μιόβολο = πεντάρα, οβολός μικρής αξίας
Μιράκολο = (ιτ. miracolo) θαύμα
Μιρακολόζο = (ιτ. miracoloso) θαυμάσιο, αξιοθαύμαστο
Μισακά = μισά-μισά
Μισοβέτσικο = μισότρελο
Μισοφαστιδιασμένονε = ζαλισμένο, μισολιπόθυμο
Μισοψιχαλισμένος = μισομεθυσμένος
Μογδόνι = πέτρα μεγάλη, σκληρή που δεν κόβεται
Μολαΐμησε = ηρέμησε
Μολημέρι = να βρέχει όλη μέρα (σιρόκος)
Μόλτο ονοράτο = (ιτ. molto onorato) μεγάλη του τιμή
Μομέντο = στιγμή
Μομέντο = (ιτ. momento) σε μια στιγμή
Μόμολο = γελοίος, κοροϊδευτικά μαϊμού
Μόμπιλε = (ιτ. mobile) η διακόσμηση, τα έπιπλα
Μόνε = μονάχα, παρά
Μονήρονο = η σκεπή να έχει κλίση στη μια πλευρά
Μονητάρως = ολωσδιόλου
Μονιά = εκεί που λουφάζουν τα άγρια ζώα
Μονομερίδα = φαρμακερό φίδι
Μονομνηήτικα = έχουν γεννηθεί τον ίδιο μήνα
Μονόπαντο = γέρνει από τη μια πλευρά
Μονοτσέμπερο = χωρίς βοήθεια, μόνος
Μορογάρω = αργοπορώ
Μορόπουλο = κολοκυθάκι
Μόρος = (ιτ. moro) αμίλητος, σκυθρωπός, μαύρος
Μοροφίντο = μεσοτοιχία, πρόχειρο εσωτερικό χώρισμα σπιτιού
Μόρσα = (ιτ. morsa) μέγγενη
Μοσκιά = αναρριχώμενη τριανταφυλλιά, ροζ, άσπρη
Μοτάρι = πληγή, αλλά και καημός, το έχω μοτάρι στη ψυχή μου
Μουζεντούρης = θύμωσε, κατέβασε τα μούτρα του
Μουλιάτικο = ορφανοτροφείο για νόθα
Μουλώνω = πεισματώνω, κάνω μούτρα
Μουμούδι = μεδούλι, ψύχα ξηρών καρπών
Μουντί = η βούρτσα του ασπρίσματος
Μουντίζω = ασβεστώνω
Μουρέλο = μεσαίο ξύλο για φωτιά
Μούρλα = τρέλα (μουρλός = τρελός)
Μουρλοκομείο = τρελοκομείο
Μουρτάρι = το γουδί το μπρούτζινο
μουρτόριο = κηδεία

Μουρτόριο = (ιτ. mortorio) η κηδεία
Μουσκετάρω = πυροβολώ
Μουσκλωμένος = κατσουφιασμένος, μουτρωμένος
Μουσούδια = το σαγόνι του ζώου
Μούσουλα = μύδια (επήγε για μούσουλα = πνίγηκε)
Μούτελι = σκόνη, τα έκανε μούτελι
Μούτος = (ιτ. muto) αμίλητος
Μουτρούνα = αγκάθια με φαρδιά φύλλα
Μουτσούνα = προσωπίο
Μπαζίνα = ο χυλός που έπηξε πολύ
Μπαίγνιο = κορόιδο
Μπακαλέρω = (Παναγία), εκκλησία στα Μπακαλεράτα της Πυλάρου
Μπακατέλες = κακοφτιαγμένες δουλειές, αλλά και γυναίκες περαρμένης ηλικίας
Μπαλιγάρω = προσπαθώ να ηρεμήσω κάποιον
Μπάλλος = (ιτ. ballo) γνωστός κεφαλονίτικος χορός
Μπάλος = (ιτ. palo di ferro) λοστός
Μπαμπάι = μικρό έντομο
Μπαμπακάς = βάτραχος
Μπαμπαφίοι = κάτι χωρίς γούστο
μπαμπόνι = καρούμπαλο
Μπαμπόνι = καρούμπαλο
Μπαμπουλωμένος = το ντύσιμό του να σκεπάζει και το πρόσωπο
Μπαόρδα = το πολύ φαγητό
Μπαραφούζα = αταξία, ζημιά
Μπαρμπαρόσουκα = φραγκόσουκα
Μπαρμπουλές = τοπικό παραδοσιακό ζαχαρωτό
Μπαρμπούτα = (ιτ. barbuto) το προσωπίο, η μάσκα
Μπαρμπούτσι = κακόφημο στέκι
Μπάρτσα = γίδα με κέρατα
Μπαρτσινέβελος = αφεντικό, επιστάτης
Μπαρτσολέτες = κωμικά αστεία
Μπασιά = επισκέψεις, έχω μπασιά
Μπαστελάμενος = γερός, δυνατός
Μπατανία = κουβέρτα αργαλειού
μπατάρω = πέφτω
Μπατάρω = γέρνω
Μπατίδο = (ιτ. battuto) χαλασμένο, παλιό
Μπατικιές = πετροβόλισμα
Μπάτινα = το βερνίκι παπουτσιών
Μπατούτα = (ιτ. battuta) μουσικό μέτρο
Μπάχαλο = φασαρία
μπεβερίνος = μπεκρής
Μπεβερίνος = μπεκρής, αλκοολικός
Μπεζεστένι = μεζέδες
μπελέτσα = ομορφιά
Μπελέτσα = (ιτ. bellezza) ομορφιά

Μπελτές = ντομάτα, αλλά και το ζουμί του κυδωνιού
Μπεμπεούρι = το αρνάκι, αλλά και παιχνίδι παιδί
Μπερδελό = με χρώματα ζωηρά, παρδαλό
Μπερετόνι = κασκέτο
Μπερτόδος = (ιτ. bertoldo) ο βλάκας
Μπέστιας = (ιτ. bestia) παλιάνθρωπος, παλιοτόμαρο
Μπιβαδόρος = μεθύστακας, μπεκρής
Μπίδι = ολόγυμνος
μπικερίνι = ποτηράκι για λικέρ
Μπικερίνι = (ιτ. bicchierino) ποτηράκι του λικέρ
Μπιλιέτο = (ιτ. biglietto) εισιτήριο θεάτρου κυρίως
Μπιομπός = γελοίος
μπιρτσιλίρω = ξεκουτιαίνομαι
Μπιστικός = τσοπάνης
Μπιστιού = βερεσέ
Μποδιακό = ποδαρικό
Μποκές = μπουκέτο, ανθοδέσμη
Μπόλια = πετσέτα
Μπομπή = ντροπή
μπόμπολας = σαλίγκαρος
Μπόμπολας = σαλιγκάρι
Μπομπόνι = διάσυνας
Μπόνα και μπόνε = (ιτ. buona) δεν είμαι καλά, πχ. δεν είμαι στα μπόνα μου, είμαι αδιάθετος
Μπονόρα = νωρίς
Μπόντες = (ιτ. ponte) η γέφυρα του Αργοστολίου, αλλά και κάθε γέφυρα
Μπονώρα = (ιτ. buonora) ενωρίς
Μποσάνι = λαχανόκηπος
Μποτέγα = (ιτ. bottega) μαγαζί όπου μπορεί να φάει κάποιος
Μπότης = πήλινη στάμνα
Μποτσόνι και μπότσα = μπουκάλι
Μπουγάζι = το πέλαγος
Μπουζάκα = είδος βατράχου
Μπούζι = παγωμένο
Μπουζουνάρα = μεγάλη αγάπη
μπουκούνι = κομμάτι
Μπουκούνι = κομματάκι
Μπουνέλο = διάρροια
Μπουργέτο = μαρίδα στο φούρνο
Μπούρδινο = φθινό ύφασμα
Μπουρί = να ψειρίσουν τα παιδιά, κάνε μπούρι
Μπουρλάρω = αστειεύομαι
Μπουρμπουρέλια = όσπρια ανακατεμένα
Μπουρμπουρέλω = η Παναγία που γιορτάζει της 21 Νοεμβρίου
Μπουρνέλα = κορόμηλο
Μπουρούκι = μπρίκι

Μπούτζαρα = άχρηστα πράγματα
Μπουχαρί = καπνοδόχος
"Μπρε = τι κάνεις μπρε; Βρε"
Μπρέκια = ζημιά, βρωμοδουλειά
Μπρι = πριν
Μπριτού = προτού
Μπρισιλίρω = ξεκουτιένομαι

N

Ναίσκε = ναι, μάλιστα
Νεγότσιο = (ιτ. negozio) παρεδώσε, εμπόριο
Νεκρό = ανάλατο
Νεφταρμοί = οφθαλμοί, μάτια
Νια = μία
Νιάζω = νιαουρίζω
Νιανιάος = αυτός που έχει φωνή σαν νιαούρισμα γάτας
Νιβιδιόζος = (ιτ. invidioso) φθονερός, κακόκαρδος, χαιρέκακος
Νιέντε = (ιτ. niente) τίποτα
Νιονιό = μυαλό
Νιοφρούτι = τα πρώτα φρούτα εποχής
Νιπένιο = (ιτ. impregno) τάξιμο
Νισάφι = έκφραση που δηλώνει αγανάκτηση
Νιτερέσι = συμφέρον
Νιτερέσι = (ιτ. interesse) συμφέρον, πχ. να κοιτάξεις το νιτερέσι σου, τη δουλειά σου
Νοβιτά = (ιτ. novita) κουτσομπολιά, αλλά και είδηση
Νογάω = δεν νογάει τίποτε, δεν καταλαβαίνει
Νόνα = γιαγιά
Νότια = η υγρασία
Ντακόρτο = (ιτ. daccordo) συμφωνία
Ντάλε-κουάλε = δυο που μοιάζουν
Ντανταρίζω = τραντάζω
Ντέζω = αγκιστρώνομαι κατά λάθος
Ντελίριο = (ιτ. delirio) εκτός εαυτού, παροξυσμός, παραλήρημα
Ντεμέλα = μαξιλαροθήκη
ντερίνα = γαβάθα
Ντερίνα = σουπιέρα, γαβάθα
Ντζελουδίες = βαφές, κραγιόν, πούδρες
Ντολτσέτσα = (ιτ. dolcezza) η γλύκα
Ντορός = ίχνη
Ντούκια = άρρωστος στο κρεβάτι
Ντούκουε = (ιτ. dunque) ώστε, λοιπόν
Ντράβαλα = φασαρία
Ντριμόνι = κόσκινο
Ντρίτα = ευθεία, ίσα
Ντριτάρω = ισιώνω

Ντρίτος = ίσιος
Ντρογάδα = αέρας και βροχή
Ντροδίξει = θόρυβος, φασαρία, ξεκουφαίνει
Ντρόλακας = θόρυβος δυνατός
Ντρουβέλι = σκέψεις βασανιστικές
Νώμος = ο ώμος

Ξ

Ξαγιάζω = πληρώνω σε είδος, πχ. το ξάι του λιτροβιού
Ξαγκλίζω = ξεμπερδεύω μαλλιά
Ξαγκρίζω = καθαρίζω προσεχτικά το σπίτι
Ξαγραμπαλώνω = ξεγαντζώνω
Ξαίνω = το καθάρισμα του μαλλιού πριν το γνέσιμο
Ξαλαφιασμένος = κατατρομαγμένος
Ξαλαφιασμένος = αναστατωμένος, κατατρομαγμένος
Ξαμπελώνω = ξεφυτεύω το παλιό αμπέλι
Ξαναγραβάρισε = ανακάτεψε, γύρισε το μέσα έξω
Ξαναθηλικώνω = ξανατυλίγω
Ξαναπούλιασμα = το φτέρωμα των πουλερικών όταν ανανεώνεται το χειμώνα
Ξαπόστα = επίτηδες
Ξαποσταίνω = ξεκουράζομαι
Ξαρκής = κάνω κάτι από την αρχή
Ξαστόχησα = λησμόνησα
Ξεγαλίζω = βγάζω την πέτσα του δέρματος
Ξέει = ξύνει
Ξεκίτησα = μεταφορικά για κάποιον που έχασε τα παιδιά του
Ξεκουρούποτος = με το κεφάλι χωρίς καπέλο
Ξεκουτάλεμα = δοκιμή του φαγητού για να δούμε αν είναι έτοιμο
Ξελάγκι = κυνήγι, κατόπι, πχ. τον πήρε ξελάγκι
Ξελάκου = κυνηγώ κατά πόδας
Ξελεξιά = βρίσιμο και από τις δυο πλευρές, αλληλοβρίσιμο
Ξεμιστό φάσκελο = κεφαλλονίτικη μούντζα
Ξεμπάχαλος = δυνατός μπάτσος, χαστούκι
Ξεμπουρίζομαι = ξετρελαίνομαι, κάνω ανοησίες, συνηθίζω στις απολαύσεις
Ξενοπρεδεύω = γυρίζω αλλού για ερωτοδουλειές
Ξενότισμα = πλεχτό μπάλωμα στις κάλτσες, στις φτέρνες
Ξενοψωμίζω = τρώω σε ξένο σπίτι
Ξεντώνομαι = τεντώνομαι
Ξεραθύμισε = έφαγε κάτι με ευχαρίστηση
Ξεραποξυλώθηκα = κοιμήθηκα βαριά
Ξερατίζω = τρώω τις ρώγες από το σταφύλι πάνω στο κλήμα
Ξερέξι = κάτι εξαιρετικά ορεκτικό
Ξερίχι = σταφύλι μαύρο
Ξερνοβολάω = κάνω εμετό
Ξεσκλίζω = σκίζω βίαια

Ξεσπιρίζω = ομορφαίνω, ξεπετάγομαι
Ξεστελλιάζω = διαλύω, βγάζω από τη θέση
Ξεσυνερίζομαι = λαμβάνω υπόψη
Ξεσυνερισιά = η άμιλλα
Ξεσφαίζομαι = πέφτω και χτυπάω, τσακίζομαι
Ξετιμώνω = κουτσομπολεύω, κάνω βούκινο
Ξετιμητής = ο εκτιμητής
Ξετσάνησε = είναι στα κέφια του, πήρε θάρρος
Ξεχάραξε = για την κότα που κάνει αυγό πρώτη φορά
Ξυγκάκι = το περιτόνιο, πχ. σιγά και μη σου βγει το ξυγκάκι
Ξωκρατώ = κρατάω μούτρα σε κάποιον, σε απόσταση

Ο

Ογκεσέ = όχι
Ογκιά = υποδιαίρεση της λίτρας
Ολόγρος = μουσκεμένος
Ονόρε = (ιτ. onore) τιμή
Όντις = όταν
Ορά = ουρά
Οργιό = τρεμούλα, ρίγος
Οργιοστάλαχτος = πεντακάθαρος
Ορμηνεύω = συμβουλεύω
Ορνέλα = μεγάλο κωνικό βαρέλι
Όρντινε = διαταγή
Όρτα = η καλή πλευρά του φορέματος
Όρτινο = (ιτ. ordina) διαταγή, εντολή
Ορτοκούτσουλο = κάτι όρθιο και άχαρο
Όσκε = όχι
Όστρια = άνεμος νότιος, ζεστός, λίβας
Ούρδου = να ορμήσεις πάνω του
Οφίτσια = (ιτ. officio) προνόμια
Οφίτσιο = αξίωμα στρατιωτικό, πολιτικό, εκκλησιαστικό

Π

Παδείρησα = ταλαιπωρήθηκα
Παδέλα = (ιτ. radella) πήλινη κατσαρόλα
Πάκια = νεφρά
Παλαβιάρης = ανόητος, μωρός
Παλαμίζω = σοβατίζω
Πάλε = πάλι
Παλιάτσα = μέτρο λαδιού
Πανιάστηκε = πονηρεύτηκε
Πάντα κι άλλη = από το ένα μέρος κι από το άλλο
Παντιέρα = (ιτ. bandiera) σημαία

Παπαρδέλες = ανόητες ψευτιές
Παπόρι = (ιτ. varore) βαπόρι
Παπόρο = βαπόρι
Παραζούζουλος = ελαττωματικός
Παρακατούλια = υποδεέστερος
Παρακουφάδες = έβγαλε παρακουφάδες, κουφάθηκε
Παρασάνταλο = παλιοπάπουτσο
Παργατάρω = παραβγαίνω, συναγωνίζομαι
Παρί = αμ' πως, παρά, μονάχα
Πάρλα = (ιτ. parlare) κουβέντα
Παρμένος = ακίνητος από πόνους
Πάρτε διαόλοι βάγια = ασυδοσία
Παρτικουλάρω = (ιτ. particolare) υπερασπίζομαι
Πασέτο = μέτρο
Παστόκα = (ιτ. rastocchia) ψευτιά
Πάστρα = καθαρό
Παταούδιασε = πάγωσε
Πατέλα = πεταλίδα
Πατριδί = φασαρία
Πέζο = ζυγαριά, βάρος
Πειρί = ο πύρος του βαρελιού
Πέρα περού = πέρα-πέρα
Περατζάδα = βόλτα, πέρασμα κόσμου
Περατζάδες = επιδείχτηκες βόλτες
Περγουλιά = (ιτ. pergola) κληματαριά
Περέσι = ανοιχτό, διάπλατο
Περικουλόζος = (ιτ. pericoloso) επίφοβος
Πετιμέζι = μούστος πολύ βρασμένος
Πέτο = στέρνο
Πετρίτης = γεράκι
Πετροκόριθο = σταφύλι επιτραπέζιο
Πεύκι = κουρελού
Πηαίνω = πάω
Πικαρισμένος = πειραγμένος
Πικάρω = (ιτ. riccarsi) πειράζω
Πικιώνι = κύπελλο
Πινακωτή = το γινωμένο ζυμάρι το τοποθετούσαν σε ειδικό τετραγωνισμένο ξύλινο κατα-
σκεύασμα πριν το ρίξουν στο φούρνο
Πινιάτα = χάλκινο καζάνι για νερό
Πινομή = για πινομή σου, για το χατίρι σου
Πίντα = μονάδα για υγρά
Πισάρα = φυτό για σαλάτα και όσπρια
Πιστρό = παρδαλό
Πιτοπούλι = το λειψό ψωμί
Πίτσι = παιχνίδι που παιζόταν με δεκάρες
Πιτσιλίρω = μου στρίβει, τρελαίνομαι

Ποδολόγος = ένα ύφασμα, στριμμένο κατάλληλα, το τοποθετούσαν στο κεφάλι οι γυναίκες που μετέφεραν βάρη
Ποδόχι = στο λινό μια γούρναπου πέφτει ο μούστος μέσα
Πομποφάνειες = ανόητες επιδείξεις
Πόνσο = (ιτ. polso) σφυγμός
Πόντα = κρύωμα
Πόντα ή πούντα = κρύωμα
Ποργιά = η είσοδος
Πορδόμυλος = καυγός
Πορόκλι = ο φράχτης
Πορταδέλια = χειροποίητος μεντεσές
Πορτόνι = (ιτ. portone) αυλόπορτα
Ποσιάζω = τακτοποιώ πράγματα
Πότα = πότε
Πουλαροδείχνει = νεαρό άτομο που όμως δείχνει μεγαλύτερος
Πούλιο = πιο
Πουλιότερο = περισσότερο
Πουνέντες = δυτικός άνεμος
Πουντέλι = στήριγμα
Πούντηνε = που είναι αυτή;
Πούντοσης = που είναι αυτός;
Πούπετα = πουθενά
Πουράτζινο = νέο και άτακτο, ναζιάρικο
Πουργαμέντο = (ιτ. purgante) καθαρτικό λάδι
Πουρνέλι = μικρό
Πουρνελιά = δαμασκηλιά
Πουρνέλισε = έμεινε έγκυος πριν χρονίσει
Πράματις = πραγματικά
Πράτιγο = άδεια, πήρε πράτιγο-πήρε άδεια, είναι ελεύθερος
Πρέδα = αγροζημιά, αλλά και ερωτοδουλειές
πρεμούρα = βιασύνη
Πρεμούρα = (ιτ. premura) κυρίως ανησυχία και ενδιαφέρον
Πρικό = πικρό
Προσμπούκι = μια μπουκιά πριν το φαγητό
Πρωτολάτης = ο πρώτος γιος, αλλά κι ο πρώτος καρπός
Πύργια = χωνί

Ρ

Ρακοπότηρο ή ρακογιάλι = ποτήρια για ρακί που έβγαζαν από το μούστο
Ραμολιμέντο = ξεμώραμα
Ραμολιμέντο = ξεμωραμένος γέρος
Ράπες = τα κοτσάνια του θερισμένου σιταριού και της βρώμης
Ρεβερέντσα = (ιτ. reverenza) χαιρετισμός, υπόκλιση
Ρεγάλο = (ιτ. regalo) δώρο, φιλοδώρημα
Ρεγουλάρω = ρυθμίζω, χειρίζομαι

Ρεγουλάρω = (ιτ. regolare) κανονίζω κάτι σε μηχανήμα, ρυθμίζω
Ρεμενάτα = τα καμπυλωτά των παραδοσιακών σπιτιών
Ρεμέντζο = αποκούμπι
Ρεμέντιο = (ιτ. rimedio) φάρμακο
Ρεμπάρτα = (ιτ. ribalta) φερμουάρ
Ρεμπεσκές = αλήτης
Ρεντάκι = τρεχάκι
Ρεντάτος = τρεχάτος
Ρεντικολάρω = (ιτ. ridicolizzare) ρεζιλεύω
Ρεντικολέτσα = (ιτ. ridicolezza) ρεζιλίκι
Ρεντίκολο = ρεζίλι, γελοίος
Ρεουσύρω = (ιτ. riuscire) πετυχαίνω
Ρέπεδο = ερείπιο, κατεστραμμένο κτίριο
Ρεπόμπο = (μεταφορικά), ένα καλό μάθημα
Ρεπόρτο = (ιτ. rapporto) αναφορά, έκθεση
Ρεπόσο = (ιτ. riposo) με την ησυχία σου, ανάπαυση
Ρεσεύω = κακομαθαίνω
Ρετσέτα = συνταγή
Ρεχάτι = τεμπελιά
Ριγανάδα = παραδοσιακό φαγητό με βρεγμένο ψωμί, λάδι και ρίγανη
Ρίμνα = ρίμα
Ριπίζω = χύνω
Ριπίζω = χύνω
Ριπιτίδι = η διάρροια
Ριφόρτσο = (ιτ. rinforzo) δύναμη, τόνωση
Ρόγγισε = πήρε φωτιά
Ροδέλα = είδος πυροτεχνήματος
Ροζαμάπα = μεγάλο τριαντάφυλλο
Ροζόλι = (ιτ. rosolio) κόκκινο ποτό που προσφερόταν στους γάμους
Ροϊ = επιτραπέζιο δοχείο λαδιού με μικρή οπή
Ρόιδο = ξύλινη ή καλαμένια κατασκευή όπου τοποθετούσαν το μαλλί για να το στρίψουν
Ροκέλο = η ανέμη, η κουβαρίστρα
Ρομαντσίνα = κατσάδα
Ρομπόλα = άσπρο παραδοσιακό κρασί της Κεφαλονιάς
Ρονιά = το νερό που πέφτει από τα κεραμίδια, το αυλάκι του κεραμιδιού
Ρόντα = (ιτ. ronda) βόλτα, όλο ρόντα γυρίζει
Ροσοπύλια = ασθένεια που γιατρευόταν με ξόρκια
Ρούγκλα = μύξα
Ρούγος = δρόμος
Ρούδι = βουνό της Κεφαλονιάς
Ρουμάννα = τα μαρούλια
Ρούμπωσε = χόρτασε
Ρουφιά = μια γουλιά
ρουχουνίζω = ροχαλίζω
Ρουχουνίζω = ροχαλίζω

Σ

- Σαγιαδόρος = καδινάτσος χειροποίητος
Σάγιασμα = υφαντό ύφασμα που προστάτευε τα ιδρωμένα ζώα
Σάγρος = δερματοπάθεια βρεφών
Σαλάγιασμα = καθοδήγηση των ζώων
Σαλαμίδι, και σαλαβρίχα = σαμιαμίδι
Σάλαος = θόρυβος
Σάλιο στη μύτη (βάνω) = κοροϊδεύω, εξαπατώ
Σαλίτζο = (ιτ. selciato) δάπεδο
Σαμαροσκούτι = το ύφασμα του σαμαριού
Σάματος = μήπως
Σαμουτσούλα = σφυράκι
Σάμψυχος = αρωματικό χόρτο για πίττα
Σαράκος = μεγάλο πριόνι για δέντρα
σαρτάω = πηδάω
Σάρτος = (ιτ. salto) μεγάλο πήδημα
Σάρωμα = σκούπα
Σβέρδονας = νόθος γιος
Σβιλάδα = ανεμοστρόβιλος, αλλά και έντονος κοιλόπονος
Σβιντάρω = (ιτ. sprinta) πειράζω κάποιον
Σγαράρω = (ιτ. sgarrare) μετακινώ, βγαίνω από τη θέση
Σγαρίλιος = αλάνι, μάγκας
Σγαρνίζει = σκάβει
Σγόμπα = (ιτ. gobba) καμπούρα
Σγουριά = χτύπημα
Σεγόνοτο = (ιτ. secondo) δεύτερη φωνή στις καντάδες
Σέκιο = (ιτ. secchio) μονάδα μέτρησης υγρών, 20 πίντες
Σέκο = σκληρό καπέλο
Σέκος = (ιτ. secco) τον στέγνωσε ο αέρας, ξερός
Σεληνιασμός = επιληψία
Σέμπρος = κοπάδια ή χτύπημα μισά-μισά, συνεταιρικά
Σενιάρω = (ιτ. segnare) ταχτοποιώ
Σεντούκι = μπαούλο
Σεπάριο = (ιτ. sipario) αυλαία
Σεράτα = (ιτ. serata) βραδινή συναυλία
Σερβιτσάλια = σερβίτσια
Σεριόζα = (ιτ. serio) σοβαρά
Σέστα = (ιτ. sesto) καμώματα
Σεστάρισμα = (ιτ. assestare) νοικοκύρεμα
Σημαμένη σαρκάλα = σπασμένο κεφάλι
Σιγκούνεψε = βρώμισε
Σιγουράντσα = (ιτ. sicurezza) σιγουριά, ασφάλεια
Σίδαυλο = μασιά
Σίκλος = κουβάς
Σίκλος = (ιτ. ciclo) κουβάς

Σινοπίδι = ασθένεια κηπευτικών
Σιορ = κύριος (τίτλος ευγενείας) - σιόρα = κυρία
Σιορπάτρης = πατέρας
Σιροκολέβαντο = πολύ άσχημος καιρός
Σιφερτάση = σερβίτσιο φαγητού
Σίχλα = μούχλα
Σκαλόπετρα = (ιτ. scoloropetra) σαρανταποδαρούσα
Σκαλούνι = πέτρινο σκαλοπάτι
Σκαμνιά = μουριά που κάνει μεγάλα μούρα
Σκανταλέτο = σίδηρο με κάρβουνα
Σκαντζάρω = αλλάζω, αντικαθιστώ
Σκάντζια = (ιτ. scansia) ξύλινο ράφι για πιάτα
Σκαπουλάρω = γλιτώνω
Σκαραφόνος = μαχαιροβγάλτης, αλλά και πειραχτήρι
Σκαρίζει = ωριμάζει
Σκαρίκια = ευχάριστη είδηση
Σκάρτο = όχι όλο, όχι πλήρες
Σκαρτσούνια = μάλλινες κάλτσες
Σκατζοπέρναρο = πουρνάρι άγριο με μικρά φύλλα
Σκατοκουτάλα = υβριστικό για όσους σπέρνουν λόγια
Σκατόψυχος = υβριστικό για πεθαμένο με κακές πράξεις εν ζωή
Σκέπη = βαμβακερό μαντήλι
Σκιάζομαι = φοβάμαι
Σκλεπούνι = μικρό κουνούπι
Σκλήθρα = μυτερό κομμάτι ξύλου
Σκόρσο = τράνταγμα
Σκορτσάμπουνο = χειροποίητο μουσικό όργανο από δέρμα ζώου
Σκοτίδια = σκοτάδια
Σκουλαμέντα = Τα αφροδίσια νοσήματα
Σκούρα = (ιτ. scuro) τα παραθυρόφυλλα
Σκουράντζος = ρέγκα
Σκουσμάκια = δυνατές φωνές ή κλάματα
σκουτέλα = μεγάλο φλιτζάνι
Σκουτέλι = φλιτζάνι
Σκουτί = ρούχο
σκουτιά = ρούχα
Σκρεμιδεύω = παίζω
Σκροβοντίστηκε = έπεσε και χτύπησε
Σκρούμπος = σκουμπρί
Σκρόφα = (ιτ. scrofa) γουρούνα
Σκρώχνει = τσιμπάει, κεντρίζει
Σόμπολα = μικρές πέτρες
Σοναδόρος = (ιτ. suonatore) οργανοπαίχτης
Σοτανά = διάολε
Σοτροπιάζει = το σεστάρει, το τακτοποιεί
Σουγιέλο = λούκι

Σούζο = ακίνητος
Σουλάτσο = περίπατος
Σούμπιτος = ολόκληρος
Σουρδαλίμω = σουρλουλού
Σούρδου-μούρδου = ακαταστασία
Σουρούπι = ρόφημα ζεστό για γρίπη
Σουρτάρα = το ζώο που πάει μπροστά και ακολουθούν τα άλλα
Σουρτούκα = πανωφόρι
Σουσουμιάζει = παρομοιάζει
Σούτα = γίδα χωρίς κέρατα
Σοφιγάδο = πατάτες γιαχνί
σπαβεντάρω = τρομάζω
Σπαβέντο = (ιτ. spravento) τρομάρα
Σπακάδα = επιδειχτική πόζα, καυχησιά
Σπαλέτα = σάλι, κασκόλ
Σπάος = σπάγγος
Σπαρτσίνα = λεπτό σχοινί
Σπατσάρω = (ιτ. sprazzare) σκουπίζω, ξεμπερδεύω, παρατάω
σπεκτάκολο = εξαιρετικό θέαμα
Σπερματσέτο = κερί
Σπερνά = κόλλυβα, όχι μόνο στα μνημόσυνα αλλά και στα πανηγύρια
Σπετσιέρης = φαρμακοποιός
Σπλομανάει = χτυπάει η καρδιά του
Σποδέρνω = άνοιξε η μύτη μου
Σπολάητης = εις πολλά έτη
σπολέτα = φιτίλι
Σπόρισε = έχει ευκολιότητα
Σταγκωτής = γανωματής
Σταλός = (ιτ. stalla) ιερό μέρος για πρόβατα
Σταλώνω = ωριμάζω
Στανιάρησε = (ιτ. stagnare) έγινε στέρεο, σιγουρεύτηκε
Στανιό = ζόρι
Στασινάρω = βιάζω, βασανίζω
Σταφνισμένος = προκομμένος, μυαλωμένος
Σταφυλιόνι = νόστιμο χόρτο που φυτρώνει σε αμπελώνες
στελιάζω = στυλώνω, στήνω
Στελομάρτιασε = στρίμωξε
Στένεψη = άσθμα
Στέρφα = στείρα
Στιμάρω = (ιτ. stimare) εκτιμώ
Στόσμιγο = ανακατωμένο αλεύρι σιταριού και κριθαριού
στουπίρω = μένω έκπληκτος
Στουπίρω = (ιτ. stupire) θαυμάζω
Στραβοκατακλείδιασε = στράβωσε το σαγόνι
Στράκωσε = πάτησε πολλές φορές το δρόμο
Στρατόνι = δρόμος

Στράτσο = (ιτ. strazio) παλιό κουρέλι
Στριφογκώνιασε = τον στρίμωξε
στρίφτουλας = σβούρα
Στρίφτουλας = σβούρα
Στρουμπάρα = ασθένεια των αιγοπροβάτων
Συβίζω = ταιριάζω ζώα
Συγκάνω = ταιριάζω απόλυτα με κάποιον
Συγκάρτσελοι = φύγανε όλοι μαζί
Συθέμελα = από τα θεμέλια
Συλίντριχος = από τα θεμέλια
Σύμασε = μάζεψε
Συμπαγαδώνω = καθησυχάζω
συμπούρμπουλοι = όλοι μαζί
Συνέμπασα = αποθήκευσα τα προϊόντα
Συνορίτες = γείτονες στα κτήματα
Συνόσκαλος = συνομήλικος
Συντροδή = οχλαγωγία, φασαρία
Συχέριο = κοινή προσπάθεια
Σφαγαριά = η Κυριακή της Αποκριάς
Σφαή = σβέρκος
Σφαλαγκουνιά = ιστός αράχνης
Σφαλιάστηκε = έπαθε στη γέννα
Σφίγκλα = καρφίτσα ραπτικής
Σφόντυλας = η σπονδυλική στήλη
Σφοντύλι = ξύλινο βαρίδι διάτρητο, μέρος του αδραχτιού
Σωκάρδι = (αρχ. εσωκάρδιον) στηθόδεσμος, φανελάκι, εσωτερικό ρούχο
Σώνω = φτάνω
Σωτοβέλεσο = (ιτ. sottoveste) άσπρο μακρύ μεσοφόρι

Τ

Τάραμα = αναστάτωση, θυμός
Ταράω = κοιτάζω
Ταφιάζομαι = χτυπώ από πέσιμο
Τέντα- γρέντα = φαρδιά πλατειά
Τζατζαμίνι = γιασεμί
Τζογάρω = παίζω τυχερό παιχνίδι με χρήματα
Τζόγια = (ιτ. gioia) χαρά, χαϊδευτικό «τζόγια μου» Τόμου = όταν
Τζόρτζινας = είδος μεγάλης σφήκας
Τόμου = αφού, όταν
Τόρτσα = χοντρή λαμπάδα, μικρό μανουάλι
Τουβαέλι = υφασμάτινη πετσέτα του φαγητού
Τραταμέντο = κέρασμα
Τρατάρω = κερνάω

Τράτο = χρονικό περιθώριο
Τρεματούρα = τρέμουλο
Τρίτσα = ψάθινο καπέλο
Τσαρκαρεύω = ψάχνω
Τσερβέλο = (ιτ. cervello) κεφάλι, μυαλό
Τσέρτα = σιγουριά
Τσερταμέντε = βεβαιότητα
Τσίμα = (ιτ. cima) κορυφή, άκρη
Τσιπουρίτης = τσίπουρο
Τσουράπια = κάλτσες
Τσουρλάω = πίνω

Υ

Φ

Φαμόζος = ξακουστός
Φάουσα = γάγγραινα, γκρίνια
Φαρομανάω = παίζω έντονα, κάνω σκανταλιές
Φαρομάνια = γλέντι έξαλλο
Φαστίδιο = (ιτ. fastidio) λιποθυμία, δυσφορία
Φέρμα = στέρεα, ακριβώς
Φερμάρω = στερεώνω, στέκω και περιμένω
Φιδόνα = ύπουλη γυναίκα
Φιδοτρώομαι = ανησυχώ, μπαίνω σε υποψίες
Φιόρο = λουλούδι
Φιρίρω = τσουγκρίζω
Φουρκισμένος = θυμωμένος
Φτενός = λεπτός, στενός

Χ

Χαλέπεδο = ερείπιο
Χαλίκι = πετρούλα
Χάπατο = χαζός
Χουμάω = ορμάω
Χρεία = ανάγκη
Χώρα = πρωτεύουσα (το Αργοστόλι)

Ψ

Ψημάρα μου = δυστυχία μου

